

Verzár Éva

*Odahaza, Erdélyben, a diktatúra éveiben
édes álmot szőtt anyaországról a székelység.
Egyetlen álmot, olyan szépet, mint a fagyos
ablakon a jég szőtte csipkefüggöny, a kikelet
illata, a mezők virágos szőnyege, a nyári fo-
lyó felett repdeső szitakötők, az ősz ezerszínű
pompája.*

Aztán megtörtént a változás.

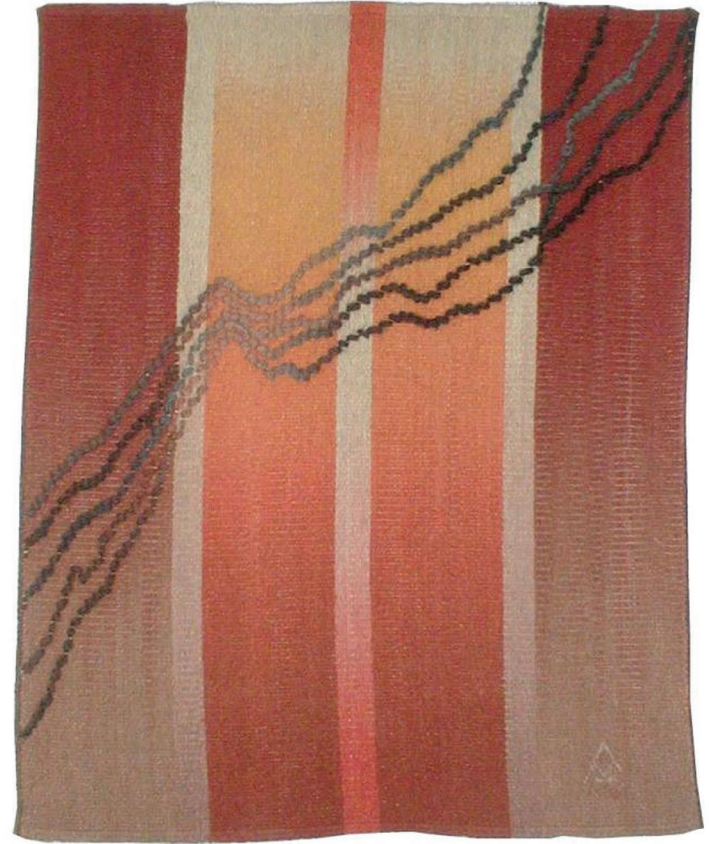
*A határok átjárhatóak lettek, már nem
volt szögesdrót, nem volt akadály...*

*Ez a könyv a valóságról szól. Arról a va-
lóságról, amelyet kevesen ismernek ilyen kö-
zelről. Az otthonról és az itthonról.*

Ára: 1800 Ft

Verzár Éva Anyaország ölében

Anyaország ölében

Verzár Éva
Anyország ölében

© Verzár Éva
© Hét Krajcár Kiadó

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Szerkesztette
Varga Domokos György

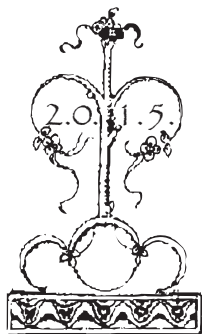
ISBN 978 963-9596-29-0

Főszerkesztő: Varga Domokos György
Korrektúra: Ferenczy Ágnes, Hajdú Éva
Hét Krajcár Kiadó, Budapest, 2008
Felelős kiadó: Benke László
Borítóterv, tördelés: Benke Attila
Készült a Séd nyomdában, Szekszárdon
Felelős vezető: Katona Szilvia

Verzár Éva

Anyaország ölében

Víg vendégmunkások szabadságban, szolgaságban

HÉT KRAJCÁR KIADÓ – BUDAPEST

Odahaza, Erdélyben, a diktatúra éveiben édes álmot szőtt anyaországáról a székelység. Egyetlen álmot, olyan szépet, mint a fagyos ablakon a jég szőtte csipkefüggöny, a kikelet illata, a mezők virágos szőnyege, a nyári folyó felett repdeső szitakötők, az ősz ezerszínű pompája.

Aztán megtörtént a változás.

A határok átjárhatóak lettek, már nem volt szögesdrót, nem volt akadály...

Ez a könyv a valóságról szól. Arról a valóságról, amelyet kevesen ismernek ilyen közlről. Az otthonról és az itthonról.

Kórházban voltam. A nap besütött a teraszajtón, a betegek abban az évben mintha nem is gyógyulni feküdtek volna be, hanem politizálni. A nyitott ajtón át hallom, hogy mennyire meg vannak rettenve a „20 millió román vendégmunkás” támadásától. Bementem volna szólni, hogy ne féljenek, aki ki akart jönni, már rég itt van, és butaság, amiről beszélnek, de akkora volt a szomszéd szobából átrobbanó hangerő, mintha a Szabad Európa rádiót erősítették volna föl, hogy a zajból érthető legyen valami értelmes mondat. Maradtam a helyemen. Ami visszatartott: a gyűlölet, a hangokból kiérződő. Majd beszélek velük...

Másnap együtt kávéztunk a teraszon. Már éppen szoltam volna, de a betegtársam látogatója – a lánya – panaszkodni kezdett, hogy rosszul érzi magát. Mint kiderült, szív műtét előtt állt. Az anyja aggodva javasolta:

– Gyújts rá, szívj el egy cigarettát, hátha segít!

Minek, kinek szólhatni itt a „20 millió román vendégmunkás”-ról?

Ám ezt a lelketlen riogatást azóta sem feledhetem. Ezért írtam meg a vendégmunkások történetét. Az igazat, azt, amit ismerek, és amiről soknak sejtelme sincs.

Hátha segít. S jobban, mint szív műtét előtt álló leánynak a cigaretta...

A román „forradalom” után, akár a népmesékben, sok székely ember vette batyuját, s vágott neki a világnak az erdélyi hegyek öleléséből. A hosszú útra induló átalvetőben kemencében sült, kisebb házikenyér, padláson füstölt s téli fagy csípte szalonna, zsírban le-sütött hús és jókora kolbász szorongott, de azért gurult még melléjük a kamrából pár lila hagyma is. Mentek szerencsét próbálni.

A szabadságot követő első hetekben, hónapokban még mind HAZA készültek, így, csupa nagybetűvel írva; hisz Magyarország volt álmuk álma. Minden székely oda vágyakozott, mert ott mindenki külön, műveltebb és gazdagabb, mindenki magyarul beszél, magyarul vannak megírva a könyvek is, s ráadásul ott még a rendőr is köszön, ha nem is előre, de legalább vissza.

Teltek-múltak a hónapok, aztán már az évek, és kinél hamarabb, kinél később, de megtört a varázs. Egyesek akkorra már itthon otthont teremtetek maguknak, mások nagy elhatározással visszafordultak, ám nem kevesen vannak, akik még továbbálltak, keresván Tamási Áron örök érvényű kérdésére a választ: „Mi dolgunk a világon?”

A helyüket keresők élete pedig tele van olyan kalandokkal, melyek megérdemlik, hogy megőrizze őket a történelem, s velük együtt a mindennapok édes-keserű, humoros-fájdalmas valóságát.

Igazán, persze, csak akkor nevet a saját baján a jó ember, ha már beérett a fájdalom. A fájdalom pedig már igencsak beért, s még azt is lehet tudni, hogy pontosan mikor: 2004. december 5-én.

E kötet, benne Próbanéger és társainak története is ilyen: fájdalom oldó nevetés, kacagás. A gyászos dátum után pár hónappal, egy szép tavaszi napon kis székely társaság ülte körül a tüzet, Budapesttől nem messze, egy családi ház pázsitos kertjében. Sült a flek-

ken, sercegett a kiizzadt zsír, szállt fel messzi égnek a csodás illat, a parázs izzó fénye pírt festett a lángot bámuló arcokra. Mindenki Erdéllyel gondolt, még a vendéglátók gyermekei is, holott ők már többnyire itt, Magyarországon, még hozzá a fővárosban járták iskoláikat. Ekkor kezdte el mesélni valaki Próbanéger történetét. S hogy úgy igaz, ahogy az végtére kikerekedett, nem kisebb dolog garantálta, mint hogy a szereplők egy híján mindegyike ott ült most a tűz körül, s így vagy úgy, hozzá is tette a magáét.

Erdélyből Pestre...

Nagy a vígság Pest-közelben, holdig ér néha zaja, dala, imája, s pont most lenne esedékes az olvasónak is behatárolni helyileg azt az udvart, ahová Dutka a hajnali vonattal érkezett, s ahol Próbanéger és az Afgán harcos éli mindennapjait. A derék székel ember szíve hevesebben ver félelmében. Egyes-egyedül, pontosabban kilenc-tíz macska társaságában keresi azt a biztos pontot, amelybe ezután belekapaszkodhat, ahová mindig visszatál, ha netán kimerészkedne egymagában az utcára.

A főváros kertvárosában, a nagybefektetők által „tartalékba” hagyott, viharvert panelok védelmében „összmagyar uniós történelem” éli mindennapjait. Egy kis erdős részen, ahol szűkre szabott a zsákutca, s amely víz mosta és autókerek taposta hepehupákkal a hátán elfordul az aszfaltozott úttól, halad befelé a bokrosba, a fák közé, megszabadulva nehéz betonkabátjától, s a tehertől, amelyet a főút visel percenként, másodpercenként, a szebb, még szebb, vagy rozsdamart, régmúltból visszamaradt négykerekű autók püfögő sorától. Az épület is – a barakksor –, úgy az út közepe táján, elkanászodott bokrok ölelésébe

burkolózik. Hosszan, rogygyantan és alázattal bújik meg egy kies, parlagfűvel benőtt, ugaron maradt – még magyar – földön. Szintet sem emeltek rá, hogy illetéktelen szem ne láthassa, ha éppen arra vezetí útja. Bejárata nem az örökkévalóságnak készült, pár összehegesztett vascső, hogy az arra haladó látó ember előtt mégis titokban maradjon az ott élők mindennapi ügyködése. A kerítés és kapu nádfonatos öltözetet kapott, azt fújja, zörgeti a szél, ha kedve támad, áztatja eső, s nyikorog, ha ember kéredzkedik be rajta.

A rendetlen udvaron girhes, vékony lábú és hosszú farkú macskák társaságában széllelbélelt kisember, aki eddig csak bámult, most unalmában elbeszélget a nyávogó sereggel. Azok az emberi hangra körbeugrálják ételt remélve, de egyelőre csak szó az eledelük, hisz Dutka csomagijából elfogyott a szalonna, a főtt tojás, az útra pakolt eledel; estére még tartogatja azt a kisadag eszteni sajtot és kenyérhéjat, am tejfogukra sem lenne elég a körülötte nyávogóknak. Az embernek elég. S mert étel nem esik a földre, a nadrág szárából lelógó cérnaszálak ingerlik játékra az összesereglett macskanemzetiséget. Mit bánja! Szereti az állatokat, falusi emberként megszokta, hogy örökkön körülötte vannak, s ha őszinte akar lenni, akkor be kell vallania, hogy néha jobban érzi magát az ólban, a gazdasági udvarban – csak liba ne legyen a közelében –, mint az emberek körében, ahol általában ő a célpont. A falu dilise... Dutka...

– Dutka! Dutka! Maga itt!? Hogy került ide? Otthon már magának sem kerül semmi munka? – bukkan elő valahonnan egy fiatal legényke, s nyújtja kezét faluja Dutkájának, egyszersmind otthoni szomszédjának. Öröme akkora, mintha a pápát látná, vagy valami ilyesféle magas rangú személyt, s majd’ hogy meg is ríkatja.

– Te! Gyerme! Te itt? – nyújtja félve Dutka a mancsát, nehogy megtréfálja a legény – volt ilyenben része, általában hasra esés és

csúfolódó nevetés lett a vége. – Mondá nagyanyád, hogy keresselek meg, de kikacagám, mer’ úgy-e ebbe’ a nagyfaluba pont véled találkozik? Hogy éppen te! Nahát! Hogy ne lenne dolgom otthon? Vót, vót épp elég – s már sorolja is, hogy mennyi, s a gyermek örömmel hallgatja az otthoni híreket, ismerősök nevét, akik alakot öltenek előtte, s már látja is őket, érzi az otthon illatát, miközben letelepednek egy elvadult fa alatt, a padra.

– Mindennap vótam valamerre, nekem osztán vót, amit csináljak. De, dolgos ember létemre, mégis nekem mongyák otthon, hogy Lükegyuri vagyok, pedig nem futok, mint ahogy azt a bolondok csinájják. Láttál te engem otthon futni? Csak sietek, aprózók, s hogy észrevegyenek, még integetek es a kezemmel mindenkinek.

Hétfőn es vótam s a többi nap es – kezdett bele a nem szófukar földi. – Hamarébb Pista bácsi szólt – ismered az öreget –, hogy segítsek a pityókaültetésnél. Ott erősen szerettem, mer’ az nem es munka, csak dobigáltam a pityókákat a sorba, mint gyermekkoromba’ a pityköveket. Harangszóra, délbe kiültünk a mart szélire. Hogy mü mijjen jókot ettünk! Nem es tudom, van-e jobb étel, mint marton szalonnát enni, szalámit, túrót, s a legvégin valamiféle finom tésztát. Igaz es, hajnalba’ még kimentem a vonatra, mer’ úgy-e otthon nekem ez a dolgom tavasztól őszig. Irénke asszonyság – tudod, ott a bót mellett – állandóan a piacra jár. A kosarakot én viszem neki a kicsi taligán. Mongya es nekem örökké az asszonyság: „Dutka, maga nélkül nem es tudom, mit csinálnék.” Így hát reggel korán indulok, ennem es kellene, de az állandóan elmarad, tán ezétt vót ojjan finom az étel a pityókafőd szélén. De a legfontosabb, hogy fenn legyenek a kosarak a vonaton. Még aszt es mongya ijjenkor, hogy: „Vigyázzon, Dutka! Vigyázzon a virágokkal!” Vigyázok én, a drága szép virágokat nem szabad esze-

törni. Nem vagyok én bolond, hát hogyne vigyáznék, mer' tudom, hogy azok a gyönyörűséges virágok hamar letörik a fejiket, s akkor Dutka sírhat, nuku pénz. S hát a szívem es fájna értik, csak rejik kell nézni. Tavasszal, amikor piacozni kezdünk, elébb az árvácskák kerülnek a kosarakba, s én azokat szeretem a legjobban, mer' szép erősek az arcik, még kacsingatnak es nekem. A többi virág es mind gyönyörűséges, s ha kertem lenne, én biony el nem adnám, csak csókolgatnám őket.

Ha mán útjakra engedtem a virágokat, hazavittem a taligát, s indultam Pista bácsihoz, de nem es hezza, hanem mán a huszonnyóc árba. Mind künn vótak, még a kalákások es. Nekem es kezembe nyomtak egy cigánykosarat, s hurcoltam egész nap a csontos derekamon, mán-mán aszt gondoltam, hogy hójag nő a kosár hejin, bezzeg jó annak, akinek kosaras a dereka, s fedí egy kicsi háj... Dógoztunk hát keményen. Eccer-eccer megálltunk, főleg akkor, ha gyütt a vonat, hogy világot es lássunk, de többecske időre csak akkor, amikor a delet harangozta Lajos bácsi, a harangozó. Na, akkor ültünk ki a martra enni. Te gyermek! Jut eszembe, a nagyanyád es künn vót, hogy az mijjen serény! Úgy jár a keze, mint a motolla! Reggel kezdéskor, a föld szélén még a pájinkából es béhuzott egy pohárával, de a másodiknál mán asztot monda, hogy csak azétt kell még egy égretekintő, mer'attól gyűn az egészsége. Én nem ittam, mer'ojjan a pájinka, mint az asszony. Szédít. Ezér' es nem iszom, meg azé', mer' akkor egész nap esmént rajtam kacagnak az asszonyok. Tudod te es, ilyen bolondos jókedvűnek hozott anyám a világra, örökké csak huncutságokon jár az fejem. Nincs pénzem, vagyonom, asszonyom, így hát nincs, amiétt aggógyak. Jókedvem, az van, állandóan. De nem értnek meg, csak állandóan kérdeznek:

„Min vigyorog, Dutka?” Vigyorog a nyavaja, ráadásul még a képem es ojjan, hogy a bánat es elkacagja magát rajta. Hát mit csináljak, ha ijjen lettem?

*

Szélaljba húzzák a padot, mert a lucskos égi vándor megmozgatta a fák ágait, pityeregni kezdtek a fellegek, de hogy a legényke szeme mitől lett nedves? Dutka megsejtett valamit, megérezte, hogy itt másabb az élet, mint otthon. Észrevette a macskákon, hisz fungált székely esze még akkor is, ha bolondnak nézték otthon, csak azért, mert nem fejlődött olyan szálasra, mint a jegenye, s okosnak, mint az otthoni pap. Csomagját még jobban szorongatta magához. Az otthonit.

– Keddre es megvót a dolgom – folytatta egy kis szusszanás után, csak addig hallgatott, míg össze nem szedte gondolatait, s helyére nem tette saját igazságát az életről. – Sáriné asszonyság az alszégbe nagytakarításhoz fogott. Elhívott, mert nincs neki embere, aki segiccsen. Ott osztán futkoshattam ide-oda, de nem ám, ahogy szoktam, hanem úgy igaziból.

Fel kellett sikálni az összes szobákba a padlót. Van abból nekije legalább három, amit használ es, de ijjenkor a negyediket, még a tisztaszobát es kirámojja. Jaj, szakatt le a derekam, de szólni nem szóltam. Kefét s lúgot adott a kezem alá, s cserélte es rendesen a vizet, mer’ attól lesz szép fehér a padló. De hát neked nem mondok újat, a nagyanyád es így csinájja, csak nem kell neki segítség. Jár annak a keze, szája, mint betegbe a fájdalom, a füle es ojjan éles, hogy meghajja még azt a hírt es, amejik csak úgy settenkedik az utcátokba.

A padlómosás még menyen, ahogy menyen, de a nyári konyhát ki nem állhatom, mer’ ott sárral kell feltapasztani a földet. Tugy-

gya a fennvaló, de sohasem elég egyenes, amit én csinálok. Na, de kibírtam, bésegített az asszonyság, nyögött hezza a nagy hasától, amikor lehajolt, de inkább csinálta, csak ojjan legyen, mint a lénia, hogy osztán, amikor a kicsiszékre leül pityókát hámozni, ne szúrja a szemit, hogy púpos lett a tapasztás.

Úri dolgom volt Sári asszonynál. Reggel tojást rántott nekem szalonnával, a kertből friss vereshagymát hozott hezza. Délbe vót leves, amit erősen szeretek, utána villás étel es került az asztalra hússal. Még tézta es maradt vasárnapról! Krémes! Hű, de egy finom szülemény az!

Sokat dolgozik szegény feje – locsogott asszonyosan az emberfele tovább –, a kert es nagy, örökké van mit benne kotorászni. Az asszonyság nagydarab, nem kap szuszt hajoláskor, s a szeme es csillagokat lát, amikor felemelkedik; én pedig ojjan sovány vagyok, hogy átfúj rajtam a szél. Kiszedek én minden burjánt gond nélkül, még egyelek es, ha kell, de még a csillagait sem látom, ha egyenesbe kerülök. Eleinte félt tőlem, hogy még a palántákat es kitépem, de mán tuggya, hogy ismerem őket. Otthon mán gyermekkoromba es gyomláltam anyámmal. Hejj! De szép idők valának azok! Nem es gondolok inkább rea. Az asszonyságéknak több dolgik van, mint valamikor nekünk vót. Nekik nagy a csűr, teli mindennel. Oldalt az ólba' sorba állnak a tehenek, lovak. Elkerítve ott van a hejjik a bárányoknak es, szerencsére künn vannak mán az esztenán, de az egész téli ganyét ki kellett hordani. Na, azoknak négy lábik van, le es taposták rendesen a télen, mintha autó járt vóna rajta. Elébb csá-kánnal kellett felverni, osztán csak lapátolni, lapátolni, míg belé nem nyekkent szegény Dutka. S nyulak! Hát van az es jócskán. Azoknak es állandóan kell kaszálni a füvet. A csűr másik része ojjan magos, mintha az imádkozós templomba lennék, még jó, hogy itt

nem kellett leborulni, de lehet mégis, az lett vóna könnyebb, mert villával feldobálni a sok szénát, amit behordattak, nem vót kicsi mulatság.

A nagyudvar teli van tyúkokkal, tyúkéletik rövid, de jó, mer' csak hemperegnek a homokba, kárálnak essze-vissza, estéjig csak annyi a dolgik, hogy tojást tojjanak a fészekbe. Azokkal nem es vót bajom, csak a libákat ütné meg a guta, mer' úgy futtak sziszegve utánam, mintha oroszokat kergetnének. Szerencsémre az asszonyság elkerítette a gágogókat, míg ott vótam, mer' tutta, hogy kiráz tőlik a hideg. Drága asszonycseléd! Ha lássa, hogy fáradok s melegem van, még málnaszirupos borvizet es ad, jó habzósat – erre nagyot sóhajt.

Biztos szomjas, gondolja Jancsi gyermek, s azonnal szalad vízért, csak abba ne hagyja az otthon híret hozó mesélést, még akkor se, ha ő ezt mind tudja.

– Igyon, Dutka! Osztán meddig maradt Sári asszonynál? Tudja, hogy nekünk rokonunk, csak éppen nem nagyon tarcsák velünk a rokonságot. Nekik jobban sikerült az élet, többet apríthatnak a tejbe, mint münk, szegény nagyanyámmal.

– Jobban, azt én es látám, ecsém. Na, de mondom es tovább, mer' van ott munka éppenség elég. Elkalandozék az udvarral s a kerttel, pedig még nem mondám, hogy le kellett síkáljam délután a lapítókat, a kicsikéket, a nagyokat mind. Miután ojjanak vótak, mint új korikba a piacon, sorba felállítgattam a kerítés mellé a napra, hogy száraggyanak. El es nézegettem őket, amikor egymás mellett süttették magikot a meleg napocskával, hogy mijjen szépek, mijjen gyönyörűségesek, s elgondoltam, mijjen szép életik es lehetett künn az erdőn, de szép es lenne fának lenni, nem törődni semmivel, csak hallgatni a madarakot, jáccadozni a mókusokkal...

Én rendesből még nem es jáccodtam, Dutkát mindenki elkergette. Ha fa lehettem vóna, akkor nem csúfolódik velem sem senki, csak édesget a nap, a harmat, megmosdat az eső, mint valamikor szegény anyám nyáron az udvar közepin a tekenyőbe...

– Mongya tovább Dutka, nehogy nekem elkeseredjen, mer' higgye el, mindenkinek megvan a maga keresztje, ahogy otthon es mondják...

– Ammá szent igaz, fíjjam, mondom es, csak megállék egy kicsit, mer' látom magam előtt a lapítók sorát, s eszembe juta, hogy mi járt akkor a fejembe. Na, hát... Estére megmertem a vályút vízzel, hogy ha jőnek a tehenek, legyen, amit igyanak. Nagy az a vályú, kell belé vagy harminc veder víz. S az asszonyéknak ojjan régimódi gémes a kútjik, hogy szakad belé az ember a nagy súlytól, amit a végire kötöttek nehezéknek. De megtelt, s akkor mán tuttam, hogy a napból mán nem sok van hátra. Ha gyün a csorda, gyün a vacsoraidő es. Meg es fogtunk egy tyúkot nagynehezen. Ha láttad vóna azt, hogy futkostunk körbe-kereken a nagy udvaron, míg valahogy elkaptuk az egyik fiatalabbik csürkét, belé gebbedtél vóna a kacagásba. Én es futtam, Sáriné es futott, a csürkék es iszkoltak, ki amerre látott, de eszes az ember. Békerítettük egyiket a sarokba, s annak mán meg es vót vetve az ágya a hasunkba.

Sáriné asszonyság nyomba nekilátott, forrázta, tépte, vágta alája a hagymát, ojjan illata vót, hogy mint a kerge birka a beleim úgy futkároztak fel a nyelőkémig, le a hasam ajjába. Finom csürketo-kány lett belőle. Ércálabosba... Friss tejjel s puliszkával ettük, úgy a legfinomabb. Még a tányért es körbenyaltam. Utána még lecsúszott a túrós puliszka, ami egy nagyanyámféle szőttes kendőbe felgöngyölgetve várta a melegvizes fazék tetején, hogy beléolvadjon a túró, míg ettük a tejet. Az asszony es tudta s én es, hogy akkor

finom igaziból, amikor nyúlik benne a túró. Akkor mér' lennék bolond? – néz a gyermekre segélykérően, de annak láthatóan a nyálával gyűlt meg a baja a sok finomság hallatára, így hát Dutka csak mondta tovább a magát:

– Hogy nekik jobban menyen? – tér vissza valahonnan a lapítósikálás, esti munka és vacsora elköltésének jóleső érzése után a gyermek előbbi megjegyzéséhez. – Igazad van, ecsém. A bolond Dutka előtt nem titkolóztak, s nekem megvan mind a két szemem, s bár nem hiszik, sokat látok vele. Azt es láttam, amikor béhozták az udvarba kicsi szekérrel a gabonát. Nekem mind mond hassák, hogy a résziket kapták meg. Mongyák a bolondnak, mert csak tudom, hogy azt a nagyszekérrel hozták vóna, s nem siettek vóna úgy véle, hogy felkerüjjön gyors tempóba a padlásra. Lopták a gazdaságból, ahogy a szemese csinálja müfelénk. Hát ezir futott meg velik a szerencse kereke. Ne bánkódjál a rokonság miatt, ecsém, mer' egyszer csak lejtőre kerül az a szekér, mint a cigány Rigóé a Ménkünel, amikor mulatozásba vitte a népet, s osztán béfordultak az árokba. Szegény nagyanyád asztot nem bírná, s hogy es imádkozhatna a templomba istenigazából, ha nem tiszta a lelke?

Azér' szerdára es ott marattam szívesen, mer' jó az asszony, s ugye a többi az ő dolgik. Igaz, a szája akkora, mint egy tanorkapu, de a lelke aranyból van. Nem csúfolkodik velem, hanem állandóan jó tanácsokat osztogat: „Dutka, Dutka, ne igyon, mert akkor mindenki magát kacagja, mint múltkor a bálba” – ismételteti állandóan, de jól es mongya. Jaj, te gyermek! Tè es tudod, hogy én hogy szeretem a bálkot! Béállok a teremnek közepire, nem kell nekem pár, roppantom egyedül es, csak szójjon az áldott muzsika. Azér' lehet, hogy jobb lenne asszonnyal forogni, de velem ők nem táncolnak, még a cigányleányok se, pedig ismerem őket. Vótam velik

csúnya dolgot csinálni a szénába. Aszt’ monták sugdosódva, hogy el ne merjem árulni senkinek, mer’ megjárom. Reám küldik a cigány-legényeket, akik inni adnak, s osztán jól elvernek, még arra sem emlékezek másnap a lila feltjaimmal, hogy kitől kaptam ki. Tőlük erősen félek, láttam őket verekedni, még a bicska es elékerülhet, ha a vérmesebbje veszen kezelésbe. Este, ha nem muszáj, arra nem járok, amerre ők, még az árnyéktól es reszketek. Nem es mondtam el eddig senkinek, csak most neked, mer’ ugye ki hinne nekem, s ha hinnének es, mire mennék vele? A bolond bolond marad örökké, s a bugyuta Dutkát csak kikacgadják.

*

A nagy titkot suttogó csendben nyílt a nádfonatos kapu, az érkező, a megfáradt ember, amint belépett, szedte is elő napi maradékát táskájából, odavetette a köréje seregglő macskanemzetségnek, nyivákoltak, verekedtek a falatokért, mert eddig csak szót hallottak, amitől nem telt meg állandó korgásba lapulós hasuk. Dutka csak nézett maga elé, s hogy mit látott, s mit gondolt, csak ő tudhatta, mert arca nem árult el semmit. Valamit motyogott magában, hogy ezek a nyivákolók olyanok, mint ő. Ha adnak, elveszi, megeszi, s ha oldalba rúgják, elsomfordál...

– Isten hozta! Maga is erdélyi? Józsi vagyok. Szentgyörgyi.

– Dutka vagyok. És uzoni lennék, de nem születésileg, hanem lakosilag.

– Megzavartam a beszélgetést, úgy látom. Leülök, ha nem bánjátok. Megpihenek egy kicsit. Ma rövidebb volt a nap, de azért jól elfáradtam. Megint kiszolgálni voltunk az urakat, egy csepp víz és étel nélkül dolgoztunk. Szerencsére, mert ha jól éltünk volna, s megszólít a természet, meggyűlt volna a bajunk. A házba nem engedtek bé, az udvaron annyi a flancos kapca, hogy ott nem köny-

nyíthat magán a munkásember. Megette ezt a világot a jómód, csak münköt felejtett ki a sorból, ahogy azt már megszokta. Csak meny-nyek haza! Adok én az asszonynak templomba járást! Az Úr erősen félrefordítsa a fejit, amikor rólunk vóna szó! De ha ő sem segít, akkor mégis, kiben reménykedhetünk? Végre-valahára otthon kellene ülni a pitvarban egy jó szivarral, látni, ahogy esszeolvad a Főd a Nappal. Jaj, csak nem kellene az asszonyt megregulázni – ijedt meg istentagadó gondolatától, s folytatta volna, ha szerencsére le nem állította volna a panaszáradatot a legény. Neki az a hír volt fontos, amit otthonról hozott földije, s nem az, amit mindennap hall. Mindjárt „hazaér” az összes barakklakó, s már alig van idő arra, hogy kifaggassa földijét.

– Dutka! Mi minden történt még otthon magával, fejezze már bé!

– Hát, szerdán megkapáltam a hátsó kertbe’ a pityókát, osztán kigyomláltam a hagymát s a többi ágyást. Mennyi mindent ültetett ez az asszony! Jár ő es a piacra. Virágot viszen, palántákat, csak az a baja, mint nekem, nem tud románul. Állandóan félrebeszél a piacon. Gulivert árul. Nálunk aszt mongyák, az egy nagy ember, de a románoknál karalábé. Ezt megtanultam az asszonyságtól, most már tudok én es románul, berbetélek, ha akarok. Éppen csak a milicista ne kérdezzen, mert annak egy szavát sem értem, csak hát ért ő engem, ha nem értené a magyar beszédet, el es veszne műnálunk, mer’ hát ő az egyetlen dák, ojjan ritka madárfajta, mint a fehér holló, s ha szót akar érteni, a mű nyelvünkön es kell szólania. Nem foglalkozik sokat velem, pedig énekelek én olyan igazi magyar nótát es. Főleg, ha inni adnak. Osztán este, az utcán hazafelé menet, eszemet veszelve ordibálok, hogy „Kossuth Lajos azt izen-te”, vagy a „Gábor Áron rézágyúja fel van virágozva”. Mégsem szól a palacsintasapkás, mer’ bolond Dutka, így nekem mindent szabad.

Hej, egyszer olyan bolondul, amilyen vagyok, de kiküldeném őt a temetőbe! Hány romány sír es van ott? Egy sincs. Vót valamikor egy-kettő, de ki tuggya kié, bélepte a burjány az egészet. S az is szerencse, hogy bolondnak néznek, még eccer sem kaptam a gumbotból, a hasamra se terítettek újságpapírt, hogy ne lássék az ütés nyoma. Sárinénál bévégeztem a munkát, kifizetett rendesen, ahogy szokott, még pakkba es tett, hogy ne éhezsek, mer' tutta, hogy a Főnök gazdához menyek, s azt es tutta, hogy jó lesz a tartalék, ma éppeg nincsenek jó kedvikbe az uraságék.

Nem es szaporítom a szót hejába, mer' te es tudod, ecsém, hogy minden csütörtöktől náluk dolgozok napszámba, ami avval kezdődik, hogy kitakarítom az ólakot: a disznyóét, a lovakét, nyulakét s minden állatét, ami eléfordul náluk. Rendes emberek, csak felvitte erősen az Úr a jó sorsikot, de hát gazdagnak es kell lenni mindenhol, éppúgy, mint szegénynek. Csak a baj ott kezdődik, hogy állandóan a szegényből van a több, s a gazdagból kevesebb. Eccer, csak egy hétre kívánnám, hogy Isten – ha mán akkora a hatalma –, megfordítaná a rendet: az urakból szegényt csinálna, s a szegényekből urakat. Nem es tudom... Te mán gondoltál ijjent? A' lenne a baj, hogy münk nem állnánk meg, hogy ne ültessük őket az asztalunk mellé, s ha mán gazdagságot adna a fennvaló, akkor az emlékezést es el kellene vegye, hogy ne csak sajnálkozzunk, hanem élvezzük, hogy keresztbe rakhassuk a lábunkot. Így sem lenne jó, mert ha elveszi az emlékezést, akkor mi értelme lenne az egésznek? Nem tudnánk asztot mondani: „Gyűjjön ide, szomszédasszony! Emlékezik-e, egy héttel ezelőtt maga dolgozott napszámba, s most a naccsága seperi magának az udvart?” Hm... Szegény feje... Biztos fájna minden porcikája estére, tán jobb es így, legalább mü bírjuk... Azétt méges lehetne jobb sora legalább a falu felinek... Tán

az öregeknek, mer' abból van épp elég. Ojjanok müfelénk a vénasszonyok öregkorikra, mint a sarló, minden szép leányból csúf lesz vénségire, de erősen csúf, főképp azokból, ahol nem vót egy cseppecske jó mód az életbe.

Mán esmint majdnem elfelejtém, amibe beléfogtam. A Főnök úrék... Hát itt szép az asszony s erősen úri. Mindenbe' az: ruházkodásba', beszédjibe' issegtet-pissegtet, kéremszépenez, s az asztalt es leteríti, még hétköznapi es, fehérrel vagy olyasfélével. Az étele es úri, de kicsi... Finom, finom, nem mondom, de jobban szeretem a másikat, a parasztost. Legjobban a salátás fuszulykalevest szeretem, kaprosos, csülökkel. Azétt elmennék a világ legvégire. Palacsintát es szokott sütni – azt es szeretem –, csak hát mondám, erősen kicsit ad mindenből. Azt mongya, nekem biztos elég, mer' sovány vagyok. Én meg tudnám enni az egészet. Jaj, nagy ott a gazdagság! Minden van. A gazda rendes ember lenne, de olyan, mint egy fakutya. Csak kiabál mindenkinek. Biztos azért' es ő a Főnök, mer' tud kiabálni s lopokálni, megbecézem én a „szerzést”, mer' úgy es mongyák müfelénk, ha máséből viszen haza az ember, s főleg akkor mongyák így, ha a közösbül ered. Nagy tehetség kell ahhoz! Főleg, ha ki kell magyarázni, mer' én nem tudnám, egyből puhulna az orrom, anyám es abból jött rea gyermekkoromba, ha lódítottam. Hogy azoknak mennyi mindenik van! S szegényeknek mennyit kellene magyarázkodni! Teli van a csűr mindennel, ami megterem a fődeken, de még a pajták sem kongnak az ürességtől. Sok disznyó rőfög bennik, sok munka a részed, Dutka... S hogy minek tartásák? Hát eladni, a bótba még fűszál sem terem az akasztókon, s jegyre csak nekem elég, amit adnak, s nekem es úgy, hogy mellékeresek itt-ott. Hörögnek a disznyók nemcsak télen, hanem még nyári hajnalokon es, mer' vágják őket, asztot híresztelik, hogy magiknak, ha

valaki erőst akarná tudni, reajönne, hogy eladásra menyen a java. Hejába, na! Drága kincs a hús! Elfogy az egy szempillantás alatt, a szegény ember sorba áll érte, méges húsétel, s nem fű, zöldség, amivel a kapa fel sem lendülne a magosba. A bótba semmi sincs, étel hejlett csak fenyőág diszeleg, hogy legalább mutasson. Igaz, az állat kivágását es tilcsa a törvény, csak az vághat, aki szerződött, s még van rovás, amit bé kellene tartani, de hát én nem értek hezza, csak aztot tudom, hogy minden törvényes betűnek megvan a gazdája. Ojjan ember, aki pénzes, úgy irányiccsa a betűköt, ahogy neki éppeg teccik. A Főnök háza tájékára milicista nem dugja az orrát, még a reggeli visítást sem hallja, mer bé van fogva neki a füle, a szája, s biztos a lába es rogyadozik ojjangkor. Hát hogyne! Elébb, mert alig várja a finom falatokat, osztán azért, mer' megtelt kerek pocakja a sok finom falattól! Dutka elsőként neki vitte a kóstolót, s ettől moccanni sem bír szegény feje, de még kérdezni sem, csak böffent egyet-egyet jó dolgába.

*

Pénteken es szolgálni vótam, hajnalba miután kiengették a marhákot a legelőre, ojjan tekergővel, amijjen itt es van, az imént láttam, s víz fojik benne, elébb lelocsoltam az udvari port, hogy bé ne merészkeggyen egy szem se a házba, nekifogtam, s kiséptem az udvart a vesszőseprűvel.

Osztán leseprűztem a verandát es, de asztot mán cikóriaseprűvel, s óvatosabban locsolkodtam az öntözővel, mint az udvaron, nehogy a hátamra kerüljön a seprű vesszeje. Azután leültem a lépcsőre, arra várva, hogy mi lenne a dolgom aznap. Elébb falatozni akarék, mer' szölongatott erősen a hasam, hogy: „Dutka komám, erőst megfeketkeztél rólam”, s mintha meghallották vóna odabenn, hogy hangoskodik a belügyminiszterem, megkaptam ott

ültömbe a szalonnát, s hezza valamiféle mustarátot, amitől osztán estére úgy csikorgott a hasam, hogy azóta látni sem bírom, pedig mán egy-két hejjen kénálgattak vele, de én csak a jó lilahagymára esküszöm azóta. Még most es van a csomagomba, el nem hagyom azóta, hordom magammal, mer' enni nem kér, s osztán kéznél van, ha kellene. Sok dolgom nem akadt hétvégire, csak a szokásos, de az mán ment, mer' előtte becsületesen kitakarítottam, s osztán egy nap alatt nem ganyéznak annyit az állatok sem. A főzéshez kért mindenfélét az asszonyság a kertből, de amire hátraértem, már ott lébecolt a szomszéd kertbe a Kövér Terus es, hogy vinné el eccer valamiféle nálunk felé járó szellem, mer' úgy félek a szájátúl, hogy még akkor sem féltem ennyire, amikor asztot híresztelték, hogy a temető mellett zsidók szívják az emberek vérit, vagy éppen a kétméteres ember jár-kel esténként az uccákon. Egyből el es kezdte nekem a hasas Terus: „De jó magának, Dutka, hogy ijjen jó hejre hijják, bezzeg engem nem hív a naccsága, pedig úgy takarítok s főzök, hogy porszem sem marad utánam, s mind a tíz ujjikot megnyalnák a főztöm után. Jaj, Istenkém, de főznék én egy-egy tálacska maradékért, de lássa-e, még a zódségem sem merem kiszedni, hogy maraggyon télire, s minek zódség, ha nincs hezza hús, mer' hát tartogatom a tyúkocskákat őszire, hogy legalább tojás legyen a háznál az emberemnek, s a gyermekecskéimnek. Bezzeg a szomszédba fut annyi kétlábú, hogy a számát sem tuggyák. Át es jönnek hezzám a kertbe, le es esznek azok mindent, de ha szólnék, csak én lennék a hibás, mer' a kerítést a mű felünkön nekünk kellene megcsinálni, de miből? Lássa-e, Dutka? Csupa bajba vagyok ezen a hétvégén es, no, aggyon mán egy szálat abból a murokból, tegyen mán melléje még vagy kettőt-hármat, hagymát es adhatna, nyissa mán résnyire ki a kicsikaput, hátha valamejjik kétlábú át-

jönne, osztán maga csak át hessegetné nekem. Ne féjjen na, magát úgysem bántsák, maga nem tehet arról, hogy elfelejti bécsukni a kicsikaput, magának nincs ott az esze, azt gondojják, de én tudom, hogy a szíve azért a hejin...”

Ijjenkor ráz a hideglelés, de nem tehetek mást, nyitom a kaput, s mire átbújik valaméjik állat a drótkerítés lyukján, arra Terus es megelégedik a halom zódséggel, iszkol, még nem es köszön, mennyen kergetni a tyúkot, s csak csodálkozom, hogy mijjen szapora egy asszony, nem szuszog, nem jajgat, ha a másét kell elkapnia.

Még szöszmötöltem a kertbe egy ideig, mindent kiszettem, amit kért az asszony, szettem zódet az állatoknak, jó sokat, még másnapra es, hogy eltüntessem a nyomát a jövés-menésnek, s az asszony ojjan hálás vót, hogy hétvégire annyi pakkot tett nekem, amennyi épp elég vót addig, amíg kezdődött a másik hét, s mehettem piacra vinni a virágokat Irénke asszonysággal. Igaz, a főnökasszony reakérdezett, hogy Terust láttam-e hátul a kertbe, de én akkor már húztam magam után a kaput, s dünnyögtem, hogy nem láttam senki emberfiát, de csak a hátamot láthatta az asszonyság, mer’ a képes felem nem mertem vóna megmutatni neki, nehogy rea jöjjön, hogy béálltam az uraságok közü lopokálni...

*

Szombaton, ahogy szokás, a reggelt fürdéssel keztem. Elévettem a mosdótálat, mire elészettem hezza a szappant s minden tisztaruhát, arra már zubogott a víz a fazékba, jól agyonöntöttem magamot, s a fejemtől a talpamig levakartam a heti koszt. Igaz, minden este megmosakodom, úgy, ahogy anyám tanított: nyakamot, fületemet, lábamot. Mosakodás közbe arra gondoltam, hogy a folyóra es mehetnék, de egyből vacogni keztem, nem a hidegtől, hanem a hidegleléstől. Nem tudok én úszni! Csak mint a laposvas. Eccer

csaltak le a vízre, s akkor azt gondoltam, na, most véged van, Dutka! Hideg es vót a víz, a homok futott ki a lábam alól, de csak nem hagytak békébe a legények. Fűzfavesszővel álltak a parton, míg bé nem mentem. Így megjártam a künti feredést, de tanultam belőle, jól elkerülöm a vízpartot, s csak akkor ülök ki a martjára halászkodni nézni, s a szitakötőköt, ha nem látom ott a nagy legényeket, azokat, akik állandóan csak velem csúfolkodnak.

Estére friss vótam, még kölnit es tettem magamra, mert tuttam, bál lesz a nagyterembe. Idejibe bémentem, elébb álltam az ajtó mellett, osztán leültem a nagy csempékálya mellé, s míg vót mit, még a tüzre es raktam. Osztán mán csak nézelődtem. S ahogy forogtak ott párba' az emberek, mind azon járt a lüke fejem, hogy jó lenne nekem es egy asszony. Igaz, csak bajt szakasztana a nyakamba. Így jobban megvagyok... Ki gyünne az én házamba mosni, főzni? Nekem csak a részegesek közül jutna asszonycseléd, de azokból nekem nem kéne egy sem.

Vasárnap reggel többet aluttam, csak arra keltem fel, amikor erősen húzták a harangot, a másodiknál gondoltam arra, hogy el es kellene menni, de osztán meggondoltam magamot. Nem mentem el, nem szoktam sokszor eljárni, sokat kell egyhelybe ülni, énekelni se tudok, osztán imádkozok én eleget templom nélkül es. A padba es csak hátul ülhetek, mer a sorba mindenkinek megvan a hejje. A naccságaék elöl ülnek, a szegények hátul. Dutka sarokba szorulna, az oszlop mellé, ahonnan még látni es alig lehet. Akkor menyek csak, ha gyermeket keresztelnek, mer' a gyermekeket erőst szereztem. Igaz, csúfolkodnak velem eleget. De méges van közöttik ojjan, amelyik, ha a többiek nem lássák, játszódik velem. Labdával. Kacag rajtam, mer én vagyok az ügyetlenebb.

Ebéd után, úgy délutánfelé leültem a hársfa alá a parkba, az

öregasszonyok mellé, s néztem, merre illegetik magikot a cifrába öltözött emberek. Vótak, akik, karon fogva egymást, igyekeztek valamerre, vótak, akik leültek a többi üresen maradt padra, a leányok, legények viháncoltak, szorongatták egymás kezit, a gyermekek futkároztak a fák alatt... S csak akkor fájdukt meg a szívem, amikor kocsiba tologatott kicsi gyermekeket láttam.

Hej, Dutka! Neked es de kellene egy kicsiemberke! Vagy mégse? Hátha olyan lenne, mint te! S ha rajta es csak örökké kacagnának?

*

A langyos szél meglibbentette Dutka kalapját, megsimogatta arcát, mégis úgy megkukult, mintha valaki szavát vette volna.

– Szólaljon meg mán, ember! Mondja már, hogy került épp ide, mert úgy-e ma kedd vóna, s eddig egy szót se szólt arról, hogy Magyarországára készült jönni!

– Hát, sokat nem es készültem. Munka mán nem vót annyi, s osztán mindenki csak arról beszélt, hogy mennek a vonattal Magyarországára. Egész eddigi életembe’ csak asztot hallottam, hogy mijjen szép ország, mijjen rendesek ott az emberek, itt es vót magyarvilág, még anyám es arról mesélt állandóan. Arról, amikor Horthy bémasírozott a fehér lován! Tudod, hogy a biliárdasztalokról szették le a zászlóhoz a ződet? Meg mesélt a magyar muzikról, a filmekről, arról, hogy színpadon es látta a Néma leventét, s ojjankor akkorákat sóhajtott, hogy félttem, kifut a lelke a száján, ha idejibe nem csukja bé. De nem csak ő, mindenki így vót vele, a vágyakozástól epedeztek állandóan, oszt’ minek es mondom, te es jól tudod... Még a részeges fogdokter es örökké arról danolt, hogy de végighajtana a Stefánián! A szívem ide húzott, a nagyhazába, gondoltam, dógozok egy kicsit, megnézem a Dunát, a Stefániát, a Láncos hidat, s megnézem, csakugyan igaz-e, hogy nincs nyelve

az oroszlánynak, ahogy aszt mongyák. Utána hazamenyek. S akkor mán meg es halhatok, mer' láttam mán mindent...

Százhuszonöt lej vót a jussom múlt héten. Huszonöt lej kellett a vonatjegyre. Nem vót drága, így hát esszepakoltam. A címem, hogy el ne vesszek, megvót még a Kölyöktől, aki hazagyütt örökre, s monda, hogy ide gyűjjek, amit a ficujkára felírt, mer' itt nem csapnak bé. Igaz, anyám miatt es gyüttem, Irénke néni – a szomszédból – es kért, hogy nézzem meg csakugyan az orosz lány nyelvít a Lánchídon, mer' erősen kíváncsi, s mástól kérdezni sem meri, menten kikacagnák, hogy csak ennyi bánata van az életbe', osztán magam mián es. Mongyák, hogy még a halál es szebb, ha látta az ember Magyarországot. Ennyi nem sok, ennyi nekem elég es... – de már nem folytathatta, mert a kapu előtt megállt egy autó, s úgy folytak ki belőle az ismerős és ismeretlen emberek, hogy Dutka csak tátotta a száját ámulatában, gondolatában: „nahát, ennyi ember fér itt el egy autóba! Más világ! Más! Az anyja es megmondta...”

A leszálló, megfáradt nap aranyba borította a barakksort, az emberek sorra kezét nyújtottak a jövevénynek, s Dutka csak állt, szorongatta a parolákat. Senki sem lökte földre, senki sem rándított rajta, hogy majd' hasra esett, minden olyan más volt. Egészen más...

Otthon sok jó tanácsot kapott, hogy menjen, ne féljen, mert ott jobbak, eszesebbek az emberek, lásson világot. Igazuk lett volna, most az egyszer?

Kezet fogtak vele. Rendesen. Emberesen...

Mintha ünnepelték volna! Körülállták a zavarodott tekintetű embert, s hol innen, hol onnan, de mindenki csak őt kérdezte. Őt, Dutkát. Milyen idő járja otthon, nem esett-e túl sok eső, igaz-e, hogy ez vagy amaz a másvilágra költözött, vagy épp az otthoni élet olyan titkára várták a választ, minthogy ki kivel veszett össze, kit

hagyott el a felesége vagy férjeura? Már majdnem azt gondolta Dutka, hogy soha sem lesz vége a kérdezősködésnek, amikor hirtelen elcsendesült körülötte minden.

Mintha mi sem történt volna addig, szétszéledtek az emberek, mint csépléskor a gazdaságban egy hussantásra a verebek, visszaállt a mindennapi, a megszokott rend. Egyik ember a ruháit pallérozta, forgatta, halomba gyűjtötte, hóna alá kapta. Egy hordóból forró vizet mert a mellette álló gépbe, amibe belecsurgatta a mosóport, a halom ruhát, s egy kattánásra vígan forgott a gép, benne körtáncot jártak a szennyes ruhák, s mert Dutka ilyen mosást még életében nem látott, nyomban felkelt a padról, hogy jól megnézhesse az új, még csillogó betonkeverő-mosógépet. Fáradt volt, egész éjszaka nem aludt, a mosás egyhangúsága majd ledöntötte lábáról, pillái lábön állva csukódtak volna le, ha nem ül vissza azonnal helyére, s nem ijedezik attól, amit majdnem a feje fölött hall.

– Repülő. Sok van, még éjjel is hallani, nem mesze van innen a repülőtér – magyarázza egy épp elmenőfélben levő ismeretlen. Utána kicsapódik a kapu, úrforma férfiember mered Dutkára:

– Ki ez a geci? Mit keres itt? – A székely legényke szalad, magyaráz, hogy rendes ember, ma jött, falujabeli, s hogy segédmunkásnak erősen ajánlja, mert nem iszik, nem henyél... Rendes ember...

– B...d meg, akkor csináljatok neki helyet, mit ül itt, az udvar közepén? Ha rendesen dolgozik, megkapja, amit a többi nyamvadt román. – Sarkon fordul, s anélkül, hogy szót váltott volna az új „alkalmazottal”, elviharzik úgy, mint a kaszálón hirtelen támadó szél. A „vadvirág” végre lenyeli nyálát, melyet eddig visszatartott, hogy meg tudjon szólalni, ha kérdezik:

– Dutka – örvendez a legény –, fel van véve! Holnap már munkanap. Van ruhája, amiben dolgozhat?

– Rajtam van egy, az jó, nem vasárnapi, a vasárnapi a pakkba, akkor venném fel, ha a Stefániára menyek, s a hídhöz. A láncoshoz...

– A legényke eltűnik, majd ismét Dutka előtt áll, egy nagy zsákkal a kezében:

– Válasszon, amit talál és jó, mind a magáé.

– Hogy én? Honnan van? Mennyiér járja itt, errefelé? Nincs nekem rongyra pénzem! Jó az, amim van.

– Ember, ez ingyér van, zsákos! Na, válogasson. De hol alszik? – fordul hirtelen társaihoz:

– Hát, Józsi bá’ mellett van egy üres ágy. Pont jó lesz oda Dutka. Úgy-e nem részegedik meg esténként? – kérdezi Attila, a kárpátaljai harcos, akiről még csak annyit tud, hogy valahonnan más vidékről érkezett. Dutka erről a helyről még soha nem hallott, de majd rákérdez. Megkérdezi, ki fia-borja, majd egyszer, ha bátorságot merít, mer’ erősen teccik neki ez a legény.

Próbanéger szerencsében

Hogyan is kezdődhetne a nap, ha nem borostásan, még imbolyogva a tegnap esti kannás bortól? Mert úgy-e mind a négyen jól megszívták magukat, s most eléggé hadilábon állnak az egyensúlyozással. Ezért inkább húzzák-halasztják a felkelés idejét, a priccsen ücsörögnek; ez hajdanában valamelyik kórházban nyögött szebb napokat, mint amilyeneket itt, Pest kertvárosában, az ideiglenes szálláson, épp a székely barakkban. Amúgy főleg csángó, székely, csíki és kárpátaljai vendégmunkásokból állt össze a nemzetközi tábor, őket ugrasztotta álmukból a virradat.

Hogy a reggeli bódulatban minél kevesebb fáradsággal értsenek

szót egymással, mindenki némán teszi a dolgát, ha kell, intenek, kezükkel, arcukkal jeleznek, ennyiből is értenek a szenvedő férfiember. Az egyik már teszi is fel az elmaradhatatlan kávét, a másik kiadja az estéről megmaradt ételt az ajtóban nyivákoló fekete macskáknak. Van belőlük vagy öt, egyik szebb, mint a másik. Közben a férfiak nyögnek nagyokat, ismét kezdődik egy keserves nap, távol az otthonuktól, s hiába tart már így évek óta, ezt az életet, főleg asszony nélkül, csak nem lehet megszokni.

A dróttal összeeszkábált kályhán sístereg a kávéfőzőből kicsorduló fekete nedű, a csuprok gyorsan az asztalra kerülnek, s az első korty után az egyik ember már iszkol is kifelé, s mindenki tudja, hogy hova, mert az újságot is hóna alá kapja. Sötétebb a bőre, mint a többié, innen is kapta a nevét, ugyanis Próbanéger nem a napon barnult le; habár kaphatta volna éppenséggel a feketemunkától is.

– Csak osztán siess, mert én es menyek! – kiált utána társa; s amaz visszalegyint, hogy jól van, na, hagyják őt békén, legalább addig, amíg a reggeli dolgát elvégzi.

– Hol lehet ez a Próbanéger? – mordul kis idő múltán János bá’. Eddig mán kiolvasta még az apróhirdetéseket es, és igencsak szorongatja össze a lábát. – Menyek, megnézem, mit csinál, és kirakom a szűrit!

Azzal nagynehezen feltápászkodik ágyáról, nekilódul, egy darabka szalonnabőrt még odavet a macskáknak, s szitkozódik fennhangon, hogy hallja az a másik ott a végén; de olyan csend van odabenn, hogy az öreg biztosra veszi, barátja már rég a kisboltban issza a reggeli barackot. S magára haragszik, hogy eddig szenvedett, hisz tudhatta volna, hogy kutyából nem lesz szalonna. Ha Próbanéger este iszik, akkor a másnapot is kénytelenségből ivással kezdi, hogy

némi lendületet kapjon, s fel tudjon mászni a ház tetejére, cserepezni.

Dühösen lépked a kerti vécé, azaz deszkás budi felé, s már gombolja is kifelé a nadrágját, hogy ezzel is időt takarítson meg. Rántja fel aztán az ajtót, s nadrágja nyomban leszalad a földre a látványtól: Próbanéger nyakig ül a pácban, vagyis az ürülékben, szájában egy szem szilvával – nahát, ez hogy került oda? –, lila az arca kínjában, de meg nem mozdulna.

– Te meg osztán mi a csudát művelsz ott lenn? – Jobbat nem is kérdezhetett volna, mert a szerencsétlen erre még lilább lett. János bá' azonmód benyúl a gödörbe, s legalább a szilvát kikapja a másik szájából, meg ne találjon fulladni.

– Hamarabb nem jött vóna reád? – tör ki rögvest Próbanégerből.
– Máskor alig ülök le, már kiversz innen, akkor most mi a csudát vártál idáig, tán megsült benned a tegnap esti fuszulyka, vagy mi?

– Téged vártalak, mán azt gondoltam, a kisbótba iszod a barackot. Hogy a csudába kerültél belé, ember? Várj, szólok, hogy segítsenek kivenni onnan.

– Egy szót sem! El ne menj!

– Tán csak nem szándékozol benne lenni egész nap, mer én a fejedre csinállok, ha nem sietsz ki onnan!

– Akar a nyavalya, de csak módjával. Hozz gyorsan egy ágat, pont itt úszik előttem a tartózkodási engedélyem, előbb azt mentsd ki, mert még béissza a levét, osztán mehetek megint az idegenrendészetre, többet ér az pénzben es, mint én!

Erre, bizony, nem volt mit válaszolni, mert igaz, ami igaz, nagy kincs egy ilyen könyvecske. Az öreg fél kezével a nadrágját cibálgatja felfelé, a másikkal a zsebében kotorászik, s meg is leli, amit keres: egy összetekert drótot. Széttekergeti, meghúzkodja,

az egyik végét hamar egy botra kanyarítja, a másik végét behajlítja. Készen áll arra, hogy a zavarosban horgásszon, amikor kiáltást hall:

– Hé, János! – A házból egyszerre ketten léptek ki az ajtón, de a szó bennük akad egy pillanatra, amint meglátják János bácsit a budi ajtajában, kezében a hevenyészett pecabottal.

– Mi a csudát művelsz, ember? – tör ki belőlük a nevetés. Gondolják, túl sokat ivott az öreg a kannás borból, az agyát támadta meg, az már biztos, különben nem válaszolná azt, amit:

– Horgászok.

– Ez csakugyan megbolondult, pajtás! Gyere, nézzük meg, foggott-e valamit!

A látványra egy kicsit hátrahőkölnek, de kedvük azért megmarad, ha nem is olyan harsányan, s inkább csak belül rázza őket a görcs, ahogy Próbanéger feje kandikál ki az etvaszból.

Szerencsére az öreg figyelmét leköti az orrfacsaró feladat, sikerül is óvatosan kiemelnie a mindennél fontosabb papirost. Utána már kevésbé óvatosan – közös erővel, egyetlen rántással, vezényszóra – pajtásukat is kiszedik, s próbálják slaggal – megfelelő távolságból – lemosni róla a fertelmet, több-kevesebb sikerrel.

A bőrig ázott ember becaplat a barakkba – érthető okból senki sem követi –, ruháit, amennyire csak lehet, bő vízzel kimossa, saját magát szappannal lecsutakolja, aztán díszbe öltözik, a kertben kiteszi ruháit száradni, és saját maga szó nélkül elindul a kapu felé.

– Most meg hova mész? – kérdezik majdnem egyszerre.

– A lottózóba! Csak nem gondoljátok, hogy kihagyom ezt a szerencsét? Nyakig ültem benne, ha most nem, akkor sohasem nyerek meg az ötöst! – Még rúg egyet a macskák felé, aztán becsukja maga mögött a kaput.

A ruha békésen himbálózik a napon, a macskák elégedetten nyalogatják fekete bundájukat, s a munkavállalási engedély is jól van, nem szenvedett maradandó kárt, hál'Istennek!

A barakkban nagy a várakozás, a televízió hangosan szól, kezdődik a lottóhúzás. Sorra gurulnak a képernyő aljára a számok...

Találat, egy se.

– A macska a hibás!

– Melyik, te?

– Hát az a nyamvadt fekete, átfutott előttem, amikor elindultam lottót venni!

– Az meglehet. Vagy azok ott, a tévében nem érzik, amit mű itt.

– S tük mit éreztek?

– Hát a szerencse szagát! – Így élcelődnek egymással, amikor megérkezik a művezető, s hallván, miről is van szó, rámondul Próbanégerre:

– Mi van, te köcsög, csak nem itt akartál meggazdagodni, a mi pénzünkön, b... meg? – Próbanégerből rögvest kiszalad a vér, s addig-addig fehéredik a képe, hogy már-már ütésre emelkedik ökle; mert semmit nem bír kevésbé elviselni, mint ha kerülővel lerománozzák, ha kenyerét félti a magyar tőle, a magyartól. Végül kiengeti az öklét, ezt a fafejűt már csak azért sem üti le, de azért nem hagyja magát.

– Művezető úr, van magának egy ezrese?

– Mi akarsz vele?

– Van vagy nincs?

– Hát hogyne volna! Itt van, ni!

– Olvasni tud-e?

– Az anyád!

- Na, akkor ki van rajta?
 - Mátyás király, ki más.
 - Aggya ide! – Elkapja, a zsebébe teszi. – Hát kétezerre van-e?
 - Van, te éhenkórász, ha zsetonról van szó, nálam mindig van.
 - Ki van rajta?
 - Bethlen Gábor.
 - Azt es aggya ide! – Megint kikapja a kezéből és zsebre vágja.
- Amaz dühösen felé lép, de annyira nem érti, mire megy ki a játék, hogy Próbanéger figyelmeztető mozdulatára készségesen megáll.
- Kicsi pénze es van? Kétszázaz? Ötszázaz?
 - Valahol biztos van.
 - Szeggye csak elé! Na, ki van rajta?
 - Károly Róbert és II. Rákóczi Ferenc.
 - A kétszázaz lehet a magáé, az ötszázast aggya oda Pistinek, ő felvidéki. Maradt a tíz- és húszezres, most azokat mutassa!
 - Mutatni mutatom, van egy köteggel, de nehogy hozzá merészelj nyúlni, te köcsög!
 - Márpedig Szent Istvánból es a fele nekem dukál. Tudnám, mi a ménkűtől van maga olyan nagyra! Nincs magának se saját pénze, se saját Himnusza, de nincs Petőfije, nincs Adyja, nincs semmi kultúrája, még népdala sincsen, mert sem Kriza, sem Bartók nem a magáé, s nincsenek írói sem, csak alig pár újmódi, azokat tarcsa meg, magára testálom, legalább néha kinéz a fejiből. S még valami: mű bion ezen a hétvégén semmi pénzér’ nem dolgozunk, hanem kimenyünk a piacra, s megveszünk erre a jó kis esszegyűjtött szerencsepénzre a falusiaktól mindent, ami csak finom falat akad.
 - Adod vissza, te geci román! – De tovább nem folytatja, mert nagyon körbeállták a határon túliak, hirtelenjében egy nemzetbe tömörülve. A művezető úr szép, ékes anyanyelvén káromkodik egy

nagyot, beül légkondis kocsijába, elviharzik, hogy mielőbb beszámolhasson a Nagyfőnöknek: a románok megtagadták a munkát!

Hát, nem is dolgoztak, mert Próbanéger kiadta a parancsot:

– A piacra! Hogy ezek a fekete macskák mijjen nagy szerencsét hoztak máma!

Afgán harcos népmeséje

Vajon a víz teljesen visszavonult már otthon? Biztosan a fák is félrefordultak a folyó partján kószáló enyhe szélben, csak hogy ne legyenek „szemtanúi” az ár kegyetlen pusztításának. Térdre kényszerültek – alóluk már kimosta a dübörgő áradat az anyaföldet – ráborulnak a víz felszínére, s tán imádkoznak megtépázott ágaik, hogy ne tovább... A ködfelhő is rátelepedett a háztetőkre... S a szemét, mint eldobott virágkehely, fehér foltként lebeg a visszamaradt bűzös sártengerben.

A televízió nem sokat mondott, de a képek mindent elárulnak neki. Neki, aki ismer minden utcát, ösvényt...

Csendet lehel a házakba a fájdalom.

Otthon...

Így estefelé...

Kárpátalján...

Erzsi, a szomszédasszony, mint mindig ebben az órában, a vacsorát főzi. Attila, a vándormunkás, arcát tenyerébe hajtja, s ujjai közt, mint a mozivásznon, megjelenik az asszony begyakorolt mozdulata, amint izzadt arccal s nagy igyekezettel „hátradobja” lógó mellét a vállá felett, hogy ide-oda lengedezése ne akadályozza a püré kavarásiában.

Barátja, Józsi – az Erzsi férje – ez idő alatt a malacoknak készíti a vacsorát. Szöszmötöl a vödör fölött, kavargat, s a vörös kannában levő jó meleg vízzel egyúttal kimossa a délután használt óvszert...

– Hozhatnál nekem egy-két csomaggal, erősen fogytán van – kérte a betoppanó szomszédot, amikor az átment búcsúzni –, pénzt is adok rá – tapogatja felső zsebét, de Attilának csikorognak fejében a kerekek: „Bicikligumit viszek neki, az is kell, mert rossz, láttam. Előbb átadom neki azt, s majd egy nap vagy kettő múlva megkapja a rendelését is, de addig is élvezem, amint fejét méla bambán rázza, s nem érti, hogy hogyan téveszthettem össze a kettőt...”

De jó lenne otthon lenni! De jó lenne a tévé előtt ülni, természetfilmet bámulni! Azt szereti a legjobban.

Most megréfélták őket egy „kicsit” a folyó...

Nem haragszik... Nem a víz a hibás...

Akkor meg ki? Kinek vétettek ők?

A selyemszárnyú szitakötőket látja, s belenyilall a fájdalom:

De jó lenne, ha két lánya a térdén lovagolna, este, lefekvés előtt, harmatos kezükkel még végigsimogatnák borostás arcát! De jó lenne ezután az asszony mellé bújni, s elmesélni, hogy mi minden történik vele itt, Magyarországon, ebben a bűdös barakkban.

Kárpátalján a Tisza bevégezte a dolgát, s most az ember Pesten, fájdalmát magába zárva, felkiált:

– Aici Bucuresti! – Itt Bukarest!

– Ora exacta! – Pontos idő! – Román tudása ennyi, amennyit ott-hon a rádió naponta megismételt. Kárpátaljáról hozott tudománya itt véget is ért. Vagy mégsem?

– Vin rosu este la sifoniera? – folytatja. „Vörös bor van a szekrényben?” Ezt a mondatot már Pesten tanulta, sok másikkal együtt, melyeket hadd ne ismételjünk, mert biztosak lehetünk abban, hogy

nyomdafestéket nem tűrne, amire a cimborák hahotázva okították. Azért még megjegyzett egyet s mást magának:

– Negru Nereusit! – hívja Próbanégert, a székelyt, az ivásban és beszélgetésben sorsának társát. S az megy, de mindjárt tiltakozik is, mondván, szólítóját nem jóra tanították, mert ő nem „Nem Sikerült Néger”, hanem Próbanéger, s ebből jusst sem enged, s ha még egyszer román szót vesz a szájára, vége a haverságnak...

– Mit akarsz, te lökött ukrán?

– Román! Negru Nereusit! – szidalmazza egymást homályos tekintettel, mely azonnal kitisztul, amint az előző este eseményeit kezdik hahotázva mesélni a perpatvar alatt köréjük gyűlteknak:

– Bolond ukrán!

– Negru Nereusit! Potyáztál az este általam, ezért mostantól csak velem foglalkozol, az én szolgálatomba állsz. Hozz kávé!

– Ti meg hol voltatok az este? – szól valaki közbe.

– A Mosolygóban – nevetnek össze, s Próbanégert, nagy kanna kávéval a kezében, már meg nem állítja senki, úgy dől belőle a szó:

– Ennek a dilis ukránnak – mutat Attila barátjára – a kocsmában beindult a beszélőkéje, s mire észhez tértünk, a bent levő ivó cimborák, felekezetre való tekintet nélkül, az asztalokat összehúzták, ráadásul mindenki minket itatott.

– Mi volt a téma, Attila bácsi? – kérdezi egy fiatal legényke, még újonc, s azonnal le is telepedik egy lomtalanításból származó viharvert padra, hogy el ne szalajtsion egyetlen szót se a nagyok beszédéből:

– Kölyök! Mit akarsz? Azt sem tudod, mi a háború! Én igen, mert ott voltam, amikor úgy lőttek reánk, hogy a golyók elől csak cikázva tudtam elmenekülni...

– Csakugyan? Hol? Attila bácsi a második világháborúban volt?

– Az anyád! Harminckilenc éves vagyok, te tökfej! Afganisztánban szolgáltam, arról hallottál? Keményebb volt az, mint a II. világháború! Egy nap mindenkit kilőttek a századomból... Csak én menekültem meg... – húzza ki magát büszkén.

– Ez igaz? – néz körül a gyermek.

– Hogyne vóna igaz! – igazolja Próbanéger. – Ha láttad volna az itteni magyarokat, hogy fizettek neki az este. Ők tudják, mert közelebb van a határ, mint hezzánk, s a tévé es többet mutatott, mint nálunk, a Ceașescu világba. Nézz rea, ecsém: Ő a hős. Ő az, aki budin ülve győzte le a veszedelmes afgán harcosokat, úgy, hogy onnan ki sem mozdult, mert szégyellte, hogy nincs neki pisilője, mert otthon azt is levágta. Hacsak nem hasmenést kapott hősies ijedtében.

– Csakugyan nincs neki? – ámuldozik a legényke.

– Nincs bizony.

– S akkor?

– Az odalán van kivezetve, te Lúke Gyuri. Zacsκόba. Ne mondd nekem, hogy nem vetted észre azt, hogy összegyűjt minden bótbol hozott új műanyag tasakot. Főleg akkor kell neki sok, amikor a kannásból jócskán bévedel.

– Juj! – szörnyülködik a pelyhes bajuszú legényember.

– Juj bizony! – De már nevet, hahotázik mindenki, mert ismerik a történetet. Csak a legényke ámul s bámul... Aztán végre összeszedik magukat, mert megérkezik a szolgálati autó. Egymást tuszkolva, szájuk sarkában az előbbi jókedv görbe vonalával, beszállnak, hogy valahol egy építkezésen kipihenjék az este fáradalmait.

Csak egy valaki vakargatja a fejét. Sehogy sem érti az egészet: azt sem, hogy társai cseppet sem együtt érzők. Milyen helyre keveredett? Kik lehetnek ezek? Jó lesz vigyázni, mert még neki is baja

eshet, s öreganyja azt otthon nem élné túl. Uramisten! Nannyó! Eddigre enni adott az állatoknak, biztosan a tejért is elment már. Hogy a lelkére kötötte, hogy vigyázzon magára, amikor kikísérte a kapun, s kezébe adta batyuját:

– Imádkozom érted, fíjjam. Az én Istenkém vezéreljen, s osztán roszszat ne tégy! Ha dolgozni kell, dolgozz becsületesen, apád es asztot tette, amíg élt, s az anyádot se felejcsd egy pillanatra se. Fentről néz le reád, s mindent lát, fíjjam, ne kelljen hullajtania a könnyit ott a meny-nyek országába. Légy becsületes, segíts, ha nálad gyengébbet látsz, fíjjam... fíjjam...

S a legény most már nem bírja:

– Te, Kalapos – kérdezi társát –, Attila bácsinak csakugyan nincs...?

– Nincs!

– Osztán hogy lehet az? S tük métt kacagtok ezen?

– Mer’ ő vágta le magának.

– Akkor nincs esze, vagy véletlen vót? Hogy esett meg a szerencsétlennel? Mongyad mán!

– Marhát ment vágni a gazdaságba, s amikor hazaért, meglátta a szomszédasszonyát, hogy mind megeszi a tálon levő süteményt. S mert édesszájú, erősen felmérgelődött. Hogy csillapodjon a friss levegőn, s mert a dolgát es el kellett neki végeznie, kiment. Amikor megnyugodott egy kicsit, bément a konyhába. A szomszédasszonya pont akkor tátotta a száját s falta fel az utolsó, még megmaradt krémet. Ráadásul csúfondároson még reá is szólt:

– Nyitva, szomszéd, a mészárszék, s kilátszik a kolbász! – mutatott a nadrág felé.

– Hű, az annyát, hogy nem fér meg a hejjin –, üvöltött Attila magából kikelve, előkapott egy nagy konyhakést, és nyissz, levágta,

osztán hirtelenjibe az asztalra dobta, hogy ne okozzon neki több gondot.

– Uram Isten! – szörnyülködött a legényke, fehérré vált, egyre fehérebb lett a képes fele, az ájulás setét madara már-már kergetőzni kezdett vele.

– Ecsém, itt a víz, igyál... A marha tőgye vót az, amit levágott s dobott az asztalra, te, nehogy eldobd nekem magad. Várj, elmondom mi történt tovább. Na, erre a látványra a szomszédasszonya úgy megijedt, hogy amíg Attila otthon vót, bé se tette hezzik a lábát. A felesége pedig mindennap sütött neki, hogy teljen meg végre a bendője édességgel. Ennyi...

Estére hazaértek a megfáradt vándorok. A slag munkába állt, hol egyiket mosta tisztára, hol a másikat. A székely legényke is felfrissült, prüszkölve mosta le magáról a napi koszt, izgalmat. Virgonc frisségében Attila bácsiját megölelte, hogy hála a fennvalónak, mégsem ment el az esze, s ráadásul megvan mindene, ami egy rendes embernek meg kell, hogy legyen.

Attila – a harcos, a hős, aki Afganisztánban sem volt soha életében – mélyen a legényke szemébe nézett, megpaskolta annak hátát, s készülődni kezdett, hogy este ismét elmesélje a Mosolygóban legújabb történetét, amelyet vagy megélt, vagy nem, de ahol ő megfordult, szem nem maradt szárazon. Történetein mindenki vagy sírt vagy nevetett, tán még a kínai is, ha betévedt az öreg lebuja.

Az ár bevégezte dolgát, a fekete zsákok tele vannak a lomtalánításból összeszedett hasznos holmikkal, ruhákkal és egyebekkel, amelyeknek lányai és felesége de megörvendenek, ha hazaér. Csak ereje, egészsége, de főleg kedve legyen, hogy bírja a harmatos simogató kezek, felesége szemének tüze, no meg a szomszédasszonya

hanyag mozdulata nélkül, amint az válla fölött átdobja dús-habos mellét, s a csendes esti órákban kikavarja párjának a krumplipürét.

Otthon, Kárpátalján...

A székelly legényke pedig felnéz az égre, s azt a csillagot keresi, amelyik a tornácuk sarkánál szokott lenni, hogy üzenjen öreganyjának:

– Megvagyok, Nannyó, az Isten álgya, minnyá otthon leszek, meglássa... A pajtások jók, mind rendes emberek, senkinek sem kell szégyenkeznie miattam.

Otthon, Erdélyben...

Józsi bá' s az ő selyempizsamában szótt álmai

– Főnök, maga evett puliszkát? – ugrik és kérdezi Józsi bá', a kőművesek Kelemenje az épp érkező vállalkozót, mielőtt bárki szóhoz jutna, s előveszi legalázatosabb arcát valahonnan az elmúlt évek szolgái megtapasztalásaiból.

– B...meg, valami balkáni szar? Azon éltek? – rázza le Főnök a kérdezőt, rohan tovább, nem várja meg a receptet, van elintézni-valója épp elég. Megsemmisülten állna más, de nem Józsi. Ő nem adja fel. Egy évet adott magának, hogy meggazdagodjon, házat építsen Pest környékén, kihozza Erdélyből a családját, már mindent pontosan papírra vetett, számolt. Egy év elég, ha jól keveri lapjait. Első lépésként a Főnök urat nyeri meg, határozta el, mert lám, milyen tehetséges ember, s mennyi jó helyről való ismerős lohol körülötte! S ha már megemlítette az otthon felejtethetlen ízét, ezzel kezdi a barátkozást: puliszkát főz aludttejjel, csirketokányt, s legvégül, mint koronáját egy igazi vacsorának, a túrós puliszkát

tálalja fel, ha elkapja jókedvében a Főnök urat, s meggyőzi, hogy ennél fenségesebb ételt nem kóstolt, mióta meglátta a napvilágot.

Sokat kerülgette Józsi bá' eme nemes cél érdekében Főnök urat. Az elégelte meg az állandó nyaggatást, vagy mégis kíváncsi lett volna az öreg székelly főztjére? Beadta végül a derekát, s ha már úgylis hétvége volt, elvitte családjához a különöc Kelemen kőművest, egyúttal még lehetőséget is adott arra, hogy kádba fürödhessen, s ezzel kedvébe járjon a ritka jókezű mesterembernek, aki alapembernek számított az építkezésen. Józsi bá' pénteken, megtudva, hogy szombaton megteheti álma valóra válásának első lépéseit, egész nap csak azon törte a fejét, hogy honnan, mikor szerezze be a vacsora „kellékeit”, hogy az friss, harmatos legyen, mintha az esztenáról hozta volna a túrót, s udvarából a friss csirkét. Aztán, amikor végre eljött a szombat este, munka után, felszerelve minden „piaci földi jóval”, büszkén ült be a luxusautó kényelmébe, s arcán a vigyor, amit földijei felé küldött, olyan szélesre terült, hogy ellegelészett volna rajta két falu tehéncsordája, de még egy kisebb falu birkája is jól megfért volna az élet-borozdák között.

Az emberek utánaintettek, ki irigykedve, ki nevetve, s azok, akik közelebbről ismerték, csak legyintettek:

– Segget nyalni nem felejtett el itt sem –, de azért kíváncsian várták a puliszkavacsora beszámolóját, s némelyik már erősen élesítette szürkeállományát, hogy valamilyen viccet kihozzon az egészből, mert a nélkül mit sem ér számukra, hogy elviselik csíkos selyem pizsamáját s lekezelő modorát.

Mert Józsi bá' kivagyisága még a barakksorban is azt harsogta: én több vagyok nálatok! Ezért tért selyempizsamában nyugovóra, s körmeit oly odaadóan ápolta, mint senki más ezen a földön, illatfelhőt szórt magára, s a fehér lepedő, ott, ahol por született

még ághegyen is, makulátlan fehérséggel simult alatta. Megérkezve főnöke otthonába, kihasználta az alkalmat, mielőtt nekifogott volna a vacsora elkészítéséhez: előbb meleg fürdőt vett, illatosat, titokban még az asszony illatos sóiból is dobott a kádba, s végre készen állt a főzésre. A csirketokány – pörkölt – került fel elsőként a tűzre, s meg kell adni, hogy illata becsalogatta a háziasszonyt a konyhába, bár megegyezni nem tudtak felette. Józsinnak a tokány tokány maradt, míg az asszonykának sem volt ismeretlen fogás a pörkölt illata. Aztán, amikor majdnem késznek tapintotta villája a főfogást, nyomban lángra tett egy fazekat, jó sok vízzel, s amikor úgy zubogott, mint a kovásznai pokolsár, csippentett bele sót eleget, s engedte folyni ujjai közt az aranyló kukoricadarát, vigyázva, hogy egyenletesen szóródjon szét, még véletlen se csúfítsa csomó, mint virágzó selymes rétet a vakondtúrás. Karja megfeszült, száját csücsörítette, s amikor egybeállt az aranytömb, megsimogatta a tetejét, s hirtelen mozdulattal kiborította egy szép tortástálra, bár hangot adott annak, hogy lapítón szebb s kíváncsabb lenne. Aztán gyorsan kettészelte a puliszkadarabot; egyik felét a tálon hagyta, a másikat kiterítette, túróval bőségesen megszórta, feltekerte, s már szólította is asztalhoz főnökét, feleségét s az iskoláskorú gyerekeket.

Már mindenki az asztal mellett ült... Végre... Mélytányérokban a piacról beszerezett joghurtos tejföl – aludttejre sehol sem akadt. Az asztal közepén aranyló puliszka keltette magát, a csirketokány is készen várt sorára a villanykályhán. A túros puliszka zsírja befele szivárgott az alufólia tekercsbe bugyolálva, s mint bűvópatak keresztelte útját, kitörni vágyva a nagyvilágba, mint Józsi, aki jövőt tervezett, főzött, s most majdhogy reszketve várta elismerését tudományának, Erdély felejthetetlen vacsoráinak, amelynek nincs párja

szerte a nagyvilágban, s itt sincs, Pesten, ahol hiába nagy a jómód, de az igazi az mégiscsak az, ami székel...

*

Megvárta, míg elsötétednek a barakksor ablakai, míg a lomtalánításból szerzett tévé sem ontja magából a fényt. Talán el is bóbiskolhatott a bokor aljában, ahol megpihent, s kinyújtott lábának támaszkodva doromboltak a rühös dögök, ahogy a macskákat nevezte. S amikor végre vágni lehetett a sötétet, s csak hortyogás hallatszott ki a félig nyitott ajtókon. Egész éjszaka forgolódott, éber álmukban prüsszölő emberek, akikből mint láva tört fel s szállt ezerfelé a levegőben az erdélyi lakoma. Megsemmisült. Maga sem tudta, hogy mi fáj jobban: az, hogy nevetés tárgya lett, s lészen az elkövetkező napokban, vagy a gúny, a megvetés, amit ha nem is mondtak szemébe, de benne volt a levegőben, az arcokon...

Korog a gyomra... Éhes, pedig egyre csak nógatták, hogy egyen, mert az ő gyomra csak bírja, s dicsőített étele ízéhez is hozzászokott már, de minden marasztalás, kínálgatás ellenére menni akart. Bárcsak már reggel lenne, bárcsak elmúlnának a következő napok, mint álomban, s ő ne hallhassa, ahogy társai csúfolják, ugratják, tán még új gúnynevet is ragasztanak rá.

Aztán végre reggel lett, aztán este, s ismét reggel... Hétvégéig nem szólt senki feléje, nem kérdezték, nem faggatták, nem csúfolták, pedig tudta, hogy tudják, csak azt nem értette, hogy mi lelte ezt a sok ördöglelkűt, hogy kihagyták ezt a vissza nem térő alkalmat, amit ellene fordíthattak volna. Sok mindent nem értett az életből, azt sem, hogy miért fordul minden ellene, amikor ő csak jót akar. Magának? A családjának? Az igaz, de nem tehet a körülmények ellen, valakit, valamit mindig fel kell áldoznia, hogy célt érjen. Ez az élet! Ezt látta, mióta eszébe jutja, ezt tette apja, ezért vitte valamire

az életben – csak anyja könnyeit nem láthatta éjszakánként, s nem értette, hogy miért nem ül ki a kapu elé esténként, mint a többi asszony. Tán irigylik őket...

*

Bentről, az ágyából hallotta, hogy többé már nem lesz egyedüli lakója a kisszobának. Amikor Dutka félénken belépett, s köszönt illedelmesen, ő tette az alvást. Nem válaszolt, csak befordult, s forrt a düh benne, hogy na, most jött el a bosszú ideje. Most fogják az orra alá dörgölni, hogy felsült a vacsorájával, meg sem fordult az eszében, hogy ez a szoba az egyetlen, ahol olyan ágy van, amelyben még senki nem alszik, s arra sem gondolt, hogy akkor volt legközelebb földijeikhez, amikor kivet ebnek érezte magát, s csak szót s kezet kellett volna nyújtania, s talán másként alakul barakklakó élete.

Dutka, hogy köszönését nem fogadták, csak csoszogott ide, csoszogott oda, nem tudta, mit hova tegyen, a zsákot magához szorította, aztán húzta maga után, helyet keresve az adománynak.

– Nem találod a helyed, ember?

– Nem es tudom, az urat nem zavarja, ha mongyuk ide teszem a motyóm? Nincs sok...

– Oda teszed, ahova akarod, csak ne a fejem közelébe, nem bírom a rossz szagokat, s ahogy elnézlek, te sem leszel illatosabb, mint a többiek.

– Mit beszél az úr, én minden este megmosom a képes felem, a nyakam, lábam, fülem, s hetente eccer talpig es megmosom magamot! – háborodott volna fel a szerencsétlen ember, de erre már nem volt ideje, a kárpátaljai vérmes afgán harcos, Attila rontott be az ajtón, s épp csak az utolsó szavakat hallhatta:

– Az úr! Az úr! Ki itt az úr? Kinek mondd te, hogy úr? – hebegett, de igencsak elvörösödve.

– Józsi úrnak...

– Na, idefigyelj, itt nincs úr. Te vagy. Én vagyok. Ő van... Mindenki egyforma, s te mindenkit tegezel. Értetted?

– Értettem, de...

– Semmi de, ha meghallom másként a szájadból, úgy tekerem ki a nyakad, mint otthon a galamboknak...

– De... Méges... A pesti ember sem úr?

– No, figyelj! Legyen hezzik szemed. Aki letegez, visszategezed. Értetted?

– Juj, s ha megvernek?

– Akkor hezzám jössz, de azonnal, s én azt kibelezem. Most szedd magad, mert kinn eszünk. Bográcsost. Jól tejelt a meló, s Próbanéger megfutotta magát a Bosnyák piacon. Gyere!

Józsi bát senki sem hívta, Dutka kivett táskájából egy csomagot, s szótlán követte az előbb még kiáltozó embert, majd leült földije mellé, a nagy fa alatti, díszes lábú, egykor szép időket megélt, bontásból származó asztal mellé.

– Üljön ide mellém, Dutka – hívta közelebb a székelő legényke –, meglássa, milyen finomat főznek ezek az emberek! Van villája?

– Biony hogy van. A bicskámon – s már kotorta az elemózsiás zacskót...

– A mi?

– Hát, kenyér. Otthoni! Nagyanyád sütötte még pénteken. Jó korán hevített, segítettem neki az ágakat cipelni, mielőtt elmentem vóna a Főnök úrékhoz.

– Aggya nekem, Dutka –, fogta könnyörgőre a legényke, s nem is kellett sokat esedeznie, mert hogyne adta volna oda Dutka, csak még beleszagolt egy kicsikét, s letört a sarkából magának egy darabocskát héjat:

– Itt van, edd meg, hátha megérzed benne a nagyanyád kezinek illatját. Tán csak nem hazakévéáncozol? – A székelý legényke legyint, s éppen csak majszojja a drága otthonit, hogy tovább tartson szájában a jól ismert íz. Sorra telepedtek a padra ismerős és ismeretlen arcok, s egyre gyakrabban szagoltak bele a levegőbe. A néma csenddel csak a játszó macskák huppanásai, nyivákolásai vették fel a versenyt, az emberek hallgatagon vártak, aztán mégiscsak megszólalt valaki:

– Mi hír járja otthon, Dutka?

A kenyér héja finom, illatos, s Dutka sem akart többet beszélni, egész nap járt a bagólesője, most inkább csak el lett volna csendben. Egyetlen kurta mondat kíváncozott ki belőle:

– Tavasz van.

Tavasz Erdélyben!

– Azt monád, otthon es tavaszodik?

– Aszt. Rügybe vóna minden...

Tavasz otthon...

Szétszórtan a nagyvilágban, Pest kertvárosában, sorsukban osztózo nagycsalád: székelýek, csángók, vajdaságiak, kárpátaljaiak arra várnak, hogy végre történjen valami kellemesebb, mint a napi robot, várják, hogy a feléjük szálló illatból végre harapnivaló legyen.

Az illat csábító, mint az otthoni tavaszé...

Még csendben, türelmesen várnak. A regula, az regula... Ha székelýek „szereznek” üstbe valót, akkor a kárpátaljai ácsok főznek otthoni étket, ha fordítva, akkor a székelý legények teszik az asztalra azt, amit éppen megkívántak, s kitelik a szerzeményből...

– Akkor még három hét, hogy zöld legyen belőle – morfondíroz az erdélyi öreg gazda, a földbirtokos Pista bácsi. Addig az ég barázdái alatt legalább még szellőzködik a frissen szántott, fekete, zsíros rög, és egyre gyakrabban pillant ki az ég alabástroma alól a meleget hozó nap, hogy lágy bölcsője legyen az elvetett magnak.

Még orrában a föld tavaszi illata, rügyattanáskor bizsereg a vére, de már nincs ereje arra, hogy a visszakapott apai örökséget megművelje. Kiadta felesbe, és Pestre jött, hogy legalább annyit megkeressen, amiből megveszik télire a tüzelőt, a malacokat. Az asszonynak egyéb dolga úgysem lesz, mint hogy felnevelje őket a kiadott földek jussából. Enni lesz mit, fázni sem fognak. Még valamennyi pénzt jó lett volna betenni a bankba is, amiből majd eltemetik. De mert naponta romlik a pénz, jobb, ha ő gondoskodik az örök nyughelyről, határozta volt el valamikor, még télvíz idején, otthon. S már küldött is haza annyi megtakarított pénzt az egyik buszsofőrtől, amennyiből az asszony megvehette a köveket. Természkő. Az az igazi, mondogatta, és senki sem érezte bolondosnak a tervét, hisz az élettel együtt jár a kaszás, s csak hogy épp szelíden bosszantsák, szóltak oda neki:

„Pista bácsi! A villanyt es bévezeti a kriptájába? Mer’ ha igen, akkor maga mellé vesszük munk és a sírhelyünköt, hogy esze-eszszegyűljünk lidércfény alatt hatvanhatozni.”

Így ugratták egymást, hogy teljen a nap, csak most mélységes a csend, mint a tengerfenék, s háborog a lélek, mert hazakívánczik.

– A golyák es megjöttek eddigre – vetett szót a csend sűrűjébe a negyvenen túli éveit taposó tudálékos, akaratos, szikár Miska, csúfnevén Gebe Miska. – Amikor otthon valék, már a bácsot es megválasztottuk. – S mert Gebe Miskának csak úgy volt jó bármi, ahogy ő látta jónak, már bele is kezdett a magyarázkodásba: – Jól

választottunk. A tavalyi bács belékeverte kecskéinek tejét a sajtba. Az asszonyok vették észre leghamarébb, hogy nem úgy nyúlik a túró a puliszkába, ahogy kell, de nekünk es vót orrunk hezza. Reggeli közbe állandóan éreztem, hogy nem igazi sajt, amit béhoztunk az esztenáról. Az idei bács fiatal, de az apja híres csobán vót, én még dolgoztattam vele. Becsületes oláh. Ha igaz, s az alma nem esik messze a fájától, a fia es béválík.

Távolabbról, a tűz felől, a főzőcskézők kacagása csörtetett durván az asztal körüli újabb hallgatásba: most lélekben mindenki a maga nyáját kíséri fel az erdő alatti gyűjtőbe, ahonnan aztán a nyáj felcammog a hegyre, a magasabban fekvő tisztáson felállított karámba. Érzik a hajnal csípős leheletét, látják maguk előtt az ég tetejére törekvő napot. Kezükben bot, az asszony legelől egy csupor kukoricaszemmel csalogatja a meleg fészekből kihajtott állatokat, s azok de szívesen térnének vissza megszoptatni az otthon maradt, síró bárányokat. Az otthonmaradtakat, amelyekből hús-vétra elkészül majd a töltött bárány, a tárkonyos bárányfejeves és a finom sült.

S míg az asszony elől csalogatja kedvenceit, az emberek hátul, terelve a nyáját, a gólyákat veszik számba, hazajöttek-e mind. Mert van olyan öreg gazda, aki még néven is nevezi őket, s menten látja, ha némelyik nem tért volna vissza. Anti ilyen gazda, azért is keresték mindig az ő társaságát, mert mire kiértek a hegy alá, megtudtak mindent a mocsarak és kaszálók világáról. Szerencsés ember... Szerencsés, mert most is őrzi otthon a hegyalji világot, már előre tudja, milyen lesz a nyaruk, s tudja azt is, hogy hány réce kötött örök hűséget párjával, s ha már kibújtak a tavasz első hírnökei, számba vette az összest: melyik a védett, védettebb, s ha bajt szimatolt, már hallatta is a hangját.

Tudós ember ez az Anti, még a Háromszék újságba is megírja, hogy mi terem a réteken, a mocsári tavakban, mire kell odafigyelni. S ha megjelenik egy-egy olyan újság, amelyikben Anti meglátásai vannak, megveszi még az is, aki egyébként spórolásból nem rendeli meg állandóra, csak a szomszéd lapjából lesi ki, hogy épp kit tettek közzé, hogy elköltözött az árnyékvilágból.

– Tavasz van, tavasz van otthon – sóhajtoznak. – A rügyek ezrivel pattannak, s hoznak tiszta, új életet az elfáradt emberek lelkébe.

– Dutka! Rózsika néni es elindult már, hogy szemrevételezze, mi mindenről maradt le a télen – nevet a legényke a harmadik szomszédon, aki különben tekintély otthon, a faluban.

– A' biztos – válaszol sanda mosollyal Dutka.

– Ki az a Rózsika néni? – kérdez rá egy Szentgyörgy mellőli, kőröspataki jóember, Karcsi. Személyiségét tekintve nem esik messze Rózsika nénitől, de róla majd később, mert mindenki az asszonyaságot akarná megismerni, ha már szó esett róla.

Rózsika néni

A kora tavaszi napsugár pajkosan csiklandozza a téli fagytól dermedt földet, sugarai előcsalogatták már a legyeket, és a méhecskék is szorgos munkába kezdtek. Kitavaszkodott. Csak a vénember morog, miközben megy hátra az udvaron, kiengedni az állatokat. Szép, régi tornácos házban laknak feleségével. Falai még őrzik a tavaly nyári friss meszelés fehérségét, s ha így tart az idő, a piros muskátlik is kikerülnek hamarosan az ablakokba. A ház előtti kiskertben már látni, ahogy a korai virágok feldugják első hírnőkeiket. Elég meleg van? Megmutathatják már illatos kelyhüket, pompás királynőjüket?

Az öreg, miután kiengedte és ellátta a háztájit, már a konyhában dohog, krákog, mint minden reggel az erős szivartól. Valamikor szép szál ember volt, mostanra összeesett, szikár arcán ráncot barázdált az idő, szájából ki nem esik a filter nélküli bagó. Szelíd ember, a neve otthon hallgass, de ha néha mégis megszólal, akkor csend támad a portán, mert amit mond, velős, nem költögeti az ellentmondást. Igaz, hogy csak nagyon ritkán hallatja hangját. Inkább magában szidja az asszonyt, hogy már megint menni készül, ami nem is baj, csak az, hogy ilyenkor csak estére érkezik haza. – Gubanc gubanc hátán ez a fehérnép! – Az öregnek, úgy látszik, ez a megállapítása összegzi feleségéről alkotott véleményét.

Hites társa – Rózsika néni – erőteljes, határozott, természetes egyéniség. Férjével ellentétben öregségére kiteljesedett, tekintélyes méretekkel gyarapodott. Csípőjén a kosár kényelmesen elfér, igazi gazdasszony. Jó asszony, csak a szája...! Az ne volna olyan nagy! Nem lehet bírni vele. Mindenhez van valami hozzáfűznivalója, mindent jobban tud, mindent kommentál.

Kétnaponként megy bevásárolni a faluba. Ezeken a nevezetes napokon már felkelés után azonnal utcai ruhát vesz magára, a haját is szebben fonja, majd tekeri kontyba és púpozza a feje tetejére. Az öreg körülötte csoszog, egyre hangosabban krákog, morog. Hadd morogjon, dúl-fúl magában ő is, mintha elfelejtettek volna hangosan beszélgetni az együtt eltöltött évtizedek alatt. Aztán meg mi köze neki ahhoz, hogy ő mit csinál, merre jár? Mit tudja egy férfinember, hogy mennyi elintéznivalója van egy asszonynak!

Karjára akasztja szatyrát, odaveti az öregnek:

– Na, elmentem, aztán jövök.

Amaz hümmög, de úgy, hogy az asszony nehogy megértse. „Jó lesz, ha a csordával hazaérsz...” A kenyérbolt előtt hosszú lesz a

sor, sokat kell majd várni, amíg kisül a kenyér, s szétosztják az emberek között. De ha csak ennyi lenne! Ez az asszony minden elébe került lélekkel szóba elegyedik! Alig lép ki az utcára, János – így keresztelé meg hajdanán az öreget a pap – már hallja is a hangját. No, erre ő nem kíváncsi, jobb, ha dolga után néz. Van neki épp elég, nagy a gazdaság. Hiába meleg a tavaszi nap, még fűteni kell, előbb fát hasogatni, behordani, aztán ott az a nagy kert, az ágyásokat elő kell készíteni a korai veteménynek. Holnap a kertben dolgoznának mindketten, a „kapitány” egy héttel ezelőtt már eltervezte, s az ukázt is kiadta, hogy hány ágyás legyen készen erre a napra, hol, milyen hosszúak és szélesek...

Rózsika néni lassan bandukol a bolt felé, de haladni sehogy sem halad. Beszélget, kérdez, meghallgat mindenkit. A fia fontos helyen dolgozik, ezért mindenki tisztelettel beszél vele – és ami igaz, az igaz, a szájától bizony tart a jónép. Mert ha ő elkezd valamin rágódni, azt megtudja az egész falu, s annak bizony jó vége nem lesz, mert igen tehetségesen fűszerezi meg a hallottakat, adja emigyen tovább.

A kenyérbolt előtt nagy a tömeg, sokat elriaszt, de a mi jó asszonyunk igencsak jól érzi magát. Nem tolakodik előre, nem bántja a szemébe tűző nap, nem reszket a hidegtől az árnyékban, semmi sem fontos, csak az, hogy traccsolhat. Végre van, aki meghallgatja és válaszol is neki. Morgásból elege van otthon, ő beszélgetni akar! A szövetkezeti kemencében sül a kenyér, amint kész van egy-egy adag, az emberek megveszik s indulnak haza. Ő is sorra kerül. Alaposan megválogatja, milyent kér. Cseréltetné, mert vagy igen átsült, amit kapott, vagy nem elég piros, s szerinté nincs is kisülve egészen. Kérdés nélkül kommentálja, hogy a villanykemence semmit sem ér, mert nem hevítik ki rendesen, túl gyorsan süt. El-

meséli, milyen volt, amikor még ereje teljében ő dagasztott-sütött, az embere pedig hevített, ahhoz bizony nagyon értett – gondol haza elismerően. De ma már nem éri meg otthon sütni, az ember is lerongyolódott, és már ő sem bírja. Egy szuszban hadar el mindent, mert az utána levők már kiabálnak, hogy fejezze már be, és hagyja, hogy más is sorra kerüljön. Értetlenül néz körül: ezeket az embereket semmi sem érdekli már?

A hazafelé út már gyorsabb, elfáradt, és mindent megtudott, amit tudni akart, de azért még szóba elegyedik egy-egy szembejövővel. Ahogy beér a kapun, már szedi is le fejről a kendőt. Kimelegedett. Nagy testet cipel a lába. Fáradtan roskad le a padra. A lábát nézegeti: bizony, megdagadt az egész napi állástól. Lavórt kerít, felduzzadt bokáját élvezettel mártja bele a hűs vízbe, s nagyot sóhajt. Erre már az öreg is előkerül. Leül, és várja a végzetét. Tudja, végig kell hallgatni az asszonyt, úgysem lesz nyugta, ha nem most, akkor este lefekvéskor kezdi mondani a magáét, és ha észreveszi, hogy ő már alszik, nagyokat bök oldalába a könyökével. Inkább végigszenvedi most, legyen meg az Úr akarata. Rágyújt, legalább valami élvezetes is történjen vele, amíg tart az asszonyi locsogás. Kissé felüdülve a víztől, meg hogy kibeszélte magát, Rózsika néni feltápáskodik, és nekilát a vacsora készítésének. Kimegy az udvarra, kinézi, melyik csirkét kellene ma levágni. Rámutat az egyikre, és kezdődik a vadászat. Nem is olyan könnyű becserkészni a kiszemelt áldozatot. Nem nagyon bírja már az öreg szusszal, az asszony meg csak hajtogatja: már forr a víz a kopasztáshoz!

Végre megvan! Egy jó nagy kő segített elfogni az üldözöttet, lehet, hogy eltörte a lábát, majd ezt sem állja meg az asszony szó nélkül... Elvágja János a csirke nyakát és beviszi. Rózsika néni nézegeti, aztán leforrázza, a tollait tépi – közben beszél, beszél... Estére, mire

megérkezik a csorda, már készen is van vele. Az érclábasban gőzölög a friss csirkepörkölt, még valamit hozzákészít, ülhethetnek is le vacsorázni. Na, ezt szereti János bácsi, mert nyílik az üveges szekrény ajtaja, rendszerint egy-két pohár finom köményes pálinka is kerül hivatalosan, az asszony által engedélyezve, öreg gyomrába. Azért nem ez volt ma az első kupica. A kert vége nincs messze a kocsmától, valaki mindig kerül, akit elszalajt egy kis pálinkáért. Ő nem mer menni, a kenyérbolt szemben van a kocsmával, még az kellene, hogy ez a nagyszájú asszony meglássa, hogy kapálás helyett kocsmázik. Így is van épp elég baja, hisz olyan orra van a szája felett, hogy megszűrő megérez mindent, és akkor jaj, szegény öreg fejének.

Vacsora után még elszív vagy két szivart. Az asszony mosogat, de közben bekapcsolja a televíziót, és nézi. Rózsika néni másként néz tévét, mint bárki más. A nagyobbik fia – kettő van neki – híres ember, párttag, meghívottként vett részt egy kongresszuson. Egyszer-kétszer lehetett is látni az arcát a sorokban, és azóta csak őt lesi minden adásban. Ha nem őt, akkor mindenkit, akit a képernyőn meglát, összehasonlít egy általa ismert emberrel a faluból, s gyorsan elhadarja, mit tud róla. Egy jó sokszerepelős film alatt az egész falut beazonosítja.

Elfáradt. Vetkőzni kezd, felveszi meleg flanel hálóingét, kiül az ágy szélére, kontyát lebontja, az éjjeliszekrényre rakja a hajtűket, nagyot sóhajtvá lefekszik, oldalt dől és horkol... Álmában még eszébe jut valami... Lehet, beszélget még egy kicsit... Intézi a falu dolgát...

Ilyenkor az öreg a legboldogabb: végre csend van. Kicsoszog a konyhába, előveszi az üveg pálinkát, jó nagyokat kortyol belőle. Aztán az esti csendben kiül a küszöbre, rágyújt, mélyeket szírpant... Élvezi a nyugalmat, a függetlenséget, az életet...

A szomszédból pedig áthallatszik – igaz, már el-elhaló hangon – a kora délután elkezdett veszekedés:

– Mocskos lelkű... mocskos lelkű...

– Mocs-kos-lel-kű... mocs-kos-lel-kű...

– Mocskos lelkű... mocskos lelkű... mocskos lelkű...

– Mocs-kos-lel-kű... mocs-kos-lel-kű... mocs-kos-lel-kű...

„Ezek a Mihályék es kitalálhatnának mán valami mást, harminc éve folyton ezt hallgatni! Mocskos lelkű, mocskos lelkű... De leg-alább van dallama a veszekedésüknek.”

*

A csend megemészti a tűz körüliek hangoskodását. Hiába, nincs mit tenni, amikor hazavágyik a lélek. Hiába annyi, de annyi észérv! Hogy mégiscsak jobb pénzt keresni, mint várni otthon a szerencsét, ami úgysem jön, s telnek-múlnak tétlenségben a napok... Hogy milyen öröm, amikor végre hazaérnek, s a gyermekek nekiesnek a messziről hozott csomagoknak... Hogy az asszonynak milyen szépen csillog a szeme, amint megszámolja a pénzt, s kicomagol egy rég kívánt, értékesebb holmit, ami feljük még csak vágyálom...

De ha valaki volt már fenn a hegyekben a báránnyokkal, s itta a patakok forrásának hűs vizét, sehogy sem találja helyét idegenben, egy asztal mellett, távol az otthon melegétől, síkvidéken, kései órákban.

Elhal a szava...

A nap szégyenkezve, bíborvörös arccal, megelégedve a földiek ló-tás-futását, haszonleső csörtéjét, szép szelíden magához szólította elkészült sugarait – és nyugovóra tért. Épp akkor húzott magára fekete leplet, amikor Bakter, szemét öklével súrolva, kilépett az egyik barakk ajtaján. Komótosan mozgott – látni, hogy még nem egészen tért magához –, közeledett az asztal felé, pont akkor, amikor Miska folytatni akarta, hogy neki a bácsválasztáson kívül még mit üzen az otthoni tavasz, de mert Bakter látványa elvonta róla a figyelmet, mérgében az ébredező éjjeliőrre öntötte lelke sötét zugában felgyűlt minden indulatát, amit ez iránt az ember iránt érzett:

– Na, felébredt mán? Vagy az ingyen étel szaga nem engedte alunni még egy kicsikét? Biztoson, mer’ mán régtől ahhoz van szokva. Mostanság nem csurgatott semmit a közösbe, az éjjelőr-ködést jobban es kihasználhatná. Nincs es főnöke, szerezhetne ezt-azt a közösbe, vagy átalussza az éccakát es, ember? Bezzeg otthon, künn a bakterházba, nem vót ijjen rest, még akkor es folyt le a hús az asztaláról, amikor münk csak álmodtunk felőle. Vót ennek az embernek mindene – szólt a többiek felé, látva, hogy válasz-ra sem méltatja a megszólított –, esszelopta a közöst. A tyúkjaival, osztán meg nyulaival még háborút es nyerhetett vóna, annyi vót neki. S amikor vége lett a bakterságnak, a „jó” ántivilágnak, azonnal idegyűtt utánunk, nehogy kimaraggyon a jóból! S mit ad Isten? Itt es a legjobb munkát kapja, ahol csak alunni kell!

Erre a Miska-kirohanásra – vagy mert már elege lett Bakternek a rosszmájú locsogásból, vagy mert a türelme eddig tartott s nem tovább, hisz nem ez volt az első eset, hogy szájára vette földije –, az öregnek hirtelen mérge támadt. Annak szele, de még vihara is lett

volna, ha nem fogják le idejében, s nem veszik el tőle a hamarjában elővillanó bicskát. A dulakodásban kiszabadult keze még elérte Miska ingét a mellén, s azt marokra szorítva úgy nyomta le a folyton mindenben és mindenkiben csak a rosszat látó embert a padra, hogy az csak tátogni tudott, de hang nem hagyta el a torkát, csak hörgés, s kiguvadt szemével rettegve nézett körül segítségért. Senki sem mozdult, csak Bakterből tört ki a szunnyadó láva, fenekére ültette a padon Miskát, még meg is egyengette, hogy el ne düljön:

– Na, te állat! Állat, mert nincs ember, aki állandóan, lépten-nyomon csak magára gondol! Állat, mert sem eszed, sem lelked, sem tudásod a világ folyásáról! Ide figyelj, s meg ne merj mozdulni, amíg bé nem fejeztem a mondókámat! Hamarabb láttam én a magyar eget, mint te. S ha az én sorsomat irigyled, akkor most figyelj, mert egyszer mondom el, s nem többször, hogy aztán eldönthesd, lennél-e a helyembe.

Miska azonmód behúzta a nyakát, mert ilyen haragot még nem látott szikrázni ember szemében, s főleg nem Bakterében, akit eddig igencsak nyugodt, semmi teremtésnek vélt.

– Figyelj, te kötozkodó, elégedetlenkedő, állandóan a hasadra gondoló, állati sorban élő gazember! Tudod te, mi a nemzet? Megtanított valaki arra, hogy honnan jöttél, hova tartasz, s minek cseppentél ebbe a nagyvilágba? Beléd verte-e valaki, valamikor, mint az én nagyapám még katolikus tanítóként, hogy az életnek csak úgy van értelme, ha nemcsak magunkra, hanem mindannyiunkra gondolunk? Mondta neked valaki, hogy légy békésebb, Miska, gondolj te másokra es, főleg a bajban, mert csak így maradhatunk meg mi, székeltek, magyarnak eme szent helyen, itt, ahol fölöttünk a Göncölszekér s a többi csillagok a Tejútját járják? Mindenkim meghalt – csendesedett el Bakter –, amikor 1956 zűrzavarában, árván a nagyvilágban, eljutott hozzám a hír,

hogyan tán mégis lenne jövőm. Mégis hasznomat vehetné valaki, vagy tán csak magam érezhetném hasznos embernek, akinek nem hiába papolt a nagyapja, nem hiába kulcsolta össze esténként a kezét imára. Látni kezdtem esmint Istent, akit már meg is tagadtam volna, amikor anyám koporsóján dübörögtek a megkeményedett fekete rögök. A hír, amit hozott a katonaságtól épp leszerelő rokonom, hogy „majdnem eltévesztette a hazafelé vezető utat”, merthogy most vóna egy kis rés a határon, amin kijuthat bárki Magyarországra, ha elég ügyes. Kikérdeztem alaposan, hova, merre vezet a biztos út, s elindultam, neki az ismeretlennek, gondolván arra, hogy jobb arrafelé az élete a magyaroknak, mint műfelénk. Nekivágtam hát tizenhat évesen a határnak, s szerencsésen át is jutottam rajta. Címem nem volt, de szerencsém igen. Határmenti faluban találtam magam éhesen, szomjasan, elveszetten, s hogy kinek a keze segített fentről, csak sejtem, amikor megszólított s ebédre hívott a házába egy jól öltözött, szépen beszélő, áldott asszony. Megetettek, kérdezgettek, s azt már estére eldöntötték az urával együtt, hogy nem engednek továbbmenni. Idővel ők lettek a szüleim, fiuknak fogadtak, mint távoli rokonék gyermekét, akik disszidáltak az országból. A falu hitt nekik. Még valahonnan valamiféle papírost is szereztek arról, hogy én én vagyok, a rokon gyermek.

– Az iskola, ahova beíratlak a forradalom leverése után, nem sokat babrált iratokkal. Magyar állampolgár lettem... – Elhallgatott. Folytassa vagy itt hagyja abba? Babrált rongyzsebkendőjével, kutatva emlékeit annak ráncában. A székely legényke, mint aki már hozzászólt az ilyen esti „mesékhez”, azonnal nógatni kezdte:

– Mondja tovább, Bakter! Legyen olyan szíves, ne hagyja abba! Nagyapám, Isten nyugosztalja, jut eszembe magáról... – s csillogó szemével az öreg szemébe nézett.

– Ismertem az öregedet – bólintott emez –, rendes ember vót,

nyugtassa Isten haló porában. Biztos sokat mesélt neked erről-aról, s amit mondott, az mind igaz es vót, de nekem, ki tudja, hisztek-e?

– Mongya mán tovább, Bakter, folytassa, ha mán elkezte, ojjan rég meséltek mán nekem, s lássa, mán nem es fognak, mán munkásember lettem, nem vagyok gyermek!

– Jól van, kölyök, akkor az iskolánál kezdem. Rendesen jártam iskolába, senkinek nem volt semmi baja velem. Áldott emberek lettek a szüleim, akik mindent megtettek értem jó másfél éven át. Csak az átkozott beszédem ne lett volna, s ne lett volna az a sok szemét, amely minden ilyen nagy történelmi megmozdulás után feltör a felszínre, s megfertőz mindent, amit útjába talál. Hát igen, akkor is, mint mostanság, történt 2004 decemberében, elárulta a magyar a székelyt. Szerencsére akkor csak engem, s nem mindünket. Fejlődtek az áruló gazemberek... Akkor akadt egy olvasni alig tudó titkár, akinek nem volt nyugta, s addig-addig járt a kedvembe, s ígért fűt-fát, hogy de jó nekem, hogy itthon maradtam, s nem mentem nyugatra a „szüleimmel”, mert nem hagy magára egy ilyen jó hazafit a párt, hogy elárultam neki a valót. Csak erre várt. Egyből előbújt Lucifer belőle. Feljelentéssel fenyegetőzött, amikor megkereste szüleimet, s felajánlotta, hogy hallgat, ha reá íratnák házukat, előbb eltartási szerződéssel, aztán adás-vétellel, miután elmentek a faluból egy távolabbi városba, amit meg is nevezett, s ahol a sógor épp tanácselnök, s könnyedén kiutalna egy lakást, ahonnan a „gyermek” iskolába járhatna, de a szőlőről se feledkezzenek meg, tette hozzá merő jóindulatból...

Áldott legyen az emléküik, mert bele is mentek volna, s váltak volna miattam földönfutókká, ha engedem. Egy esőt pergető, bús napon elbúcsúztam tőlük. Én, mintha iskolába indultam volna, ne-

velőszüleim, mintha a városba kocsikáztak volna, s valahol a faluvégen felvettek, hogy senkinek se legyen gyanús, mert akkoriba még a levegővétel es gyanút keltett, ha túl hangos volt. Sírva-ríva kísérték a határ melletti kiserdőig. Onnan már gyalog indultam neki a nyomorúságos jövőmnek. Feladtam magam a vámórség parancsnokánál.

„Anyáméknak” nem küldhettem levelet, csak valamikor későn üzentem meg, hogy mi van velem, de még akkor sem az igazat, mert az igazságot nem bírta volna el a papíros.

Az üst az asztalra került. Fortyogott benne még az étel, s a padokon hely nem maradt üresen. Szótlán szedték tányérjaikba az emberek az ételt. Az öregre figyeltek inkább. Ritkán lehetett hallani Bakter szavát, mert reggel megjött, este elment, s valamiért olyan elérhetetlennek tűnt, hogy nem sokat foglalkoztak vele:

– Mi lett magával azután? – kérdezett egy hang, s Bakter csak gyűrte, gyűrte a rongyot a kezében...

– Hát, ami ilyenkor szokott. Először jól elagyabugyáltak, de úgy, hogy máig érzem s tudom sorát az ütéseknek, addig, amíg el nem ájultam. Aztán politikai fogolyként áristomot kaptam. Húsz évre ítélték el egy szempillantás alatt. Feküdtem cementágyon, tapodtak rajtam csizmás lábak, éheztem, s végül foghattam a kígyókat a Duna-deltában...

Erről az időről nincs sok, amit mondhatnék, nincs es kedvem hozzá, mert nincs szó arra a sok kegyetlenségre, amit emberi ész ki tud találni. De nemrég visszamentem oda. Vissza, a Deltába. Egy-magam. Emlékezni akartam most, a nagy szabadságban. Az itteni népszavazást követő tavaszon. Még mindig áll a tábor! A maradványai még fellelhetőek, Miska! Téglá téglá hátán, de lábán áll még a

fal... S ha kígyót akarsz melengeti melleden, még azt is találasz, de embert is, élő, akik akkor ételt dugtak el a nád tövébe, nem ilyent, ami itt fortyog a fazékban, hanem dermedt pityókát, túró, hideg puliszkamaradékokat...

Egyél, Miska! Egyél! Tömd a hasad, de úgy, hogy jusson a fejed ürességibe is! – azzal felállt az asztal mellől, s anélkül, hogy búcsúzott volna, indult őrizni az újonnan épülő házat. Nem mesélte el, hogy élete végéig üldözte a szekuritáté, s hogy szabadulása után elszigetelve élt ott kinn, a határban, s még akkor is akadtak „vendégei”, akik csak úgy megállították a vonatot, felcsomagolták az éppen kapirgáló szárnyas állatot, nyulat, s intették a „jóra”, mert ha nem, csak egy szavukba kerül, hogy visszaküldjék oda, ahová való: a tömlöcbe...

– Bakter! Bakter! – kiált a legényke utána. – Kiviszem a részit, ha ettünk.

Üres ételhordóba került az étel, amit szó nélkül tettek félre az asztal sarkára... A Bakter adagját. Az este elnyelte az öreg alakját, árnyékára rácsukódott a kapu, feje fölött összeborultak az ágak, árnyai hosszan, bicegve nyúltak utána, épp olyanformán, ahogy a fél lábú Bakter baktatott.

– Akkor, ott vághatták le a lábát – próbálkozott Miska a szóval.

– Nem – szólt Pista bácsi határozott hangon. – Amikor kiengedték, még megvala neki. A Boris miatt történt.

– Na, na! – vigyorgott Miska. – Akkor mégse gyötörte el az élet ojjan erősen, ahogy mongya, ha a tömlöc után bolondozni vót kedve.

– Egyél, Miska, a fejed tőtsd, ahogy Bakter monda, mer’ osztán te semmit sem értesz. Káposztalé van a fejedbe s lötyög. Boris az öreg tehene vala. Még borjúként került hezza. Felnevelte, dé-

delgette, ahányszor az asszonnyal arra jártunk, örökké a nyomába űdöngött az a lomha állat. Arra vót a kapálónk. Sokaknak a vasút mentén mérték ki azt a huszonöt árat. Mindenki fődjire a Bakter vigyázott, ezért hálából kapott némi főtt elemózsiát, s el-elfogadott a termésből es.

Egy nyári napon osztán megtörtént a baj. Mialatt az öreg pihent a ház előtti lombos fa árnyékába, Boris a sínre tévedt. Szerencsére a mozdonyvezető mindig lelassított a bakterház közelébe, hogy válthasson ott lakó barátjával pár szót, így aztán idejébe észrevette a tehenet, és erőteljes sípolásba kezdett. Bakter azonnal ott termett, nagynehezen elvonszolta a buta állatot, de a lábát elkapta a szerelvénny, még jó, hogy csak a lábfejét veszítette el. Történhetett volna rosszabbul es.

Ezután Boris még sokáig vele vót, de aztán egy nap örök legelőre költözött, még mielőtt felszámolták volna a bakterházat, lakójával együtt.

A bakter eltemette Borist, még illatos virágot es kötött csokorba a sírjára, de nem gyászolt:

– Legalább nem kellett béköltöznie velem az emberek közö – mondá egyszer nekem. – Maradt ott, ahová való, feje felett a csillagos ég, körülötte a harmatban fürdő mező, pillangók, melyek anyiszor bosszantották azzal, hogy az orrára szálltak...

A macskák nyivákolva követelték részüket, és amikor már nem hullt a földre az asztali áldás, tele hassal továbbálltak a némán kanalizáló emberek lábai alól, behúzódtak a bokrok aljába, szemükre macskaálom szállt, de fülük vigyázta a bokrok alját, s ha az rezdült, azonnal puha talpukon találták magukat, ösztönük diktálta a vadászatot...

A tablettás borosflakon megunt a fel-alá mászkálást, lábtól fel-

költözött az emberek asztalára, s csak azért nem hallatszott a poharak koccanása, mert az ásványvizes üvegek levágott alja sehogy sem adott ki hangot, amikor összeért koccintás közben.

S hogy milyen gyorsan is repült az éjszaka! Nagy evés-ivások után még a hajnal is hamarabb köszöntött rájuk, mint máskor! Vacsora után még bambultak maguk elé tele hassal, de aztán szó szót követett, s mindenkinek eszébe jutott egy-egy, Bakteréhez hasonló történet. S mindegy volt, hogy melyik vidék mely tájáról érkezett, az egy vérből valók értették egymást. Maguk előtt látták a házakat, de még az utcákat is, ahol pórul járt egy menyecske vagy ifiember, vagy éppen megleckéztettek egy-egy rámenősebb falubelit. Közös volt történeteik gyökere, olyan mélyen kapaszkodott abba az áldott anyaföldbe, hogy úgy érezték, ismerik azt, akiről éppen társuk beszél. De megestek a „csodák” is, amikor épp a szatmári székely ember ismert rá egy kárpátaljai történet szereplőjére csupán abból, ahogy megfestette alakját a beszélő. S ilyenkor addig-addig bogozták a neveket, rokoni szálakat, mígnem megvolt a vérségi eredet is, csak épp azt nem fejthették meg, hogy miként szaladt „két borsószem” ilyen távol egymástól, s hogyan lehet az, hogy mindenkinek ellenére ugyanaz esik meg egyikkel, mint a másikkal.

Hát, csakugyan vannak csodák...

Alig múlt hajnali hat óra, még az időjárást sem nézhették meg, amikor hangosan dudált az autó:

– Gecik! Gecik! Mozgás! – törte meg a másodnapos lomha készülődést a kiáltás. Mindennap rendszeresen, ugyanabban az órában, hol cifrábban, hol még elfogadható hangnemben. Az emberek kászálódtak s indultak az őket váró autó felé... Csak a macskáknak nem szólt senki, hogy munkára fel, mert aki enni akar, annak dol-

goznia is kell, és hogy ők is beállhatnának a vacsoraszerző sorba, hisz már elpusztítottak a barakksor asztala alatt eleget.

Napok, hetek múltak ilyen reggeli ébresztőkkel, s Dutka sehogy sem akarta megérteni, hogy az otthon mindenki által tisztelt János gazda hogy engedi meg, hogy egy „nyápicjancsi” ilyen hangon beszéljen vele. Egy idő után meg is kérdezte, mert fúrta, de nagyon fúrta az oldalát:

– János bácsi! Ez a vájlingfejű mér’ beszél magával így? Maga nem Dutka! Ennyitől kevesebbért es kinyílt vóna otthon a bicska a zsebibe.

– Nézd meg, fiam, ki mondja. Osztán hepciáskodj. Vájlingfejű csak ehhez ért, nem rossz ember azért. Annyi történt vele, hogy megtelt a zsebe pénzzel, de a fejibe még örökké káposztalé locsog, csak még nem vette észre. Sajnálom inkább, mert neki még az a szerencséje sem vót, ami nekünk, hogy adott az Úr józan paraszti ész, amivel megmaradhattunk, a szegénységünkben esszefogozkodtunk, mint a kertbe a fuszujkakarón felfelé igyekező Juliska fuszujka. S osztán vót nekünk egy közös ellenség es, a rományok, akik sújtottak vóna reánk, ha nem vagyunk elég eszesek a megmaradáshoz. Ne aggódj, adott az Úr két fület mindenkinek, s mondást es hezza: az egyiken bé, a másikon ki... Én es asztot teszem, az egyik fülelen béeresztem, a másikon ki, nem estem a fejem lágyára, hogy emiatt bajlódjak. A’ mán rég bénótt. No, menjünk, vár a munka.

Anapok nem voltak egyhangúak. Dutka hamar belezökkent a munka ritmusába, már-már nótára is fakadt volna, ha első próbálkozása után nem ijesztik meg azzal, hogy ledobják a tetőről, ha még egyszer dalolászni kezd. S mert leesni nem akart, s mert a magasságtól is félt, hát hallgatott. Esténként rendszeresen kiült az emberekkel az asztal mellé, s első maszekmunkája eredményeképpen még neki is sikerült vacsorát varázsolni a közös asztalra, de aztán a tavaszi zsongásban valami történt: Janó szemébe beleesett a vakolat.

Háromszéki vendégmunkás Janó. Termetre magas, szál jegenye volt mindig, harmatban fürdött, harmatvizet ihatott, ettől lehetett mindig olyan éhes, de főleg kívánós, mint egy áldott állapotban levő asszony. Ha közeledett az evő emberhez, az „adj egy harapást” már ki sem kellett mondania. Janó nem végleg vagy be nem látható időre lépett át egy kis mellékest keresni, hanem csak addig dolgozik, jelentette ki, míg asszonyának megvehet egy szép, új, színes televíziót. Mert minek is maradna, háza van, családja, szerető asszonya beosztó, s ha jól meggondolja, akkor mindene megvan, amit kívánhat magának az ember. S nem is jött volna, ha nincs, aki felkarolja, nincs rokon, nem érzi gyökerét az otthonnak. S az ő gyökere az örök bátyus, aki nem volt más, mint Ernő és annak családja, ahol, ha megkívánt valamit, csak egy szóba került, hogy megkaphassa, s ahol még gyerek is lovagolhatott a térdén.

Ők már „igazából” magyarok! Bátyus pedig megbízható, legrégibb munkása a cégnek, aki elsők között kezdte el élete nagy kalandját idegen földön.

Janót egyformán megszerette mindenki. Csak a jó Isten tudhatja, mivel áldotta meg, amikor leküldte a földre, de ember nem

mondott rosszat róla, s nem is cselekedett ellene. Igaz, őt sem érdekelte senki hibája, nem zavarta senki hóbertja, olyannak fogadta el a mellette levőket, amilyenek voltak. Csoda nagy áldás! Olyan ember, akit nem kísért meg az önzés, aki nem sóvárog kincsek után, aki tud hallgatni, nevetni, és mindig érzi a helyes pillanatot, ritka, mint a fehér holló. Talán még annál is ritkább...

S hogy miért épp a jókat teszi próbára a fennvaló, nem értheti ember fia, minthogy azt sem értette senki, hogy miért épp Janó szeme telik meg mésszel? Az a csöpp lehulló vakolat miért nem esik egy fél centivel odébb? Janó nem, akkor sem kiáltott bűnöst keresve. Bátyust hívta csak, hogy vinné el orvoshoz.

A kezelések időbe teltek. Bátyus és Janó mindennap felkereste a kórházat, Janó megkapta injekcióját, s ha hazaértek, tetejére hágott az öröm, mert mindennap elkövettek valami nevettetőt, amit nagy lendülettel adtak elő, de oly nagy hévvel, hogy hullt a nevetéstől mindenki úgy, mint permetezés után az elszédült légy.

Janónak eszébe jutottak a gyermekkor emlékei, vagy épp bátyus emlékezett arra a sok csínytevésre, amit gyerekkorukban követtek el:

– Emlékszel? – kérdezte, mert mindig így kezdődött. – Emlékszel, amikor leestem a csűr gerendájáról?

– Arra nem lehet nem emlékezni – válaszolta Bátyus – mert akkor meg is haltál.

– Dehogyan haltam, csak nem szuszogtam egy ideig!

– Azt gondoltam, hogy elvernek.

– De nem tették, úgy örvendtek, amikor megszólaltam, hogy ajándékot adtak volna, ha lett volna miből. De jó vacsorát és ölelést meg csókokat kaptam!

Janó épp a kőkeményre sikeredett túrógombócot magasztalta, majd két nyelés közt megszólalt:

– Bátyus! Húsvétra mindenki hazamegy, épp ma hallottam, hogy kiürül a barakksor, de nem csak az otthoniak mennek haza, mert Erdélybe viszi a kíváncsiság a főnökséget is. Már csak pihenni kell, azt mondta az orvos, és majd az ünnepek után visszamenni kezelésre. Hazamennék. Locsolkodni is kellene, még elszárad az asszony, de azt is szeretném látni, hogy akik itt románoznak minket, mekkora szemeket meresztenek otthon, ahol mindenki csak magyarul szól hozzájuk. Szeretném látni, hogy összekavarodnak gondolatban, s látni szeretném, hogy bámulnak majd, ha valaki nem időpontra fogadja őket, hanem tárt kapukkal. Majd elviszem őket hozzánk is. Anyám biztos kitesz magáért, ahogy szokott... Oszmán nektek is levágná a legszebb kakasát, elhoznám azt is, s még, ami kell, csak írjátok össze.

– Mikor indulnátok, Janó?

– Hajnalban.

Hóharmat virágzott a kikandikáló friss zöld leveleken, a külső ajtó is becsukódott már, s Janó nyakába vette a nap melegétől pipázó föld ködét. Hazaindult.

Haza és otthon... Ott, ahol köszöntenek, s a jó reggelre és a hazajöttél, Janó fiamra alig győz felelni az ember. Arra meg, hogy milyenek a magyarok, csak annyit mondhat, hogy olyanok pont, mint mi, csak kicsit jobban megy a soruk. Mit is mondhatna az olyan ember, akit valóban nem bántott egy lélek sem, s épp siet, hogy megmutassa a legszebb vidékeket, a legmagasabb hegycsúcsokat, a legmagyarabb vendéglőket magyarországi főnökeinek, mert őt hívták, s ő ki nem hagyná az alkalmat, hogy büszkélkedhessen kincseinkkel, ami csak itt van és sehol máshol. Janó Trabantba pattan, főnökei messze fenn járnak a hegyekben, s persze, hogy gyorsabb, szebb „nyugati” autóval. Utol kell érni őket.

Az út kanyargós. Fenyőfák törik át a magasból alámerészkedő

fellegeket, az Olt vize hangosan hirdeti a tavaszt, s a fenyőágak végein a halványzöld friss hajtások útmagasságban kacsingatnak az utazók felé. Gyökerük mélyen, a meredek alján kapaszkodnak a talajba, s nekilendül Janóval a Trabant...

Szikla szikla hátán, kövek kövek mellett, s csak annyi idő alatt, míg egy méhecske szomját oltja egy virágkehely illatos vizéből, csattan a kocsi, benne két ember, két emberélet, az egyik épségben, a másikhoz már szirénázik a mentő...

Janó a kórházi ágyon, panasz nem hagyja el az ajkát, csak számol. Azt számolja, hogy egy ugyanilyen balesetet hány napig is élte túl a falujabélije:

– Négy nap! Négy napig élt még!

Ágya mellett felesége, anyja, lánytestvére, s ő akkor alszik el örökre, amikor egy pillanatra magára marad...

Az első fellegajtó-nyitogató a barakk sor egykori lakói közül...

Egy hét múlva autó állt meg Ernő albérlete előtt:

– Csomagot hoztunk. Janó küldi, ő már nem jön többé...

A gondosan összecsomagolt pakkból kiágaskodott egy székelykapa, mellette bab, krumpli, s legfelül a sütemény vigyorgott: „Ígértem, s megjöttem...”

Tusnád magas fenyők övezte egyik zeg-zúgos kanyarjában, ahol Janó álmát őrzik az égbe törekvő fenyők, s esős napokon felsírnak a sziklák, ahonnan elsiet az Olt, valahol ott messze, a székely hegyek között, egy kereszt áll Janó emlékére, s mindannyian, akik arra haladnak a hazamenők közül, megállnak egy pillanatra, hogy emlékezzenek.

A barakkvilágba beköltözött a bánat csendje, ha nem lettek volna az örökösen éhező s egyre szaporodó macskák élelemért kuncsor-

gó nyávogásai, s a hajnali: – Gecik, itt az autó, tán megsüketültek? – kiáltás, azt lehetett volna gondolni, hogy csupa néma ember ögyeleg, kezükben egy-egy üveg sörrel, ki emerre, ki amarra. Csak Miska hőbörgése hallatszott esténként, aki mindenáron meg szeretne volna oldani a halál rejtélyét, vagy legalábbis kereste a hibást, de mikor Janót kezdte okolni azzal, hogy:

– Maradt volna inkább itt, minek kellett hazamennie, s ha már otthon volt, miért nem maradt az asszonya szoknyája közelében... – csattant balkézről arcán egy hatalmas ütés, ami nemcsak arra volt elég, hogy befogja a száját, hanem arra is, hogy megszabaduljon három fogától. Az ütest Bakter mérte Miska csontos képes felére, pontosan a locsogó szájára célozva, hogy ne káromolja már az Istent és a megboldogultat. Miska eleinte csak hebegett-habogott, aztán véres száját törölgette, törött tükördarabban nézegette száját s annak beltartalmát, s hogy mégsem gerjedt haragra, látva, hogy három fogát veszítette, az mindenkit ámulatba ejtett.

– Bakter, az Isten fizesse meg az erejét! Hogy mennyit szenvedtem ezzel a foggal –, hálálkodott úgy, mint akit harmatos vízben fürdettek, s kényeztettek égi mannával, de ez érthető is lett, amikor tovább folytatta boldog ömlengését: – Nem szóltam senkinek, de még húggal es öblögettem naponta, ahogy Doktor-Gyuri tanácsolta, de hiába volt minden hókuszpók, úgy fáj, főleg esténként, hogy szettem vóna le a falat kínomban. Végre megszabadultam az átkozottól! – Erre Doktor-Gyuri is ott termett azonnal, hisz gyógyító hírneve forogott kockán, s jó alaposan megvizsgálta a fogakat, de főleg a beteg fogat, az átkozottat:

– Erre osztán nincs fű, ami hejrehozta vóna, csak a fogó –, de kivettem vóna én es, ha nem mondog álladójan, hogy csak huzatot kapott.

Hát igen, Gyuri, a csángó füvesember mindent tudott a fűben-fában rejlő gyógymódokról. Nagyanyja beleoltotta, s megtanította minden bajnak a kezelésére, s most, ahogy beálltak a melegek, nem győzte istápolni a majdnem minden munkáson Vezúvként kitörő kelevényeket. Álladóan forrt a teavíz a hatalmas rezsón, amelynek párját alig lehetne megtalálni „magyarföld” mostani határain belül, mert annak szerkezetében benne volt mindenki tudása, s a téli hidegben melegedésre vágyó akarása. A kárpátaljaiak, amikor tervezték, „orosz módra” gyártottak keretet, a székek pedig alapos, aprólékos munkával bélelték ki a behemót rezsót samott-téglákkal, s fűtték, kötötték be az áramot jól leszigetelve, földelve, hogy bajuk ne essék. Jó nagy fazék fért el a tetején, s az ebben főtt csodateától csudák csudájára lassan eltűntek a bőrből kiágaskodó förmedvények, épp akkorra, amikorra beköszöntött a nyári kaszálások ideje, s úgy is időzítették a gazdaemberek, hogy hazamennek, s elvégzik a nem éppen asszonyoknak való munkát. Mert az még helyén volt, hogy szántnak-vetnek a fehércselédek, kapál még a pelenkát alig elhagyó gyermekecske is, de hogy még kaszát is fogjanak, az már nem fért bele a férfiak által asszonyra, gyermekre kimért munkák sorai közé.

Nyár Erdélyben

Alig búcsúztak el a tavasztól, a télvégi farsangi hangulat már csak az esti beszélgetések során bukkant elő egy-egy emlékezetes, rongyrázós alak bukdácsolós képében, éppen úgy, mint a tavaszi szerelmes majális estéké, amelyek rügyfakadással egy időben felpeszdtették az emberek ereiben a friss vér lüktetését, s a sok deres hajnal

után jó volt érezni újra a meleget, a fényt. Bizony, csak úgy rohant az idő, a munka javában folyt kinn a mezőn, pedig ízlelték volna még a tavasz zsongását, s szívesen ölelték volna a sivár tél után a bomladozó virágok első illatozó szirmait.

A réteken derékmagasságban állt a fű. Egyre gyakrabban ébredt arra a nap, hogy első sugaraira az emberek csapatokba verődnek, s kaszával a hátukon a rétre bandukolnak füvet kaszálni, virágos rétet halálba küldeni, hogy illatos legyen még télen is a tej, amit a tehenek tőgye gyűjt reggeli-esti italnak, életerőnek, gyermeknevelőnek.

A nyári alma színe pirosra változott. Mosolyogott egy ideig ágvégről a nap felé, majd, megunva a sütkérezést, nagyot pottyant a földre. Micsoda íz! Semmi kétség, húsába, színébe is beköltözött a nyár Erdély hűvös hegyei között.

Az asszonyok alig bírtak magukkal, mindenhol dohot, rossz szagot véltek érezni, még ott is, ahol a férjürük csupa kölniillatot érzett. Hogy ez így van, azt csakis asszonyember értheti meg, mivel csak ő tudja, mikor jön el a nagytakarítás ideje. Ehhez amolyan hetedik érzék kell, mely a férfiakat elkerüli, s ők csak hümmögések közt engedelmeskednek, ha kéri az asszony a segítő kezét. S hogy ideje van – ezt már meg is beszélte Pirike Marikával, Erzsike Juliskával –, igazolta, hogy ugyanazon a napon kerültek ki a szomszédasszonyok udvarába a tél savanyú szagát magukban rejtő cók-mókók. Reggel, amire a nap a falu megetteli domb tetején megállt egy pillanatra körülnézni, már sorakoztak a székek, rajtuk elnyúlva a kora hajnali álmából felriasztott leghosszabb lajtorja, s erre pedig szép sorba ráfeküdtek a díszesen varrott párnák, meleg gyapjúpaplanok, faliszőnyegek, ringy-rongyok – sütkérezni, a nap melegét magukba szívni.

A gyermekek örömeje is elérkezett! A máskor féltett, óvott, de most mosásra váró szőnyegetek cipelték egész álló nap a hátukon, szülői engedéllyel sátrat vagy éppen színpadot építettek egy-egy kiürült pajtába, ahonnan kiköltöztek a juhok, vagy kés alatt bevégezték életüket a hízók, ott, ahová előadásra volt hivatalos az utca gyermeknépe. Ilyenkor a legkisebbje is nagyot merészelt, feltette nagyapja fekete ünnepi kalapját a fejére, körülnézett, hogy Zsuzsika ott van-e a szomszédból, hogy lássa, s ha meglátta annak szeplős arcocskáját, felállt egy dobogónak kinevezett vályúra, s nagyot kiáltott, hogy mindenki hallja:

– Talpra magyar! Hí a haza! – s mondta erős hévvel azt a verset, amelyről azt hallotta egy este, hogy nagyapa még valamikor a színpadon dobbantott, s dagadt büszkén melle a sorok hevétől. Azt is tudta, hogy ezzel a verssel nagyon sokáig senki nem léphetett ki néző elé. Hogy miért, talán nem is kérdezte, csak elkönyvelte magában, mint mindent, amit gyerek még nem érthet, csak tudnia illik róla. Azt is tudta, mert látta, hallotta, hogy valamitől megváltozott a világ – így emlegették –, s most lehet szavalni a kultúrban is, de itthon jobb: ez is színpad, és hallgatósága is van épp annyi, amennyi neki elég.

Mindig a Talpra magyarral kezdődött a műsor. Talán azért, mert az imádság is mindig úgy kezdődik: Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy... –, s tartott az előadás addig, míg mosásra nem szólították a sok-sok „díszetet”. Az arra haladó nagyapa is elismerően penderített egyet az orra alatt kanyargó kackiás bajszán: „Csak ember lesz ebből a lurkóból” – mosolygott, de nem szólt, hanem haladt tovább a dolga után nézni, mert abból volt állandóan.

A kultúrát csak fél szemmel és füllel követő szülők felkutatták a régi meszelőt, ha kellett, új nyél került bele, mert úgy-e az asszony-

nak csak akkor áll kezére, ha az ura közreigazítja, megnézi, hogy nem hullajtja-e szőrét, s áldását adja rá: alkalmas a munkára. Ezzel a megjegyzéssel a portán megkezdődött az év legnagyobb felfordulása. A meszet már reggel korán beoltották, átszűrték egy rossz harisnyán – az asszony gondosan elrakta, mert semmi nem veszhet a semmibe, nincs olyan, amit valamire fel ne lehetne használni. A vödörkben, kékporrall bevegítve, végre készen állt a falak támadására a sima, frissességgel kecsgetető keverék. A pókok a tollseprűk rohamát követően riadtan menekültek biztosnak hitt fészükéből, ahányan voltak, annyi felé maguk mögött hagyva napfényben megcsillanó, selyemszálon függő kuckóikat.

Az asszonyok igazán jól elvoltak, harsányan nevettek, dalolástartak, munka közben át-átszóltak egymásnak a kerítés felett, csak a férfiak arca lett egyre bosszúsabb, mert sehogy sem értették, hogy mire való az ilyen nagy felfordulás. De tenni, semmit sem tehettek, mert ha az asszony a fejébe vett valamit, tudták, jobb belenyugodni. Egyébként is volt jól bevált receptje minden rendes férfiembernek, aki házasságban élt, s ráköszöntött a nyár s az asszonyi hóbot. Azt pedig egymás közt hangoztatták is: „Okos férfi egekig dicséri asszonyát, reggel még készségesen segít emelgetni a bútorokat, s mikor látja, hogy a nehezén túl vannak, már nem kell férfikéz, kisomfordál a kapun. Horgászni megy, hogy szegény asszónynak ne kelljen vacsorát is főznie! Magabiztosan állítja, hogy megfogja az estére való eledelet, a feleségének semmi dolga nem lesz majd vele, mint egyszerűen csak megsütni.”

Miután maga mögött óvatosan becsukta a kaput, meglehet, hogy még mocorgott benne a lelkiismeret, de a folyót meglátva elszállt belőle a legparányibb aggály is. Úgyis csak az asszony lába alatt lenne, fűzte gondolatsorát, s már-már ott tartott, hogy hálát várt

azért, hogy ilyen előrelátó, elővigyázatos férjeura feleségének. S amikor meglátta a komát egy másik ösvényről a folyó felé somfordálni, ellillant az a pici homokszem is, ami addig aggodalmaskodó lelkét karcolta.

– Aggy’ Isten, koma!

– A’ most megvan, hála a magasságosnak, csak nézz körül!

– Mán Jáki es künn van a bivalyokkal.

– Fehér ingben.

– Abba’. Harmatos fehérbe a fekete bivalyaival...

– Te! Láttad legalább eccer színesbe?

– Ha láttam vóna, nem lenne ojjan híres-nevezetes embere a falunknak.

– A bivalyoknak es szép földi élet jutott osztályrészül, gavallér poroszkál mellettük, ha a malomba mennek; úriember feji a tőgyüket, s hozza őket fereszteni, hogy jól érezzék magikot a bőrikbe. Csak nekünk ojjan nehéz az élet! – kacsintanak egymásra, s felsóhajtanak, mert kedvenc horgászhelyükön, előre látják, nem lesz halfogás. Jáki bá’ bivalyai nem vetik meg az iszapos fürdővizet, amit épp velük szemben taposnak, s ott fog kavarogni majd egész nap a folyó, amelynek hullámai, igencsak félő, hogy elijesztik a halakat.

– Azé’ csak próbálkozzunk! Hoztál gilisztát?

– Nem én, még csak az kellett vóna, hogy Julis meglásson a kicsi ásóval! Attól ment vóna az egekbe a cukra, s vele a mérge!

– Én es úgy lennék vele. Ássunk, az iszaposba van elég, mégha nem es ojjan kövérek, mind az otthoniak.

Azzal nekiláttak a munkának. A cipőkrémes doboz hamar megtelt kövér kukacokkal. A fűzfa hűsében jó ülőkéjük volt, addig nyomták hátsó felükkel, míg el nem ütötte a toronyóra az öt órát. De hiába dobták ki-be a csalit, üres maradt a szák.

- Nem vót szerencsénk... Az asszony csak kitalál valamit estére...
- Ha enni akarunk, akkor jobb lesz, ha menyünk. Jó a csorda...

A hajnal madárdalos ébresztőjét visszhangozta az üres lakás, a nap is beküldte kacér sugarait a zsalugáter résén, amikor az asszony mocomogni kezdett, s fordultában már mordult emberére, hogy induljon, mert fejni kell és indítani az állatokat a csordával, majd felkel ő is, csak a dereka sajdul s a karja ólomnehéz. Erőt vesz magát, kifelé fordul, hogy belássa az egész szobát. A fal egyenletesen fehér, a meszelő nyomát sehol sem látni. Nyújtózódik. Elégedett. A bútorok még féloldalasan állnak, de most ez nem zavarja szemét, száradni kell a falnak. Fejében cikáznak a gondolatok, megszervezi a napot, nyújtózkodik még egyet, az izomláz válaszol, kiül az ágy szélére, tudva, hogy majd úgyis engednek merev végtagjai, ha mozgatni kezdi őket...

Asztalra tette a reggelit. Kivételesen mindketten ittak egy kis lélekmelegítőt. Együtt is átbeszélték a napot, s nehezen felkászálódtak az asztal mellől. Az aznapi munka – míg teljesen kiszáradnak a falak – főleg asszonynak való. Ki kell mosni a terítőket, abroszokat, csipkéket, függönyöket, ágyneműt, még azt is, ami a szekrényben állt, amit csak akkor vettek elő, ha vendég toppant be, kinek éjszakai fekhelyére csak a legszebbet, a keményített csipkést illett adni. A férj egy rozsdás bádoggal fürdőkádat húzott a kút mellé, telemerte vízzel, az udvar közepére kivitte a mosógépet, tálakat, ruháskosarakat. Aztán útbaigazítás szerint kihordta a kamra kincseit, lapítót a legkisebbtől a legnagyobbig, lúgot főzött, majd leszűrte; ettől lesz szép tiszta, aranyzárga a fa, miután a cirok súrlókefe végigsikálja beszürkült lapjait. Aztán körülnézett: a felesége visszanyerte lendületét, vidámságát, s mert már dalolt is, idejét látta ismét kisomfor-

dálni a kapun. Ma már semmiképp nincs emberre szükség. S mert az asszonyoknak csak akkor jár szaporán a keze, ha a szája is, napközben össze-összeültek a szomszédasszonyok, s egyáltalán nem sopánkodtak azon, hogy minden ember eltűnt a ház tájékáról, még azt merték volna mondani, hogy csak a szájuk jár, a kezük meg ünnepet ül az ölükben. A nagy beszélgetések között szépen sorakoztak a napra bámészkodó lapítók, rogyadozott a szárítókötelet tartó karó a nehéz súly alatt, s hófehér ruhák lengedeztek a kötélén. Estére holtfáradt nők dőltek be az ágyba, s arról álmodoztak, milyen szép lesz a ház, ha minden keményített, vasalt tiszta a helyére kerül.

A nagytakarítás harmadik napját várta kicsi és nagy. A nyári, egy egésznapos ünnepét a családnak...

Ébredésre nem kellett nógatni aznap reggel senkit, a gyermekek elsőként ugrottak ki ágyukból, szó nélkül bontották le a teátrumot, a kellékeket összehajtogatták, míg anyjuk az asztal mellé nem szólította őket. Nagyapa reggeli után nem maradt ülve az asztal mellett, újságot olvasva, kivételesen elsőnek állt fel, s szedte halomba a horgászbotokat, mindenkiét ellenőrizve, hogy rendben van-e.

A fészerből kigurult a kisszekér. Thália apró szolgálái, akik tegnap nemzeti hősként ünnepeltették magukat, most azon szorgoskodtak, hogy minél hamarabb púposra teljen a kiskocsi. Anyjuk – aki mindent átlát – ellenőriz: legyen bőségesen tisztítószer, mert nem ritka, hogy a folyóvíz kisodorja kezük közül a síkos zsírmaradékból főtt házi szappant; kefe legyen mindenkinek legalább egy, meg kisvödör, amivel padra merik a vizet; s aztán jöhet az enni-innivaló bőségesen. Pokróc az istállóból, amit majd a végén mosnak ki, s amíg sorra kerül, rátelepszik a pihenni vágyó a nagy fűz árnyékában. Végül a deszkapad nyúlik keresztbe a kisszekéren, amit beál-

lítanak a víz sekélyebb részébe, s amelyen megtisztul minden, amit nem mosott ki a gép, de főleg az egyévi tapodástól csíkjaik szépségét elvesztett szőnyegek.

A nap a hegytetőn komótosan emelkedett egyre magasabbra, s a szél erejét fitogtatva kergette szét az égi mezőn legelésző fellegetket, arra vigyázva, hogy össze ne csődüljenek esőt hozni, s készen állt arra, hogy lenge lebegéssel szolgálatba álljon, ha szárítani kell a kiteregetett tiszta kelmét.

Az elemőzsiás kosár – hasa kiterébélyesedve – jókora helyet foglalt el a pad égnei álló lábai között, a bodzapezsgővel megtöltött demizson mellett. Még egy ellenőrzés, hogy minden szükséges holmi a helyén legyen, s amikor emberszám és csomag rendben találtatott, kulcsra zárult a népes család után a kapu.

Elöl a ház ura, aki vállain cipeli családja életének gondját, örömet, s most megfeszül karjában az izom, s húzza maga után a felhőtlen nap ígéretét: a gyerekek nevetését, az asszony szemének csillogását. A kocsi mellett, fekete klottgatyában, gyerekek loholnak, nyomukban cigánykerekezik a por, versenyezve a házőrző ebbel, aki az éven át láncon vigyázza a gazdaságot. Hátnagyapa, féltett horgászbotjaival a kezében, betartva a biztonságos távolságot, nehogy még valakibe beleakadjon a horog. Legvégül az asszony, aki még szót vált a szomszédokkal, de figyel arra is, hogy nem hullott-e le valami a felpúpozott kicsi szekérről. A falu utolsó házátn elhagyva, szekérkerék- és traktornyomban haladnak, s mivel a falu csordája buckásra tapodta, igencsak ugrándozik a kisszekér. Az út menti zöld kukoricaszárak mint hosszú derekú, pártás leányok állnak sorfalat. Ünnepe van. Kíérnek a folyópart menti rétre. Ezerszín szőnyeg terül lábuk elé...

A nagy fűz alatti legjobb helyet nem foglalta el még senki, hűvös

árnyékában kinyújtózik a pokróc, a fa öreg törzsének megtámaszkodik a demizson, a lakomás kosár. Az ős öreg fa csüggedt lombjai közt táncot járnak a lepkék, szitakötők, ki tudja még meddig? Éltető erőt a nap sugaraitól kap, de gyökereit a gyakran kiömlő áradat a felszínre mosta, s olyan eresek, mint nagyapa keze, amint az unokája horgászbotján levő „igazi” horogra ráteszi legjobb csaliját, hogy az előtte topogó, izgatott gyermek indulhasson horgászni.

De előtte még várja őket a finom lakoma: keményre főtt tojás, szalámi – csak ünnepi alkalmakra, mint most –, szalonna, sajt, túró. A hús, lehűtve, még várhat, majd estefelé kerül elő, amikor a munkának vége. S ehhez a sok finomsághoz jól jön a kertből kihúzott friss hagyma, herseg a foguk között; kéz kézhez ér, s olyan csend van, hogy hallani a vízből kiugráló halak csobbanását, a madarak szomjoltó vízre csapódását. A hangyák munkához látnak: a félresöpört morzsákat cipelik a bolyba.

Miután a kezek lelassulnak, nem kapkodják a finom falatokat, s üzenetet küldött a gyomor, hogy nem fér már egy falatnyi sem belé, kinyújtóznak az elgémberedett végtagok a fűben. De szép is az élet! Ráérősen néznek körül, a nap hevesen tűz, s már a gyermekek arról kiabálnak, hogy belé lehet menni, nem hideg a víz, lehet vinni a padot, szappant, szőnyeget.

Jáki bá' messzebbre költözik a túloldalon bivalyaival, látja, hogy ma nagymosás ígérkezik, s ilyenkor szitokszó lenne reggelije, ebédje, ha bivalyai felkavarnák az iszapot.

Messziről zakatolás hallatszik, kutyaugatás, a gyermekek örvendezve futnak a falu felé, hogy elmeséeljék érkező barátaiknak a legfontosabbakat, ami nem várhat addig, amíg a partra érnének.

Szűk óra alatt megtelik a folyómente. Nevetés és vidám beszéd száll a széllel és a folyóval.

Az idősebb asszonyok feltűrik szoknyájuk szélét, a ráncba szedett rakoncátlan alj belelóg a folyó habjaiba, a fiatalok csak úgy fürdőruhában beállnak a pad mellé, csapkodják a víz felületét, hogy szokják hűvösét.

A bokrok közt horgászó gyermekek, amint meglátják, hogy itt az ideje a munkának, szó nélkül teszik félre horgászfelszerelésüket, húzzák-vonszolják be a szőnyegeket a vízbe. Anyjuk keze alatt habzik a szappan, virágzik a szőnyeg csíkjainak színe.

Delet kongatott a harang, a megfáradt emberek húzzák-vonják a kimosott szőnyeget, megfáradt padot a partra. A tiszta rongyszőnyegek, megpillantván színeik szépségét az ég tükrében, világot látni indulnának, de nehéz a vízteher, elnyúlnak inkább a kókadozó virágok között száradni a napnak melegében.

A száraz ágba belekapott már a tűz, a szalonna a friss nyírfaágon kunkorodik, csepeg a zsírja a karéj kenyéren heverő hagymakarikákra. Az első falatot még úgy, forrón nyelik, aztán, amikor a gyomor már nem követelőzik, csak lassan, élvezettel fogy a délebéd. A víz kiveszi az erőt az emberekből, kora délután még pihennek egy kicsit az árnyas fák hűvösében. Csak a gyermekek nem nyugszanak, ki-berohannak a folyóba: nincs az az erő, ami visszatartaná, pihenésre bírná a kölyökhadat.

Az égen komótosan halad a nap. Az emberek, bár hallják a toronyóra óránkénti ütését, a nap állását figyelik, s amikor már lefelé indul útjára, még nekigyűrködnek a maradék pokróc, kisebb darabok súrolásának.

Csordaérkezésre már majdnem száraz és tiszta kelmékkel vándorog hazafelé a kisszekér, mellette nem rohannak a gyerekek, az egész család nagypapa mellett bandukol a nagy csendben.

Ezt az életet itthon hagyni!? – tépelődik Pista bácsi. – A család-

dot? A komát? A falu népét? Jární öregségére a világot? Hej, de szép álmai is voltak! Tavaszt dalolni, rügyfakadást, nyarat ölelni, forrón, édesen, őszt festeni unokái meséjében, telet melengetni pattogó kályha mellett...

Reggel a kakas kukorékolása már ébresztené őket, de még fordulnak egyet, s csak még egy kis szundikálás után lépnek le az ágyról. Minden egyes porcikájuk sajog, de nagy napra virradtak: minden a helyére kerül. A szekrények visszaállnak a fal mellé strázsának, az ágyak felfrissülnek friss szalmazsákkal, már ahol még van hírmondónak belőlük... A frissen vetett ágyak megkapják örök díszüket, a gazdasszony gyermekkori porcelánbabáját; a fal díszbe öltözik, s a varrottasok nem engedik feledni a vidék, a falu mindenkori, virágba varrt hangulatát.

Végül folyóillattól bódult szőnyeg nyúlik el a felsikált padlón, s az asszony a küszöb mellett megáll, szemében a gerendák fényének ragyogása feledteti a majdnem egy hétig tartó fáradozás emberpróbáló fáradsalmait.

– Asszony! Mi lesz a vacsora? – kurjant Pista bácsi. A kerek egy hetet ő is nagytakarítással töltötte, s alig maradt pár napja visszatérni a Pest melletti barakksorba.

Asszonya tudja a módját, hogyan kell megünnepelni a tiszta életet: megfogja a legszebb csirkét, megfőzi ura ízlésének a legfinomabb vacsorát, mert tudja, ő is tudja, hogy élet a ház, amelyben születtek, amelyben leélték életüket, s ahonnan utolsó útjukra kísérik, ha elérkezik annak az ideje. Ha az élet tiszta volt, jó volt benne lenni – ha nem, akkor bizony sok könnyet nyeltek el a párnák. Volt ilyen is, olyan is – embere válogatta minden időben.

A mostani élet pedig valamiért rossz, hiába minden kín, keserv,

fújja el utolsó, füstbe merült sóhaját a virágba borult csillagos ég alatt Pista bácsi, a székely gazda. Már úgyszólván kész az örökkévalóság otthona. Terméskőből. Az az igazi... A villanyt majd bevezeti az asszony, ha fél a sötétben, vagy a cimborák, ha kvaterkázni lesz vele kedvük... Azzal leveszi a hiúgerendán lógó székérlekötő kötelet, a nyaka köré kanyarítja, s kirúgja maga alól a lajtorját...

Cimborák

– Ja, ja – válaszol új nyelven mindenkinek Dutka, s be nem áll a szája örömeiben, amint ismét maga mellett tudja visszaérkező földijét.

– E’ megbolondult? – kérdezi a székely legényke az egyik munkást.

– Hát eddig es lüke vót, nem tutta?

– A csudába! Lüke vót, de nem bolond. Dutka, mi van magával? Itt van Nannyó!

– Ja?

– Most fejezze bé kend, mert ha nem, úgy vágom nyakon ott ültibe, mint otthon a nyulat, mikor késre vár. Mi ez a sok ja? Teljesen elment az esze?

– Hát megtanultam magyarul, s gyakorolom, hogyha hazamegyek, el ne felejtssem. De mit es mondál? Hol van nagyanád? Álmodok? Kenyeret es hozott?

– Dutka! Dutka! – áll elő unokája háta mögöl egy feketébe öltözött öregasszony, s nagy örömmel öleli a rég látott szomszédot. – A Jóistenke megadta nekem es, hogy végre átléphettem a határt. Jöjjön mán ide, hogy szorongassam meg még egyszer. Hoztam kenyeret, hát hogyné hoztam vóna, mégpedig frisset. De sovány lett,

lelkem! Na, hagyja, mert főzők én ojjan pityókalevest magának, hogy még a szája szélit es megnyajja utána. Rendbe szedem magát, meglássa... – Se vége, se hossza nem volt a szomszédok örömködésének, s az egykori nagygazdaleány olyan erősen szorította a falu hóbortosának a nyakát, mintha épp a pápa őszentsége lenne szegény feje.

– Hű, de megváltozott otthon a világ! – járt egyre Dutka fejében, hogy ilyen nagygyá lett becses személye, s csak annyi kellett hezza, hogy kilépjen kicsinyke falujából.

– Hát hírt hoztak-e, vagy csak ölelkeznek? – került elő Miska. – S hol vannak a többiek?

– Ők es jönnek, itt vannak e'. Most lépnek bé a kapun – válaszolt a legényke, s valóban egyszerre telt meg az udvar napbarnított emberekkel, mire valaki meg is jegyezte, hogy Próbanéger elájul, ha meglátja őket, s ráébred, hogy valaki elrabolhatja jól kiérdemelt próbanéger nevét. A macskák pedig, mintha rászimatoltak volna Erdély ízére, azonmód mind ott termettek az emberek lábai alatt.

– Sicc, majd este kaptok! – dobták ágyaikra holmijukat, telepedtek ki az udvarra, s szalajtottak azonnal egy legényembert sörért, hogy lemossák az út porát. Estére helyére került az otthon felfrissült váltás ruha, s mire felkelt hold uraság, asztalon párált Erdély illata – nemcsak az emberek, de a macskák örömére is. Lobogott a tűz, sercent a szalonnazsír, a miccs felcsalogatta volna a poklok urait is, ha az illat lefelé, nem pedig felfelé szállna a légben. S az emberek, akik rég érezték az otthon ízeit, úgy kapkodtak az asztal közepére összedobott halom felé, mintha életükben először láttak volna ételt. Csend volt, az emberek faltak, rágtak, megfeledkeztek a világról, s szó csak akkor hagyta el szájukat, amikor hasuk meg-

álljt parancsolt, s üzent, hogy nem jut hely a sörnek, ha tovább tömik. Miska, a nagyevő szólalt meg elsőnek:

– Pista bácsi? Hol maradt az öreg? Tán csak nem a villanyt vezeti a gödörbe? – Kérdésére valamiért még a macskák is alábbhagyták a nyávogást, a hold hirtelen a csillagvirágos ég egyetlen felhőjébe dugta fejét, az árnyak mozdulatlanságba merevedtek, mert az épp arra kószáló szellőnek elintéznivalója akadt.

– Az öreg? – nézett maga elé a legényke.

– A' hát! Merre kóborog, csak nem itta le magát?

– Az öreg?

– Gramofon vagy, vagy mi? – hőbörgött Miska, aki sehogy sem értette a csendet, Ágnisné fehér zsebkendője után való kotorászását, majd szemének sűrű törülgetését. – Mi van mán'? Hun az öreg?

– Hát, ott...

– Hol, az Isten álgyon meg tüktököt?

– Hát ott, ahova építkezett...

– Megbolondult? Öregségire építkezik? Tán elhajtotta az aszszony? – értetlenkedett tovább Miska.

– Jaj, lelkem, ne idéetlenkedjen mán! Meghala Pista – szipogott az öregasszony. – Épp a minap vót a temetése. Felkötötte magát, elege lett az életiből.

Azon az estén megfeneklett a vidámság a barakksoron. A Bakter szó és egy falat kenyér nélkül indult éjjelt vigyázni. Már nem volt egyedül. Csak fel kellett néznie az égre, s valahol a csillagok között, ott lesz barátja, aki vele együtt vigyázza ezt az érthetetlen világot, merthogy ember ésszel nem fogja fel, abban a Bakter teljesen bizonyos volt. Ha mégis értelmes élet lenne, mit keres most itt? Ezen a helyen? S mit keresnek a többiek? Lehet, mégis így kellett

lennie, magasabb rendelés, vagy micsoda? Mi dolguk lenne nekik itt? Miért hozta össze a sors ezt a sok, hazáját vesztett embert? S míg Bakter válaszra várt ki nem mondott kérdéseire, Ágnis asszony csendben, hogy ne zavarja az emberek hümmögését, Dutka mellé telepedett, s igyekezett őt szóra bírni, ami elég nehezen indult, mert a jámbor ember épp azt hajtogatta, hogy:

– Negyvenhármas volt a lába... negyvenhármas...

– Miről beszél, Dutka? Kinek volt negyvenhármas a lába? Mon-gya mán, na...

– Hát kinek, kinek? Pista bácsinak.

– Honnan veszi ezt maga?

– Monták.

– Ki monta, s miért?

– Gyula, épp valamejik nap, amiután hazamentek az emberek. Asztot mesélte, hogy Pista bácsi sokszor megfordult náluk a házba. Tuggya, Gyuláék, odale laktak az alszegbe, de most mán idevalósiak es, meg otthoniak es. Gyula felesége erősen szerette Pista bácsit, mosott es rea. Az öreg pedig állandóan mesélt neki s a gyermekeinek, ha odament. Első húsvétkor, miután kijöttek ide Magyarországra lakni, az öreg kiment hezzik locsolkodni. Gyulának es menni kellett vóna a fiával, de csak akkor vette észre, miután felvette az ünneplőjit, hogy nincs neki hezzavaló cipője. A nagy csomagolásba elfelejtkeztek kihozni. Gyula feleségének felcsillant a szeme, amikor észrevette az öreg kivikszolt fekete cipőjit, s egybe megkérdezte:

– Pista bácsi, hányas a lába?

– Negyvenhármas – válaszolta –, s egyből vette es le a lábáról. Gyulának éppen passzolt a lábára, abba ment el locsolkodni, míg hazajöttek, Gyula papucsába s díszbe öltözve mesélt tovább a gyer-

mekeknek. Szegény Gyula! S az asszonya! Még nem es tuggyák. Az es meglehet, hogy pont abba a cipőbe temették el...

Erre nem volt mit válaszolni, Ágnis asszony elcsendesedett, de azt se tudta, hogy most sírjon vagy nevéssen Dutka észjárásán. Csak illő idő után szólalt meg. Mert az illendőség fontos, főleg ha életről, halálról van szó. Anélkül az életet nem lehet élni, mert mi lenne, ha a faluban nem tisztelnék a doktort, tanárt, papot, patikust? Jaj! Még bele sem mer gondolni. S mi lenne, ha a holtaknak nem adhatnák meg az élők a tiszteletet? Biztos ott kísértének álló éjszakákon át a házakban, s nem lenne nyugta a dolgozó embernek, s nyugta a megboldogultnak.

– Amíg Miklóskáék otthon vótak – a székely gyermek nevet kapott azzal, hogy nagyanyja megérkezett –, mit csinált itt, Dutka?

– Hát, elég sokat. Előbb kiöltöztettek ezek az emberek, a hó-zentrágert le kellett vegyem, s lássa, mijjen úri ruhába járok-kelek. Még munkába es külön ruhát kaptam.

– Lelkem, azt észre es vevém, hogy mijjen jól néz ki. S a munka? Avval hogy boldogul?

– Nincs semmi bajom semmivel, senkivel. Elárulom, van egy védőszentem. A kárpátaljai Attila. S most mán azt es tudom, hogy az hova, merre esik, mer' megmutogatta nekem a térképen. Képzelve, az öreg nagyapja hét, tuggya, hét országnak volt a lakója, s még a lábát ki sem tette az utcájikból. Hallott ijjent? Na, hogy es hívják azt a falut? Nagyszőlős. Ott lakott, s lakik ma es. Vén, szegény feje, mint az országút, s ez az Attila pedig örökké vizsgáztassa, hogy még éledezőbe van-e az emlékezete. Tuggya, engem első pillanattól megnevelt s védett, de a többieket álladóan bécsapja, mint az öreg-jit. Amikor most utósor otthon vót, az öregje künn ült a kapu előtti lócán. Ez a rossz cserkészunokája megállt előtte, s megkérdezte:

– Öreg! Attila itthon van?
– Itthon – felelt a nagypapja –, benn van a házba.
– Nagypapám, hát hogy lenne benn, amikor pont magát kérdezi!
– Csak kamukérezok – kacsintott reá a nagypapja, de Attila azt
mongya, hogy nem ismerte meg az öreg. Hogy kinek vót igaza,
asztot nem lehet tudni...

– Oszbán nehéz a munka?
– Nem. Jó a gazda. Igaz, alig lássuk, csak üzenget a nagyszájú
embereivel. Azok oszbán tuggyák osztogatni a parancsot. Dutka
ide! Dutka oda! Dutka fuss...

– Fuss? Hova futtassák magát, Dutka? Jaj, vigyázzon, mer’ ha
megbotlik, akkor régen rossz lesz magának. Mondá az unokám,
hogy csak arra kell vigyázni, nehogy megbetegedjen az itt dolgozó
munkás, mer’ a kólikást küdik es haza, nem sokat teketóriáznak vele.

– Pedig amikor futni kell, akkor mindenki fut, még a nagyem-
berek es: a kőművesek, ácsok, mindenki... Jönnek a kéklámpás au-
tóval, s keresik a nyúlászokot, akik feketén dolgoznak. Szerencsére
nem hajkurásznak münkök, csak úgy tesznek, ha valaki jelentget,
akkor gyűnnek, egyébként nem jönnének, jó ember mind, mondá
a gazda, üsmer mindenkit, aki tőle feljebb van. Azok üzennek, s mű
ijjenkor látunk neki a futásnak...

– De magiknak van papírosuk!

– Van. Van. Ojjan, amijjen. Mint Mátyás elé a szitába vitt ga-
lamb, ojjan az. Vót es, nincs es... A buszon jó, de itt futni kell. Vala-
mit el kell mongyak magának, Ágnis asszony. Nem ojjan itt a világ,
amit meg es lehet érteni. Itt csak dolgozni kell s csendbe maradni,
ha jót akar az ember, mert hosszúra nyúlik itt az emberek keze.
Ojjan hosszúra, mint otthon nálunk a régi időkbe. Jaj, ha nem fél-
nék, mennyit mondhatnék én magának, de inkább hallgatok, mert

jó hezzánk a nagyfőnök, s osztán egy fecske nem csinál nyarat, de eccer biztos nyár lesz, s akkor...

– S akkor, Dutka?

– Tán akkor münköt es emberszámba vesznek, de addig csak olyan székelyesen, eszesen csinájjuk, úgy, hogy jó legyen. Mint a Hosszúpuska...

– Hosszúpuska? Ojjan es van itt? Van itt az embereknek puskájik? Jaj, Istenkém! Hova került szegény Miklóskám, s mi lesz velem?

– Nem olyan puska, ami lő es, hanem emberpuska, ismeri, na. Hát a Gyula öccse, aki kiköltözött ide az asszonyával. Ő a nagy ügyeskedő. Várjon... Mesélek róla, mer' nagy kópé lett belőle. Ha tudná szegény anyja s nagyanyja!

A nevit a hosszáról kapta, de hogy métt Hosszúpuska, azt nem tudom, hacsak azért nem, mert a kicsike felesége, amikor kigyűttek a bótba, a sok bécsomagolt kolbászt játéknak látta, s fel es kiáltott, hogy: „Juj! Mennyi játék!” Lehet, játékpuskát vélt látni az asszonyka, akinek a szeme eddig ennyi ételsokaságot nem látott még életibe egy boltba, hacsak nem fenyőágot, de még abból sem vót ojjan sok a mű bótjainkba! Szegény Hosszúpuska, még el sem bújhatott a sokadalom között szégyenibe, mert akkora, hogy a fejével a holdat es felérné, ha akarná. De lőni nem tud, nem es akar, csak állandóan a rosszaság jár a fejibe. Ha az elkezd beszélni, akkor mindenki a hasát fogja! Vót hegymászó, a medvével es meggyűlt a baja, de szerencséje vót, mer a medvét inkább a fára akasztott étel foglalta el, s ők, korgó hassal, másnap haza kellett menjenek. Oláh pap es akart lenni, de valamiért csak nem lett azzá nagy szerencséjikke a hívőknek, de itt, Magyarországon es próbálkozott nyulászattal, igazi nyulakkal, csak a baj az vala, hogy két bakot tettek essze sza-

porodni, s csodálkoztak, hogy csak verekednek a szerencsétlenek. Most mán azt es tudom, miért Baknyúl a barátja. A munkába es csak bolondságokon jár az esze, hol cementet kever az ablakmosók vizébe, hol téglát csomagol a hazamenők táskájába, hol még ennél cifrábbakat csinál, amit nem es mesélek el, mert még elszégyellné magát, Ágnis asszony.

Jó hej ez, Ágnis asszony, még a televízióba es vótunk, nem mü, hanem a nagyurak. Azokat kérdezgette a mikrofonos ember. Ha látta vóna, hogy reszketett a nyakkendősnak a szája széle! De mán egy hét multán a reszkető szájúnál dolgoztunk. Kutyaólat csináltunk neki. Rendes vót, szegény, még inni es adott nekünk, pedig igen sajnájják legtöbb hejjen még a vizet es tőlünk. De még a dolgunkot se tuggyuk rendesen elvégezni. Én itthon minden reggel menyek rendesen, de Hosszúpuskának ezzel es gondja van. De ezt csak akkor meséli el, amikor egy kicsit nótás kedvibe van más ember. Ő nem nótázik, mert nincs neki nótás hangja, de a beszélőkéje ojjankor de beindul! Az van, hogy állandóan bajban van. Sokszor jár nagyúri házakba falazni, osztán ha nincs se porcelán, se cementes zsák, akkor biza vagy bémenyen egy-egy úri vendéglőbe, ahonnan úgy nézik ki, mintha az úrből huppant vóna a földre, vagy kinyissák előtte az ajtót, hogy kívül tágasabb. Ilyenkor végzi a dolgát zacskóba, ha kell neki, s az alsójával törülközik, s dobja utána a törmelék közü. A feleségét pedig eszi a méreg s a féltékenység, hogy megint hol hagyta el a gatyáját. Én csak eccer jártam meg, de akkor szerencsém vót, mer' egy híres sportembernek épp a hegy alatt építettünk, amikor facsart a hasam, s szólék Attilának, hogy „mi legyen?”.

– Hát, Dutka – adta a tanácsot –, lássa a bokrok mellett az a sok gödröt?

– Látom hát. Kerítésoszlopoknak ástuk ki.

– Na, akkor álljon felije, majd bétakarja a cement.

– Dutka, Dutka, mindenki szeme láttára? – ámuldozott Ágnis néni.

– Biza. De senki sem foglalkozott velem. Elvégeztem én a dolgom, lapulevelet es szedtem, s oszt’ Isten bocsássa meg a bűnöm, de ez nem es vót bűn, mer’ osztán hallottam, hogy nagy szerencsét hozott az embernek. Valamijen nagy érmet akasztottak a nyakába, aranybúl! De inni vizet ő sem adott.

– A városba vót-e, lelkem?

– Vótam eccer-kéccer.

– Mit látott, szép-e Budapest?

– Erősen szép, főleg a Duna. Igaz, mire kigyalogoltam, bépüllett a lábam, mer reggel kapcát tettem rea. Látva a jó hideg vizet, lementem a lépcsőkön, az egyik híd közelibe, s bélógattam a lábam hűsölni, maratt a zokni, amit kimostam ott ültömbe. A köveken, amíg a lábam vontattam, meg es száratt, s mehettem tovább.

– Még mit látott?

– Aznap csak a nagy házat. Az Országházat.

– A nekem es megvan tálcán, pont az asztal közepin, a hímzett falikendő alatt, ojjan jól mutat a kettő együtt, hogy soha sem asztot veszem elé kínálgatni, hogy ne kopják a mosogatással. Életbe es ojjan szép, mint a tálcámon? – kerekedett Ágnis néni szeme nagyra, mert nagyon szerette volna egyszer, legalább vénségire látni azt a helyet, ahol az ország sorsát intézik a nagyemberek, s amit eddig csak a tálcáján látott.

– Szép, erősen szép. Ojjan, mintha csipkeruhába öltöztettek vóna egy nagy házat, életembe annál szebbet a szemem nem látott, s mer’ esteledett, mire odaértem, és sokáig bámultam, eccercsak a ruházata fényt kapott. Jaj, de sok lámpa kellett oda! De ojjant maga életibe nem

látott! Jó lehet annak, aki bélép oda. Biztos megdobban minden reggel a szíve, mer' ott csak jót lehet gondolni, ojjan nemes lesz a szívik attól a hejtől, mint otthon a régi nagy uraknak, akik felépítették az Isten házát s az iskolát. Az emberek méges aszt mongyák, hogy most nem ojjanok lakják. Én nem hiszem el nekik, mer' még a korona es ott van, s az biztos nem engedi nekik, hogy rosszat csinájjanak a népnek.

– Igaza lehet, de megnézném én es!

– Megnézi, Miklóska biztos elviszi magát es, csak szeggye le magáról eszt a fekete kendőt s kötényt, mer' nem oda való ruha, ami magán van. Bízsa magát reám, van egy nagy zsákom, amibe csupa asszonyi dolgok vannak, úgy kiöltöztetem, hogy az unokája sem ismeri meg, amikor hazagyün a munkából.

– Hát meglássuk. Másfelé kólcált-e? Aszt monta otthon, hogy megnézi a fogdoktor Stefániáját, s a láncos oroszlányt.

– Vótam ott es, megnéztem. A Stefánián nem zörög egy szekér sem, de még hintónak sincs nyoma. Szép, de hogy a fogdoktor hogy képzeli el, hogy végighajtson a Stefániáján, nem tudom, lehet, ha egy kicsivel több kevertet iszik, béül egy autóba, mer' az sok van, s úgy gondolja, hogy hintóba ül a szerencsétlen. Az oroszlanak csakugyan nincs nyelve. Ebbe Irénke néninek igaza vót. Okos asszony. Nem hijába menyen neki a piacozás ojjan jól.

– Jajj, lelkem, hogy elfelejtém! Üzent magának.

– Na, mit üzent? Csak nem kell piacra menni?

– De bizony, asszonygya, hogy mán szeptember elejítől menne Csíkba. Arra mennyen haza, asztat üzeni.

– Menyek. Úgy es tervezém, de elébb megnézem a tűzijátékot, aszt mongyák, ojjant nem láttam életembe. Nagy ünnepeles lesz, mü mind menyünk, még maga es jó...

Ágnis asszony levetette a fekete ruháját, pőrén, mint ősszel vet-

köző erdő, amely elhullatta ékességét az idő múlásában, körbenézett a csendes bódében. Egyedül volt. Lába előtt egy félredobott fekete zsák, az ágyon kiválogatva, kimosva a ruha, amit még szégyenkezés nélkül magára venne. Azt mondják, és ő is látja, hogy nem olyanforma a viselet itt, Pesten, mint otthon a székely faluban. Ő már rég csak feketébe vagy sötét színű ruhába jár. Mióta elvesztette élete párját, azóta nem volt kedve világost venni magára, csak az ablakot és a kiskertet öltözteti színesbe, mert szereti a szépet... Szeret élni... De ne rajta harsogjon a rét, meg aztán nem is illenék. Vagy még tán meg is szólnák...

Egy nyivákoló macska dugta be fejét a libegő ajtó alatt, körül nézett, aztán megunva, hogy nem kap semmit, futott tovább. Az öregasszony utána szólt:

– Még te eszsz hiszed, hogy megbolondultam, úgy-e? – s azzal öltözködni kezdett. A tálat, amiben megmosdott, odább tolta, nagyot sóhajtott, be nem vallott izgalommal sorra magára simogatta az idegen ruhákat. Aztán tükröt támasztott a falnak, hogy jól lássa, illik-e még hozzá a színes, a világos öltözet? Ismét csak bámult. Hogy megvénült! Mivé lett az az üde, fiatal arc! Milyen kicsi lett! Hogy eljárt szépsége felett az idő! Elszégyellte magát hiú gondolatain. A tükröt visszatette a helyére, s mintha lopott volna, mintha az ifjúság napjait akarta volna visszacsenni az időtől, pedig elégedett volt élete minden egyes napjával.

A zsákot, hogy lefoglalja a messzibe repülő gondolatait, ismét kiürítette, s alig-alig hitt a szemének, tán el sem hiszi így sem, pedig kezében tartja: alsóneműt rejt az ajándékba kapott csomag.

Mégis... Ki gondolhat olyant, hogy valaki még felveszi a használt bugyit? S milyen alakja van! Csupa cérna, madzag, még a lapulevél is nagyobbra nő otthon, mint ez a semmi, kicsi valami.

Furcsa, de furcsák itt az emberek is, az unokája már mondta, és nem is egyszer. Nem hitte. Ő még emlékezett a magyarokra.

De régen volt! Megszédült, leült, hogy zoknit húzzon lábfejeére, miközben nézte a felfelé szaladó erek útját, s mintha filmről peregtek volna a rég elfelejtett emlékek... Akkor, akkor régen, azon a szent napon, amikor virágba borult egész Háromszék, ott állt ő is az ünneplő tömegben, amikor bevonult a magyar hadsereg. Ősz volt, a legyek is megbolondultak, össze is csipkedték a lábát – akkor szebb, karcsúbb volt, mint most –, míg egy öreg paplanból kibontották a féltve rejtegetett magyar nemzeti zászlót. De mit számított pár légycsípés! Az utcán szólt a zene, életében utána soha sem érzett akkora boldogságot, mert az a fajta boldogság nem mérhető össze más érzéssel. Mert az az érzés nem is boldogság, hanem valamilyen megmagyarázhatatlan, titokzatos, mindenk felett álló érzés. Négy évig éltek reményben, boldogságban. Kevéske, ha esztendőbe mérjük, de kitartott a következő évekre, ha fáj a meggyötört székely élet... Ha fáj a veszteség, amit Trianon hozott a székelyekre. Ez most más világ, igaz, a fiatalok másként élnek otthon is, csak ő rekedt meg valahol... Valahol egy vágýálomban, valahol, amiről ő már nem tehet, s nem is hozhatja vissza azt a fehér lovat...

Amikor már készen állt, puccosan, kiválogatta még, hogy megmossa Dutka adományát:

– Még a templomba es jó lenne – forgatta a ruhadarabokat –, ha fiatalabb lennék, de má' hezzám nem illik ez a szín, s ki es kacagnának, ha ebbe járnék az uccán. – Azért csak nekifogott, megmosott mindent szépen, majd leszedte a megszáradtakat. Jók lesznek télen, majd szép, színes csíkokat vág belőlük, s olyan szőnyeget sző a téli hosszú estéken, hogy híre kel a faluban.

– Nagyanyó! Nagyanyó – fordult be a kapun Ágnis néni unokája, de olyan sebbel-lobbal, hogy az öregasszony félreállt, nehogy le találja dönteni lábáról a nagy hírrel érkező gyermekember.

– Mi van, no, tán csak nem a jószerencse került az utadba, s elvette a józan eszed? Vagy asszonycseléd ejtette rabul a szíved, hogy ijjen nagy hajcihővel gyűssz haza?

– A hejzet az, Nannyó, hogy künn vót az építkezésen ma a főnökasszony.

– Jaj, fíjjam, csak nem bántott, vagy mit csinált veled az a fehér-nép?

– Várjon mán, üjjön le ide kicsit. Nagy hírrel gyüttem. A főnökasszonynak maga kellene a házba.

– Én-e?

– Maga hát. Ojjan becsületes székely asszony kell neki, mint maga, hogy ellássa a ház körüli munkákat. Fizetne es, s még mennyi mindent kapna abból, ami nekik nem kell. Na, Nannyó, elmenyen hezzik dolgozni? Ha tudná, hogy azoknak mijik van, még a fűtés es a padlóba van bécsavarva, kályha sincs a házba, csak az, amin főznek. Na, mit szól, autóval hozzák es, vizik es, de nem ojannal, mint münköt, hanem ojannal, amilyen otthon az autószerelőnek van. Amerikai. Nannyó! Pénzkereső lesz még ebbe’ az életbe!

– Hát. Nem es tudom, fíjjam. A pénz jó lenne, neked sem kellene ősz után visszajönni. Itt csak lebzselek unalmamba a macskák között. Csak hát...

– Csak hát? Nannyó, mire gondol?

– Szógának állni megin’?

A legényke erre elhallgatott. Hogy magyarázza meg, hogy ez

nem olyan szolgaság, mint amilyen egykor volt, most fizetésért dolgozhatna, s nem szégyellni való dolog, mert sok tanult ember vállalt ilyen munkát vagy másodállásban, vagy mert nem talál magának valót. Elhallgatott, s lelombozódott jókedve – mint a kókadó pipacsvirág, ha elvágiák a szárától. Az öregasszony pedig csak nézett maga elé. Mikor aztán unokájára esett pillantása, megszólalt:

– Ne ess búskomorságba, fiam, elmenyek én szívesen, amit megkeresek, jól jön majd otthon, tán még te es otthon maradhatsz majd télire, s nem kell átjárnod a határt, s lehet, hogy az ünnep es szebb lesz, mikor megszületik a kicsi Jézuska, ha tele a kamara. – Unokája csak erre várt, mintha tuluból lett volna az öreganyja, úgy kapta fel, s vitte ki az udvarra:

– Nannyó holnaptól a főnök házába dolgozik! – Erre a hírre és látványra mindenki megállt, még Dutka is:

– Ágnis asszony! Hogy maga mijjen szép csávó lett ezekbe a hacukákba! Még egy rugót es megér, ojjan fiatalka!

Mint a hegyaljai kisleubán, nyáron, vihar közeledtével, amikor összezsugorodik az erdő s a falu, amikor elfelejt dalolni a madár, s amikor még a legszebb réti virág sem hajlik, mert vár valamire, úgy csendesedett el a barakksor, az öreg almafa levele napvilágnál aludni tért, a bokrok összébb húzódtak, a macskák füle és farka antennaként várt az első csattanásra, ami el is hangzott egy erős hökkénés után: eget rázó villámként hahotázott az össz-Kárpát-medence barakkvilága.

– Csávó! Dutka! Guriga! Ágnis asszony! Jaj, a hasam! Nem bírom! Hogy ez a Dutka! – s zengett a ház, ébredtek a levelek, a bokrok kinyújtóztak, s a macskák a hirtelen életre kelő hangzavartól rémülten futottak annyi felé, amennyien csak voltak. Ágnis néni pedig csak állt, mert előbb nem értette, mi történik, aztán – vagy

azért, mert rájött, vagy mert Dutkát jól ismerte, vagy mert a nevetés ragadós állapot – ő is elmosolyodott, s mert igencsak jó volt boldognak lenni, nevetett a többiekkel mindaddig, míg szusz volt bennük, s el nem fáradtak a kiadós vígságtól. Aztán elcsendesültek, mint vihar után a kert, a rét, az erdő, s megnyugodva széledtek szét lemosni magukról a napi cement- és téglaport.

Ágnis néninek nem volt nyugodt az éjszakája. Félt. Egyre azon törte a fejét, majd hogyan szólítsa meg a Főnököt, annak az aszszonyát, gyerekeit. A munkára nem is gondolt, hogy bír vele vagy nem, neki az „úri” társaság okozott álmatlanságot.

Hajnalt rikoltoztak a madarak, az ajtók előtt csoportba verődve ennivaló maradékért nyivákoztak a macskák, Bakter már hazavánszorgott, megpihent az udvar közepén, a nagyfa árnyékában. Körülötte már zajlott az élet, sorba bújtak elő előbb a korán kelők, aztán egyre többen szedelőzködtek, mosták ki az udvar csapja alatt az éjszakai álmatlanság arcuk redőiből.

Ágnis néni kikecmergett ágyából, kávé készített, ezzel várta a munkába induló unokáját; s ha már neki főzött, jutott a falujabeli Bakternak is. Letelepedett mellé.

– Ne félj, Ágnis, emberek azok es, nem esznek meg, oszt’ ha nem teccik, nem mész többet, s azzal, amit ezek mondanak, ne foglalkozz... – válaszolt Ágnis néni ki nem mondott gondolataira az öreg. Ágnis néninek pedig csak ez a pár szó kellett, mert igaza van az öregnek, nem dolgozni jött, mit veszíthetne? Csak hát megszokta, hogy amit elvállal, azt becsületesen el is végzi.

A Bakter kiitta az utolsó csepp „altatót”, nem várt tovább, hosszúra nyúlt az éjszaka, mert napok óta tolvajok hírért hozták az emberek. Cigányok telepedtek le a vasút mellé, kartondoboz há-

zaikból napközben purdék rohangáltak ki-be, s éjszaka emberek indultak sötét utakra...

Korán reggel két autó érkezett a barakksor „kapujához”. Egy csillogó-villogó úri kocsí, és a munkásokat szállító kisbusz. Ágnis asszony készen állt, látószemüvege a kistáskájában, a kistáska a kezében, szorongatta, de csak nem tudott beszállni. Aztán valaki kinyitotta neki a kocsí ajtaját. Beült, s Miklóska arcát látta, amint büszkén utána integet.

Miklóska igazán boldog volt, s olyan büszke, hogy melle kiszélesedett, még a falu nyája is elfért volna rajta, s még az egyetlen rosszmaíj megjegyzést is elengedte füle mellett.

– Ezek megfogták az Isten jobb lábát!

– Csak hallgass, te elfuserált – ütötte háton Attila, de úgy, hogy Miska szájából messzire röpült a cigarettá, s az első slukk is torkán akadt.

– Majd meglássátok, hogy nekem lesz igazam. Osztán ne jártassátok a szátokot, ha kezdik kidobálni a rezsókot, vagy ha pont akkor állítanak ide, amikor borozunk, vagy... Mindegy, nektek hejába beszél az ember! Egy azért’ biztos, jól jártak, fel lesznek azok pakolva, amikor mennek haza, mer’ a gazdagoktól csak gazdagodni lehet. Hogy épp ez a vénasszony! – zelegörködött tovább Miska, s már mindenki tudta, honnan, merről fúj a szél. Ókelme is kihozta volna szívesen asszonyát, fel is ajánlotta, de elutasítás lett a válasz. Hát nem lesz nyugodt napja, az biztos, mert a keserűség és az irigység emészti majd egész nap, mindaddig, míg egy-két deci le nem csúszik a torkán.

A kocsiból fiatal legényember hellózott, majd nyitotta az ajtót, mert hiába babrálta az asszony, neki sehogy sem sikerült.

– Ne csapd erősen a kocsi ajtaját, csak éppen húzd nyugisan – hallotta Ágnes néni. Körülnézett, hogy van-e mögötte még valaki, de nem volt. Őt tegezte a legény. – Nyomjuk, vár a muter – s azzal úgy belelépett a gázba, hogy Ágnes néni teljesen belepréslődött az ülésbe.

– Tudsz magyarul? – kérdezte az ismeretlen –, mert nálunk csak magyarul dumcsizunk. Román vagy? – s mert senki sem volt velük, az öregasszony meggyőződött, hozzá beszélnek. Válaszolni kellenne. Nem mer. Akkor most mi is legyen? Tegezze ezt az ismeretlent, ahogy ő teszi vele? Vagy magázza? Hebegve-habogva keresve a szavakat, mondta: más nyelvet, mint a magyart, bár hallott, de beszélni nem tud, emiatt nem lesz gondja az úrfinak. Szerencséjére, már nyílt magától egy nagy vaskapu, s ott állt előtte egy nagy ház.

– B... meg, hagyd az ajtót! – hallotta még, s már benn is találta magát egy tükrökkel kirakott, jókora előszobában, ott aztán a levegőn kívül senki, csak ő állt egyedül, mert aki hozta, az elrobogott, aki várta, az valahonnan messziről kiáltott, hogy üljön csak le, azonnal lejön, de hogy honnan, nem tudott rájönni. Szemével a széket kereste, hogy leülhessen, és hevesen dobogó szívét megnyugtassa.

Fiatalasszony állt egyszer csak előtte, kezét nyújtotta, bemutatkozott, hangja meleg, szeme kedves – ettől felbátorodott. Megmondta ő is, hogyan hívják, s hogy a nagyságos asszony elégedett lesz vele, mert szolgált ő már, igaz, még lány korában, de most is elvégzi a neki szánt munkát köszönettel.

– Ágnes, ha jól értettem, egyszerűbb, ha tegeződünk, szólíts csak nyugodtan Klárikának! Tisztázzuk, nem cselédnek hívtalak, hanem munkát ajánlottam, ami abból áll, hogy kitakarítod a lakást, kimosol, letöröld a port, és én ezért megfizetek. Így rendben? Gyere,

mert sietek, megmutatom, mit hol találsz – rohant előre, egyik szobából ki, a másikba be, közben magyarázott, telefonált, s szólt, hogy azonnal indulnia kell, mert várják. – Mindent megtalálsz, ha nem, hívj – intett, elviharzott. Ágnis néni magára maradt: nagy tudatlanságban és ijedelemben.

Csak állt, állt, nézegetett körbe, emlékezetében kutatott, de semmi. Semmire sem emlékezett abból, amit el kellene végeznie; a mosás mintha rémlett volna, de hogyan s miként fogjon hozzá? Végül csak megmozdult, lábát óvatosan előre csúsztatva, nehogy kárt tegyen lépteivel ebben a palotában. Amint haladt előre, félve be-benézett ide-oda, s már-már a kétségbeesés kerülgette, amikor nyílt az ajtó:

– Ica vagyok, a szomszéd házból – mutatkozott be egy puccos nőszemély –, segíteni jöttem, nekem is volt román asszony takarítónőm, tudom, hogy egyelőre nem sokat sejtessz abból, amit tenned kell – hadarta egy szuszra. Ágnis néni sehogy sem értette, mikor ihattak együtt pertut, s hogy is van ez a dolog. Visszategezze? Szájára nem jött a szó, mert itt sokkal okosabbak az asszonyok és emberek, sokkal többet értenek, látnak a világból, mint ő, aki eddig csak falujában élt, s onnan legfeljebb a közeli városba ment, ott viszont, ha pappal, doktorral, tanárral találkozott igencsak tisztelettel beszélt. Tanult emberek voltak azok, akiket megilletett a tisztelet. Biztosan ez az asszony is olyan, aki sokat koptatta a padot, ezért hát kétségbeesetten ácsorgott Ágnis néni, most merjen szólni, vagy ne. Aztán mégis összeszedte minden bátorságát, köszönt:

– Kezit csókolom.

– Jaj, drága aranyoskám, csak ezt ne! Itt mindenkit csak tegezz nyugodtan. Mit mondott Laura, mit kell elvégezned ma? Átjönnél majd hozzám is? Ez maradjon köztünk, a sógornőm – derült fény

a rokonságra –, nem venné jó néven, ha elcsábítanálak, bár nálam jobb dolgod lenne, mint ezeknél.

– Mosni kellene – válaszolt félve Ágnis néni –, de azt sem tudom, mit, hol s hogy csinájjam, lelkem.

– Gyere, megmutatom! – szólt készséggel a puccos asszony, s egy külön szobába vezette Ágnis nénit, ahol semmi más nem volt, csak a halom szennyes, egy mosógép, s egy lábon álló szárító, amelyik cseppet sem hasonlított az ágas bottal kitámasztott otthoni kötélhez, amely az udvar egyik sarkából a másikig lógándozott, ha épp nem volt teher rajta.

Aztán megtanulta – igaz, okuláré kellett hozzá – a mosás és az úri módon való takarítás összes fortélyát; de sehogy sem akarta elismerni, hogy jobb ez így, mint otthon. Hisz az otthoni seprű mégiscsak jobban állt a kezében, és a mosást is jobban szerette, ha érezte a tisztaság illatát, ha láthatta a makacs foltot, amit még meg kellett súrolni, hogy biztosan nyoma se maradjon a ruhán. S habár végül csak nekilátott, miután segítséggel megtanulta a gép kezelését, de biztosra vette, hogy egyedül soha életében nem tudja elindítani ezt a csudamasinát, ami nemcsak, hogy mos, de még ki is tisztázza, ráadásul ki is csavarja a holmit. Neki semmi dolga nem lesz vele, csak kiteregeti, és ha megszárad, beszedi egy kosárba.

A mosogatóban ugyancsak halomban állott a reggelitől maradt edény, ehhez nem is kell segítség, hamar elmossa, mert még előke-rül a sógorasszony, és erre is kitalál valamiféle gépet. A nap hamar eltelt, olyan tiszta lett délutánra a lakás, hogy porszem sem maradt, végre hasznosnak érezhette magát, s munkájával is megköszönheti ezeknek a jó embereknek, hogy unokájának olyan jó fizetést adnak, amit, ha beváltanak otthon, s megbecsülik, még akkor is marad, ha megveszik a fát télire. „Bikkfát veszünk, szárazat, jó sokat, hogy

jövőre is maradjon belőle...” – s már érezte is a kályha melegét, és felsóhajtott.

– Nannyó! Nannyó, na, hogy telt? – lelkendezett Miklóska, mikor Ágnis néni kikászálódott az úri autóból, s óvatosan behajtotta az ajtaját. – Meséljen mán valamit! Rendesek voltak, mit csinált egész nap?

Komótosan leült a padra.

– Mé ne lettek vóna rendesek, úri emberek ezek. Dógoztam. De... De nem menyek oda vissza, fijjam! Nem nekem való az a ház, én immá csak seprűvel, a műfajta gépünkkel tudok mosni. Ezen a gépen annyi a krix-krax, hogy egy élet sem lenne elég, hogy megtanujjam. Nem akarom, én mán csak régimódi székel asszony maradok, ha nem haragusszol meg, lelkem. Úgy-e nem ártok neked azzal, hogy nem mennék vissza oda dolgozni?

Miklóska csak ránézett a nagyanijára, érezte, tudta, hogy akkor, amikor ellentmond a munkának, nagy baj lehet. Azonnal hívta is főnökét, hogy a nagymamája holnaptól nem menne dolgozni. És nem lett baj belőle, ha nem, hát nem, ilyen munkára akad más jelentkező, tán Miska felesége jó lesz, és be is fogják vele a nagy, lepcsés száját, s a mája sem nő az irigységtől.

Ágnes asszony „otthon maradt”. És szép csendesen rendet teremtett az udvaron, a barakksoron. Esténként meghallgatott mindenkit, s rájött, hogy mindegyik ember úgy vágyik az otthona után, mint a szarvas a friss vízre.

A porszemek egyre bódultabban kergették egymást a fel-feltámadó szélben, a macskák sem a napon melegedtek, hanem mélyen behúzódtak a bokrok közé, a hűvös árnyékba. Az udvaron a csap egyre gyakrabban állt szolgálatba, s locsolta a megfáradt embereket, hogy megtisztuljanak, s lelkük is frissüljön az egész napi robot

után. Már csak egy nagy esemény, és mehetnek haza. Augusztus huszadikát várták, a nagy magyar ünnepet, tűzijátékot, aztán itt is az ősz, és pár hétre mindenki mehet haza.

Azon a napon talpig tiszta ruhában, megborotválkozva, mind elindultak.

– Fuss vissza, te legény – ül ki a döbbenet az egyik ember arcára, s riasztja Miklóskát –, a zászlók mind az ágyon maradtak. Anélkül én egy tapodtat sem megyek, most, amikor szabad a piros-fehér-zöld, épp most hagyjuk ki, hogy ne markoljuk meg a rúdját!

Mekkora hangulat! Milyen öröm a lelkekben! Csak úgy itta szemük a sok látnivalót! A metró már nem volt újdonság egyiküknek sem, de azért mindent megjegyeztek maguknak, akárhányszor utaztak.

A Deák térre értek. Vállukon a piros-fehér-zöld zászló, s valahogy mindig úgy rendezkedtek, hogy a lobogó közelében legyenek. Mindenhol ember ember hátán, ők szorosan egymás mögött bandukoltak, bele-belenézve egy-egy kirakatba, hogy ez is jó lenne, meg az is, és hogy milyen jó is az ittenieknek, mindent megvehetnek, amit akarnak. Főleg Miska volt hangos, kimondta ő a maga igazságát, bele sem gondolt, hogy más is hallja, és hogy itt sem tejföl az élet, mint ő azt hiszi. Csendre is intették, de nagyon hamar, hogy ha már nem gondolkozik, legalább a száját fogja be, mert ma ünnep van, és senki sem kíváncsi az ő rosszindulatú, mindent magának akaró szavaira.

Ám nem is volt idejük Miskára figyelni, mert mintha Isten úgy rendelkezett volna, amerre eljártak, ismerősbe botlottak. Mire a Duna-partra értek, már nagy csapat székelly hadonászott, magyarázott, mutogatott erre meg arra. Mindenki tudott mindent. Az épületekről, a Dunáról, az utcákról, mert otthon esténként az öregek

elmondták, merre jártak valamikor Pesten, és olyan is volt, akinek nagyapja pont itt, ebben a nagyvárosban látta meg a napvilágot. Ezért hát sok tudós ember verődött egybe azon a jeles napon. S hogy a csoda még nagyobb legyen, egy másik csapat székel is odakeveredett: ők vidéken dolgoznak, és csak erre a napra jöttek a fővárosba. Ágnes néni csak úgy kapaszkodott unokájába, hogy a tömeg el ne sodorja, fogalma sem volt, hogy hogyan jutna vissza a barakksorra, ha elveszti a fiatalembert maga mellől.

– Te, ember! Láttok tük még lobogót?

– Nem én – szól vissza egyik –, de, igen, ott es vóna még egy vagy kettő.

– Oszť akkor mü métt es hoztuk a miénket?

– Mer’ ünnep van, te lüke! – Dutka felkapta fejét, de mert épp most nem neki szóltak, csak bámulta az embertömeget, ilyet sem látott egész életében.

– Mü az ünnepér’ hoztuk. Úgy illik.

– De csak nekünk ünnep? Más magyarnak nem?

– De, csak nem es tudom... Lehet, hogy ez olyan szórakozó ünnep?

– Oszť akkor mijjen ünnep es van most?

– Hát Szent István napja! Otthon es megünnepeltük csendben.

– Aha. Hány ünnep es van, ahova dukál a zászló?

– Sorolom: van karácsony, jön vízkereszt...

– Ne a templomosokat, te, oda nem kell lobogó!

– Akkor csak három: március 15., augusztus 20., október 23.– nyugtázza Bakter, és folytatja: – Nem es tudom, métt csak annyi. Mer’ ugye mü nem csak ezer éve vagyunk itt magyarok, hanem itt vótunk Szent István előtt es, és vótak bizony nagy és győzedelmes csatáink, amit de jó vóna, ha megünnepelnénk!

– Ez ojjan, mint otthon a dákok és Decebál? – szólal meg félve Miklóska.

– Dák. Decebál! Te, gyermek, veled eccer el kellene beszélgetnem, de hamarost. Szegény apád! De kár, hogy idejekorán hagyott itt!

– Léggömb! Léggömb! – fut Miska, az kell ide, ne, mennyi van!

– Hát vegyél, Miska!

Kicsit később Miska vérvörösen és léggömb nélkül tér vissza.

– Na, nem hoztad azt az égbekéreszkedőt, te, Miska!

– Kétezer forint, emberek! Kettőezer! Hallottatok ijent? Kivágom az árát az összesből – s már kutatta zsebeit a bicskáját keresve, mire hullt a nevetéstől az egész barakksor, mert mindenki tudta, hogy Miskának csak a szája nagy, de szíve azért melegbe burkolózik, ha kell, s a szája is csak itt nagy, mert otthon a felesége és anyósa árnyékában igencsak behúzza a farkát.

Megegyeztek abban, hogy ez most akkor mulatós ünnep, de azért ők csak lobogtatják zászlójukat, ha már olyan sok ideig nem lehetett, legalább most hadd lengjen. Egy csapásra csend is lett, mindenki az eget kémlelte, szép muzsika töltötte be az estét, a tűzkarikák repültek az égnek, színesen, cikázva, gömbalakban, folyt a Dunába a fényözön, lúdbőrözött a hátuk. Csak megadta a jó Isten, hogy teljesüljön a nagy álom. Pesten vannak. Itthon is, otthon is. Az anyaország ölében.

Aztán, mint a mesében, egyszer mindennek vége szakad, a tűzijátéknak is. Taps, üdvívalgás, öröm. És hatalmas tolakodó tömeg. Izgalom, hogy elérjék az utolsó HÉV-et, ha nem, gyalogolhatnak a késő éjszakában.

– Na, Dutka, tetszett? – kérdezte Ágnis néni a nagyon hallgatag embert. – Maga meg mit búsul?

– Tetszett bizony, csak hát nem láthatta az egész Uzon, az az én nagy bánatom. Ők es elfértek volna mind azon az egész téren, s de jó lett volna akkor, Ágnis! – Erre Ágnis néni is elmélázott egy kicsit, de mert már esett le a lábáról, nem várta meg, míg befejezik a megbeszélést a férfiak, hanem csendesen nyugovóra tért; az ágyból még hallotta, amint Bakter Miklóskát az ajtó előtti kispadra hívja, s mesél neki a Csodaszarvasról, emlékezteti Emese álmára, Álmosra, Attilára, a magyarok nagy királyaira. Bakter hangjában a férje hangját hallja, s oly régóta visszatartott sós cseppek omolnak le ráncai ösvényén. Engedi, zokogása néma, jajkiáltása talán elér fel a mennybe, oda, ahová ura költözött fiatalon, s ahová talán nem is olyan soká követni fogja ő is. Csak az unokáit láthatná megszületni!

*

Másnap reggel korán ébredt. Amikor felült az ágyra, hirtelen szédülni kezdett. De mert el is múlt hamar, a meleget okolta, megmosta hideg vízzel az arcát, s leült a padra, míg munkába nem indulnak az emberek. Magára maradva, egyre gyakrabban érezte, hogy valami nincs rendben. Este el is mondta unokájának. Miklóska nagyon megijedt, a főnökét hívta telefonon, s másnap Ágnis néni már kórházban találta magát.

– Tessék levetkőzni! – noszogatta egy kedves nővérke. – Mindjárt itt lesz a doktornő és megvizsgálja. A ruhákat beteheti a szekrénybe – és kiment a kórházi szobából. Ágnis néni félénken nézett körül. Szekrény? Tapogatta a falat, és egyik helyen meg is találta a beépített szekrénykét, három rekesszel. Körülnézett, három ágy volt a kórteremben, hófehér, mint a patyolat. Egy ajtó állta útját, és amikor benézett mögéje, majdnem felkiáltott meglepetésében: előtte egy szép, tiszta mosdó, beljebb meg egy zuhanyzó ágaskodott, várva, hogy valaki alája álljon. Hogy ragyog itt minden! – jutott eszébe az otthoni

kórterem, ahol addigi életében csak beteglátogatóban volt, ám így is megismerhette a borzalmas állapotokat. A rengeteg csótányt még ő is látta, ahogy másznak még a falon is, és látta rokona alatt a matracot, a véreset, foltosat, rozsdásat... Jaj, Istenem, hátha ez is olyan, csak eltakarja a lepedő? Óvatosan emelte meg a lepedőt, de a matrac tiszta volt, és olyan, mintha újonnan hozták volna a boltból. Aztán átöltözött, s ruháit elrendezte a szekrény rekeszében.

Ekkor lépett be egy kedves, csinos asszonyka, mint kiderült, az orvosa. Füliről-farkáról kikérdezte, főképp az eddigi betegségeiről, de még anyja és apja baját sem hagyta figyelmen kívül. Igaz, majdnem minden szavát meg kellett ismételnie, mert a doktornő nem igazán értette meg Ágnis néni válaszait. Igaz, ami igaz, nem is találhatóak meg még az orvosi lexikonokban sem. Aztán meghallgatta a szívét, megkopogtatta a hátát, megmérte vérnyomását.

– Holnap reggel ne egyen semmit, vért veszünk, és majd meglátjuk. Nem hallok, nem érzek semmit, de majd a laboreredmények többet mondanak. Igyon sok folyadékot, alacsony a vérnyomása, és ez a meleg sem tesz jót az idős embereknek. Pihenjen! – és gyors léptekkel kifordult az ajtón.

Ágnis néni magára maradt. Már csak estefelé jött a nővér, lázat mért, vacsorát hozott, kis üvegcséket, és elmagyarázta, hogy hajnalban mit kell tennie. Miután elfogyasztotta vacsoráját, ismerkedni kezdett a szobával, a mellékhelyiséggel. Amint rájött, mi hogyan működik, beállt a zuhany alá, és alig jött ki a testét simogató langyos vízszugár alól. Ide aztán unokáját is betessékelte hétvégén, amikor látogatóba ment hozzá.

– Hogy van, Nannnyó, látom, jól felvitte az Isten a dolgát. Egyedül van, nem zavarja senki, akkor fürdik, amikor akar, s szekrénye es teli van mindenféle jóval. Honnan van ez a sok finomság?

– Jaj, fiam, épp csak kimosom a zoknidot, amíg itt leszel, megszárad a napon, s mondom sorba, mi minden történt ezen a héten velem. Csupa jó dolog, fíjjam! Mindennap jön a doktornő, a nővérek, készen idehozzák a reggelit, ebédet, vacsorát. Én csak le kell üljek az asztal mellé, megegyem, s az első nap után, amikor elmosogattam, megtiltották nekem, hogy többé ilyent csináljak. Úgy adom vissza a tányérokat, ahogy ettem belőle, jaj, úgy szégyenlem ilyenkor magam! Osztán nem maradok állandóan itt fenn, délután a parkba megyek, jó sokat beszélgetek az emberekkel. Állandóan mellém ül egy fiatal asszonyka, igaz, nem sokat értek a beszédiből, lehet, ő sem az enyimből, de jóindulatú, ő hozza ezt a sok mindent, mert hezza mindennap sokan bémennek látogatni, s nem tudja megenni, amit visznek neki. Osztán egy úriemberrel es megismerkedtem.

– Nocsak, Nannyó! Mit beszél maga?

– Ne bolondozz, Miklóska! Az úgy vót, hogy erősen elkeseredtem, hogy itt Pesten nem értik a szavam. Jó maradi lehetek, gondoltam, mert az a fiatal asszonyka egészen másképp beszél, ojjan „szépen”, ojjan pestiesen, hogy amikor mellém telepedett egy ember, s kérdezett ezt-azt, alig mertem válaszolni neki. De amikor az első szót kimondtam, felcsillant a szeme, s csak beszéltetett, mondta, hogy ő is pesti, és hogy minden szavamat érti – én is értettem az övét –, és még el is magyarázta, hogy műfelénk miért mondjuk másként a szavakat, de ojjan tudományosan, de azé’ egyszerűen, hogy csak ámulok s bámulok rajta. Mindennap vár a padon. Csak két nap nem vót künn, de osztán jött, igaz, húzta maga után a csöveket, de kell a séta, mondta. Megműtötték az epéjit. Igaz es. Ott, a szekrényben van két zsák, a fiatalasszonyka ura olyanforma, mint te vagy, s mert mondtam, hogy van egy unokám, az asszonyka esz-

szeszedetett mindent, amit az ura már nem használ, s béhozatta nekem. Miklóska! Hogy mijjen jó szaga van azoknak a blúzoknak, nadrágoknak! Pont a te méreted, s azt es mondta az asszonyka, hogy ezek nem akármijjen „cuccok” – nevette el magát –, hanem ojjan máriások.

– Máriások?! Márkások, Nannyó! No, akkor én leszek otthon a legmenőbb legény a faluban. Jó es volna magát mindenhova elküldeni, pihenne, finomakat enne... Lássá, én nem hoztam magának túl sokat, nyomorult egy unokája van, nem ijjen módos, mint az itt levők. De méges, mit mondott a doktor, mikor engedik ki ebből a jó világból?

– Még egy hét, pénteken kiengednek, mert még valamiféle vizsgálatra várnak, de ne aggódj, fíjjam. A kedves doktornő azt mondja, hogy egészséges vagyok a koromhoz képest, csak a hallásommal vóna valamiféle baj, azt nézik meg, s hallókészüléket írnak majd, ha a vizsgálatok rosszak lesznek.

– Nannyó, hall maga! Csak azt nem hallja, amit nem akar. Ez vénasszonyszokás műfelénk. Miért nem árulta el a doktornőnek?

– Me’ akkor sokat kellett vóna beszéljek, ő meg kérdezett vóna, s csak nem értettünk vóna szót. Bezzeg az az úriember mindent megért. Le es írta a címünköt, mondtam neki, hogy nyugottan jöj-jön hezzánk, amikor akar. Főzők én ojjan finomat neki, hogy megnyalja a szája szélit, s üres kézzel sem engedem ki a kapun.

*

A barakksoron lemenőben a nap. A macskák az emberek lábai között simulnak, vörös fényben úszik a látóhatár, s a bokrok fölött mozdulatlan áll a por. Nyugszik a természet, s nyugodnának a munkában meggyötört emberek, ha Miska megint nem kiabálna, s kérné ki magának a nagy semmit. De hát mi is a baj? Csak annyi, hogy „hazaért” Ágnis néni, s elmondta, hogy milyen jó itt a világ

az otthonihoz képest, és hogy milyen kedvesek, jók az emberek. Ekkor már a Miska kihegyezett füle égne állt, de amikor meghallotta, hogy Ágnis néni kezét csókolt az őt kezelő doktornőnek, kiborult magából. Hát ettől zeng a barakkosor! Miska nem tud nyelni, csak ordítani tud, de alázatot még hírből sem ismer.

– Hallgass mán, Miska! – szólal meg kis idő múltán az öregasszony. – Hát itt vagyok. Nem vészett el belőlem egy csepp sem, nem lettem sem több, sem kevesebb.

– De minek csókolja maga annak a pénzeszsáknak a kezét? Magának hétszilvafás vót a nagyapja. Elfelejtette?

– Nem vót nála zsák, Miska fiam, s nem es felejtettem én el semmit, de szépen szólt hezzám, még ojjan es vót, hogy este, amikor bėjött, s látta, hogy aluszom, a paplant felhúzta a vállamra, mintha gyermek vónék. Engem nem sokszor takargattak, Miska. Osztán münköt nem tanítottak az asszonyi sorsra. Nem ismerjük a testünköt, úgy, ahogy itt. A doktorasszony leült az ágyam mellé, és ojjan dolgokat mondott el nekem, amiket éreztem, de nem ismertem fel, mi lehet. Esténkint csak ültem magamba, s vártam, hogy az elmelegetés, hidegrázás után jön a kaszás, és imádkoztam. Tük csak annyit tudtok, hogy kell a tiszta ruha, az ennivaló, és ezen kívül semmi, de semmi nem számít. No, csak mennyek haza, oszt’ a te feleségeddel es beszélék, hogy ne imádkozzon, míg te durmolsz a paplanyos ágyba. S még meg es köszönhetnéd. Hallgass, főleg ne hangoskodj! Inkább arról szóljatok, hogy mi újság van itt?

– Mi? Mi? Hát, mi lenne?! Keressük a pénzt a sok szélhámosnak, s még annyit sem kapunk, hogy megéljünk belőle!

– Sörötök van! – állapítja meg az öregasszony –, s még bort es látok, s azt es, hogy a fejetekben több van, mint az asztalon. Tán csak munka helyett nem a kisbót mellett dolgoztatok megint?

– Csak fél napot! Esmént jöttek ellenőrizni, hogy van-e papírunk. Osztán az es, akinek vót, s az es, akinek nem vót, elfutott, élin Dutkával, akire erősen reájött a hazamenés.

– Mit nem mondtok! Dutka, csakugyan menne haza?

– Ja. Menyek es. Hétvégin. Mán a barakkban sincs hejjem, a tetőre nem menyek hálni, sem a vizes pincébe, ahol Attila bátyámék s az összes falujabelije lakik, mert ott kiráz a hideg. Ja. Menyek haza. Biztoson, még a hétvégin...

Dutka boldogsága

Na, itthon lennék. Mán erősen vártam, hogy hazajöhessenek, még csak itthon a legjobb. A házam rendben van, csak egy kicsit takarítani kellene, de elmenyek elébb, megnézem, mi van a faluba. Az úton, a központ felé találkoztam emberekkel, beszélgettem es velik, de valahogy nem sok kedvik van. Bezzeg a kocsma teli! Annyi a részeg, hogy alig férnek el egymás mellett, és mindenki panaszkodik, hogy nincs pénz. Csak az a furcsa, hogy most az asszonyok es isznak. Hű, de megbolondult a világ! – gondolom magamba, mer meglátam egy asszonyt dülöngeni. Valamikor erősen naccsága volt, most meg olyan részeg, hogy karon akart fogni engemet, Dutkát! Értik ezt? Régebben heába köszöntem neki, még a fejit es elfordította. Szerencsésen elhagytam a kocsma környékit, pedig hívtak béfelé, tutták, hogy Magyarországról jöttem, gondolták, pénzem es van, na, de abból nem isztok –, s elslicoltam gyorsan előlik.

Bémenyek a kicsi utcába, ott lakik Irénke asszonyság, megmondom, hogy hazajött Dutka, ha kell, menyek vele a piacra, egyéb

dolgom nincsen. Kinyitom a kaput, a kutya vicsorog reám. Hát mán ez a korcs sem ismer meg? Valamikor csóválta a farkát, most meg úgy ugat, mintha a holdról gyűttem volna vissza.

– Hallgass, te! – kiállt reá Irénke asszony –, megbolondultál? Hát nem ismered meg Dutkát?

A kutya elsomfordált, el es hallgatott egybe. A kicsi padon ültek az asszonyok a ház mellett. Kötözgették a virágokat. – Na, ez jó jel, menyünk a piacra – somolyogtam magamba. De milyen gyászos képpel ülnek!

– Valaki csak nem halt meg? – kérdezem.

– Hej, Dutka, Dutka! – sóhajtoznak nagyokat –. Meghalni nem halt meg senki, de annál rosszabb. Minden drága, alig élünk meg a kicsi pénzből, amit kapunk. De jó, hogy hazajött, most mán mindennap menyünk a piacra, kellene a segítség. Az ember itthon marad, mán nem jár velem, készítgeti elé másnapra a vinnivalókat.

Két asszony szorgoskodik most es, hogy hamar készen legyenek. Kérdezgetnek, milyen vót Magyarországon, menyek-e vissza. Elmeséltem nekik mindent, de azt es megmontam, hogy itthon maradok. Nagyot sóhajtott az asszonyság, örvendezett erősen.

– De egy baj van, Dutka, nem elég csak kivinni a csomagokat az állomásra, velem kellene jönnie. Tuggya, egyedül cipekedni elég nehéz.

– Semmi baj. Még úgy sem ígérkeztem el semerre, osztán mér ne mehetnék?

Egy kicsit elhallgattak, én es hallgattam, az asszonyok úgy se bírják sokáig szó nélkül. Addig, amíg elindul a mondókaik, nézelöttem erre-arra. Itt nem változott semmi az udvaron. Örökké tisztaság van, a tyúkudvarban, látom, kárálnak elegen, enni van mit, hejába szomorkodnak ojjan erősen. Jó itt lenni, úgy látom, van amit ap-

rítani a tejbe, csak sopánkozzanak. Még az es lehet, hogy ide költözhettek a kis házba. De nem szóltam egy szót se, majd elkezdem takarítani az olakot, mikor hazajövünk a piacról, osztán meglássuk. Lehet, ők mongyák azt, hogy maradgyak itt náluk.

Megszólalt a fiatalabbik asszony – tuttam, hogy nem bírják sokáig.

– Emlékeznek-e még arra, mikor a forradalom vót?

– Hát hogyne emlékeznénk – válaszolt a másik asszony –. Pont karácsony előtt történt, sose felejttem el, úgy megijedtem, hogy a diós-mákos kalácsot kenetlen tettem bé a sütőbe. Ojjan es lett, fénytelen... De nem hánytorgatta senki, észre sem vették vóna, ha én nem búcsálódok rajta szüntelen.

– Én bizony megijedtem – folytatta a fiatalabbik. – Telefonon azt montták, hogy a szomszéd faluba vannak a terroristák, s jönnek felénk. Most kacagok, ha erre emlékezek, de akkor úgy állt előttem, hogy az aszfaltos úton jönnek sorba. Azonnal átmentem a szomszédba, szóltam a szomszédasszonynak, hogy szedjük essze a gyermekeket hamar, s mennyünk ki a mezőbe, hátha ott nem lőnek szét münköt. A szomszédasszony nem jött, de én elmentem a három gyermekkel, osztán estére haza es jöttünk, jól megfagyva.

– Jaj – tette hezza Irénke asszony –, féltem én es, főleg éjjel, azt sem tudom honnan, de egész éjjel lövődöztek. Egyszer, de emlékeznek magik es, hogy mekkora robbanás vót. Azt mongyák, hogy akkor esett le egy helikopter. Azóta se lehet tudni, mi vót.

– Az én uram – vette át a szót a fiatalabbik asszony, Maris – egész nap künn vót a városba, csak estére gyütt haza. A táskája teli vót vajjal. Hű, de megörvendtem, kérdeztem, hogy honnan hozta. Kacagott, és azt monta, hogy bétörtek egy ablakot a bótba. Na de nem vót igaz, vették. Azonnal hívtam a szomszédasszonyt, elosztottuk

becsületesen, mert abba az évbe én még nem láttam rendes vajat. Karácsony előtt erősen jól jött, de sütni nem vót nagy kedvünk. Mind a televíziót lestük.

– Mit mondott az ura? Mit csináltak a városba? – kérdezte Irénke asszony Marist.

– Hát, félték, a puska csövivel farkasszemet néztek. Az uram mán két éve nem szivarozott, de akkortól megint szívja. Rea gyújtott, úgy félt. El es szédült, még szerencse, ott vót egy nagy gesztenyefa, annak támaszkodott neki. Akkor még nem tutták, hogy lőnek-e a katonák. Osztán vót nagy öröm! Mindenki csóskolt mindenkit, nem számított, hogy román vagy cigány, olyan nagy vót a boldogság, amikor megtutták, hogy elment Ceau escu.

– Na, Dutka! Nem szól egy szót sem, maga mit csinált? Félt-e? – kérdezték majdnem egyszerre az asszonyok. Erre mit mondhattam vóna? Keztem erősen vakargatni a fejemet. Két asszony kárál itt mellettem, én egyedül a férfi, most kellene megmutassam, hogy mijjen bátor vótam. Igaz, mindenki kótyagosnak hitt, itt vóna az alkalom, csak egy baj van, hogy soha nem tuttam hazudni.

– Hmmm. Hogy es mongyam, egy kicsit féltam – keztem el, osztán béismertem: – Nem es kicsit, erősen féltam. Éppen a parkba vótam, amikor látom, hogy jónek az emberek. Nyugodtan ültem a padon, s mit látnak szemeim? Azt, hogy mindenki menyen bé a néptanácschoz, s az ablakon dobálják ki azokat a szép, piros könyveket. Utána még a könyvesbótból es az összeset. A bótos csak nézi, nem csinál semmit. Ezen elbámultam, mer abba a bótba csak félve mentem bé. Haragos egy ember vót az eladó, de azt hallottam, hogy csak az emberekkel, az asszonyokkal, azokat osztán kényeztette. Nem es csodálkozok, hogy a felesége faképnél hagyta. Úgy kellett neki! Osztán csak néztem a nagy tüzet, akkor még nem féltam. Éjjel, igen.

Béhúzódtam a vackomba, reszkettem s imádkoztam. Mikor lövődöztek, ki sem mertem menni. Mondok valamit, de el ne mongyák senkinek. Magyarországon es féltem egyszer. Egy szombat éjjel arra ébredtem fel, hogy lövődöznek. No, megijettem erősen. Másnap reggel kérdeztem es, mi történt, kik lövődöztek az éjjel. Egy szem-hunyásnyit sem aluttam. Jót kacagtak rajtam, s azt monták, hogyha ezután hallom, mennyek csak ki nyugottan, majd meglátom, miért.

Másik szombaton es hallom, kimenyek, lesz, ami lesz. Hű, de szépet láttam! Az égbe repkedtek a színes csillagok, kitátottam a szájamot – azt monták –, s úgy néztem. Ez volt a „puskaropogás”. Lakodalom vót a vendéglőbe, minden szombaton tűzijátékot rendeztek – így híjják ezeket a repkedő csillagokat. – Átvillant az agyamon, de jó lenne itthon a mű falunkba es ijjent látni! Essze gyűjténém a gyermekeket, s egész este lövődöznék, ilyent még sohasem láttak! Úgy-e, hogy örvidenének? A gyermekekről jut eszembe. Igaz, hogy elég szegények vagyunk, de régen es azok vótunk. Em-lékszem, apámék örökké faragták a játékokot, az asszonyok es tut-tak babákat csinálni. Szoknyát varrtak, s kötögettek nekik. Most es szegények lettünk, de azért épp láttam a bodegába, mindenki ré-szeg, még az asszonyok es. Jobb vóna, ha ivás hejjett kötögetnének.

Ezen látom, hogy elgondolkoztak, csak én törtem tovább a fe-jemet.

– Irénke asszony, mikor menyünk a piacra?

– Holnap reggel jó lenne, Dutka – felelte az asszony, én nem es ellenkeztem, de erősen messze vótak a gondolataim.

– Akkor én mennék es. – Felálltam a padról, leráztam a földet a nadrágomról. Nem néztem se jobbra, se ballra, csak mentem, lógattam a fejem, mint ahogy őszi délutánokon bélóg a nagy szürke

felleg két hegy közé. Hangulatom se vót valami vidám, a gondomnak es ojjan sújja vót, mint a vízzel teli fellegeknek. Hazaértem végre. Leülék az ágyam szélire, s törtem a fejem. Eszembe jutott az ágyam alatti ládikóm. Kihúztam, felnyitottam a tetejét, s keztem kirámolni belőle. Vót ott minden, egy csomó papíros, levél es akatt egynihány, s a fényképek, amiket őrizgetek. Sorra szemügyre vettem mindegyiket. Utolsónak hagytam azt, az oválisat, ojjan tojásfoma alakja van. Anyám szeme nézett reám, ojjan nagy szeretettel, hogy belésajdult a lelkem, mintha azt mondaná örökké nekem:

– Ne féjj, kicsi fijjam, csak legyél bátor legényke, de főleg jó. A jókot az Úr Isten állandóan megsegíti. Ha nem ma, hónap. Ha hónap nem, akkor eccer. Elébb-utóbb sor kerül minden jó emberre. – Válaszoltam vóna es neki, de nem tuttam, a szemeim erősen bépárásottak, csurgott a könnyem, mint egy pisis gyermeknek. Le es töröltem, nehogy nekem valaki béállicson, s meglássa, hogy pityergék. Osztán még rea néztem anyámra, visszatettem óvatosan, nehogy valami baja essék, s csuktam vóna le a ládikát, amikor eszembe jutott, mér es nyitottam ki. Ott lapult alul az a boríték, amivel tervem van. Bétettem a kabátom belső zsebibe. Azzal jóccakát montam a csillagoknak, esszekucorottam a paplan alatt, s mán csak másnap – kukorékolásra ébredtem fel.

Csak nem hagy az a nyomorék kakas békibe, fel kell, hogy keljek. Ha mán ijjen koránra sikeredett az ébredés, elindulék a csipős hidegbe Irénke nénihez. Van kabátom elég, kettő es, de a lódent vettem fel, s azt csavartam magam köré, mer reggel hideg az idő, de azér napközbe még meleg van. A nagykabátomat télire hagyom, akkor kell az. Mán jó messziről láttam, hogy a piacosok sem restek, nagy a sürgés-forgás, ezétt nem es vettek észre, de a kutya mán sza-

got fogott, s ugatott észveszejtve. Amire beléptem az udvarra, mán két talicska elé vót készítve áruval. Köszöntem úgy, ahogy illik, válaszoltak es, de mán indulásra készen vót mindenki, még jó, hogy a kakas erősködött, mer ha nem, lekéstem vóna a vonatra menést. Megemeltem a talicskát, jó nehéz, a súlya lehúzta két vállamot, de egy kukk se vót, nem szóltam én egy szót se, hanem toltam magam előtt. A másikat az asszony ura húzta, de még indulás előtt gondoson bézárta a kaput. Az ajtót nem, minek azt? Falun nem szokás, úcsse menyen bé senki, ha nem nyílik a kapu. A táskákat az asszony vette két kezibe, s libasorba araszoltunk az állomás felé.

A vonat mán messziről füttyögtetett, s nagy lomhán – mintha ő cipekedett vóna – jött bé az állomásra. A csomagokat gyorsan felattuk, felmáztunk a magos lépcsőkön, hejjet kerestük. Jó egy óra az út, addig még szusszanhatunk egy kicsikét.

– Evett már valamit, Dutka? – kérdezősködött az asszony. Nem vettem észre, csak akkor, amikor jól ódalba bökött a könyökivel. Hát látom, hogy egy nagy darab kenyeret nyom a kezembe, de hogy mivel vót megkenve, a mai napig se tudom. Csak a szemit látom, hogy csudálkozik erősen. Nem tuggya, mi a bajom. Nem es lenne fehérnép, ha nem akarná kiszedni belőlem.

– Mongya, valami kórság ütött vóna magába? – Faggatóra fogott, de most mán reajáccottam a bugyutaságomra. Vonogattam a vállaimot, s vigyorogtam hezza jó nagyokat. De csak nem hagyott békibe. Aszt mongya, hogy biztos szerelmes vagyok valakibe. Erre még nagyobbat vigyorogtam, s hagytam, hogy egye a kíváncsiság.

Zötykölődve mentünk tovább, ijjenkor, hajnali órába nincsen sok utas, s aki itt van, az es mind álmos, fáratt. Én mán látom dereni a

napot, pont az Olt völgyibe vagyunk, még egy kicsit tejes a levegő, de ojjan tiszta, hogy harapni lehet belőle. Azétt méges jó, hogy itthon marattam, ijjen szépet sehol sem lehet látni. Itt vannak ezek az öreg fenyőfák. Nem láttam én ennyi csodát, pedig mán világot járt ember lennék, vagy mi a csuda. Még a határon es vótam át. Ez a vadóc patak es mijjen szép! Soha sem fárad el, mint ez itt, a melletttem horkoló. Egyik szikláról szökik a másikra, s örökké virgonc, mint a kicsi macskák. Jaj, Istenem, de hiányzott ez a hej nekem. S amit elhatároztam, meg es teszem, az most mán biztos.

A horkoló emberbe óra lehet? Mer ki sem nyitotta a szemeit, s amikor én megláttam az állomást, mintha ló rúgta vóna meg, ecceribe ébrett fel. Még nyöszörgött egy kicsit, bémelegedett, s most fázott, jobb lett vóna, ha otthon alussza ki magát. Mindenki szedi mán a cókómókját, ez itt a végállomás. A vonat egy kicsit pihen, s osztán menyen visszafelé más emberekkel. Eccer télen vótunk itt Csíkba, mer úgy-e ide jövének, a virágpiacra. Vacogott a fogam erősen a hidegtől, de amikor láttam a sok szép fenyőt, úgy elbámultam, hogy a fogam elfelejtett vacogni.

– Dutka, ne álmodozzon! Mondom, hogy valami baj van magával. Csak aggyuk el az árut, kifaggatom visszafelé jövet, meglássa. Most mozogjon, mer maga az egyedüli segítő ember a vonaton. A fogatost iderendeltük az állomásra, nézzen mán szét, künn van-e?

– Ne aggóggyon örökké, még bé sem értünk. Itt van, látom, ott toporog, pontosan ott állunk meg előtte. Tuggya ő, üsmer münköt, hova kell megállnia. Nem bolond a reggelt futással kezdeni!

– Jó reggelt, János, meggyüvénk, itt a nagyasszony es. Erősen félt, hogy nem lesz künn a szekerivel.

– Aggyon Isten magiknak es jó reggelt! Hát vót-e, amikor nem

gyűttem magik elibe? Mán szedem es le a kosarakot. Hány napra es jöttek?

– Háromra. – Irénke asszony tud intézkedni, most es sorra mutogatott a kosarakra, hogy mejjik menyen bé a fogatos pincéjibe, a hüvösre, s mejjikkel menyünk egyenest ki a piacra. Nálík es aluszunk, van nekik szobájik elég. Abból keresik a pénzt, hogy a piacra járókot elszállásolják, enni es adnak, s nem kérnek sokat érte. Dúgig van minden kicsi hejik, de télen heverhetnek az összes szobájikba, ha van fájik, hogy kifücssek az egészet, mer akkor a kutya se jó Csíkba a piacra. Aszt mongyák, hogy errefelé még a kutya es megfagy a kanyarba.

A nagyasszony mán ki es csinosította a padot, amin árulunk, érti a mógygát, a legszebbeket elől teszi, s közije bé-bé csempész a csenevészebbikből es. Így osztán felmarkolják, s viszik egybe az egészet. Azt es tuggya, hogy korán kell jőni, így meg es melegedhetünk egy csepp forró kávéval. Engem kűdött el a kocsmába, onnan hoztam, de modtam azt es, hogy kinek kell. Nekem csak löttyöt adnának, ahogy kinézek, de a nagyszájúaknak, s az állandóan ott vevőknek, finom kávét főznek. Még a cukorral sem spórolnak. Irénke néni az első vevőt sem ereszti el soha. Annak venni kell, mer a babona aszt mongya, hogyha elengedi az első, rossz napja lesz. Most es így csinált, s mutassa a pénzt nekem, hogy megvan az első csaft... vagy valami ijjesmi.

– Akkor ma jó napunk lesz. Osztán ne féjjen, futok én a fogadóshoz, ha elfogy hamar minden. Hozunk mű, maga csak aggya el.

Béjött a babona. Az este, lefekvés előtt megnéztük, mennyi árunk maratt. Nem sok, hónap mindent eladunk, mehetünk haza. Nem

kell három napig itt rostokolnunk. A jó. Nekem biztos. Alig aluttam az éjjel. Az asszony nem vette észre, de én elmentem egy piacra, ami itt van nem messze. A nagy szabadságba most van mindeféle piac. Orosz, kínai. Csuda egy hej ez, mégis mindenki magyar! Az én beszédemet egybe megértették. Meg es egyeztünk, hogy hónap, vagy hónapután erre jövök.

Reggel megint korán keltünk. Kivittünk mindent a piacra. A fogatos megvette a vonatjegyeket, s sorra hozta ki az ott maradt, üres kasokot. Az asszony elhejezkedett, mindent a keze alá tettem, s szólék, hogy elmenyek egy kicsit. Kíváncsiskodott vóna, de hamar elhúztam a csikot, nehogy faggatózni kezgyen. Osztán, amikor visszamentem egy jó nagy csomaggal, mán nem állta meg, hogy meg ne kérdezze:

– Nahát, mit vásárolt maga, Dutka?

– Semmi, semmi, megbíztak vele. Csak kényes egy portéka, vigyázni kell nagyon rea, otthon majd meglássa maga es. Jobb lenne, ha mán végezett, ennénk valamit itt a restibe, kijukad a hasam, úgy korog, hogy még a vonatról es leszállítanak, csendháborítás miatt.

– Igaza van, Dutka, megdolgoztunk, most együnk valamit, még annyi időnk van, s osztán indulhatunk. – Jól bélaktunk, nem mondom, de én csak nyeltem, az ízét nem es éreztem, mind a csomagomon járt az eszem. A fuvarosra bíztuk, de szóltam neki, hogy ne rakja a többi közé, mer ezt én magammal viszem. Meg es örven tem, amikor láttam, hogy épségbe ott van minden. A vonat mán benn áll, s mű felültünk, indultunk haza. Szerencsére az asszony elfáratt, nem vót kedve beszélgetni, így engem es békibe hagyott. Hamarabb es hazaértünk, nemhiába mongyák, hogy hazafelé az út örökké rövidebb. Alig telt el egy kicsi idő, s mű az állomásunkon

mán szedtük le a poggyászból a kasokat. Az asszonyom ura es ott vót, várt münköt, siettünk, nehogy elvigye a csomagokat a vonat magával.

– Jó piac vót – ismételte Irénke néni. – Jó es lenne, amíg így tart, többször mennénk. Legalább kétszer egy héten. De ezen a héten még nem menyünk, esszegyült az otthoni munka.

Hát ennek én csak örvideni tudok. Annak es, hogy van mit csinájjak, s annak es, hogy a héten még es szabad vagyok. A jó asszony ideatta a járandóságomot, s ment az urával haza. Én es hazaindultam. Csütörtök van, akkor épp elég időm van elrendezni mindent, amit kifundáltam. Előbb lerakom a batyumot, s menyek fel a tanácshoz. Ott, amikor bémentem az ajtón, senki sem nézett reám. De amikor elmonntam, mit es akarok, még azt es monták, hogy üjkek le, mer időbe telik, amíg megszerezik az engedéjjecket. A mű falunk nem ojjan nagy. A milicia a szomszédba, s a tűzoltó a tanácsnál dolgozik. Minden egyhejbe van, így hamar szabadultam.

Szombaton, mán korán reggel, a villanypóznákon megszólalt a recsegő. A vederszerű tákolmány elkezte mondani, hogy mindenkit, de főképp a gyermekeket várják vasárnap estére a parkba, mer meglepetést agyalt ki a falu egyik embere. Én vónék az – somojogtam magamba –, s erősen figyeltem, hogy honnan gyün a hang, embert nem látok benne, de a mindenre kíváncsi szomszédasszony reám szólt, hogy: – Ez vajjon mi lehet? – Azt montam, nem tudok én semmit. Épp nekem kötik az orromra a nagyok, hogy mit tervelnek. No, osztán! – Nem es beszélgettem sokat vele, mer nem tudok, s nem es tuttam soha hazudni. De a hejjem nem lelem sehol. Csak akkor nyugottam meg, amikor jött a szekeres, hogy elvigye a csomagot. Egy kicsit könnyebb lett a lelkem, de kimenni az utcára

nem mertem, nehogy engem vegyenek elé, hogy vajjon mi lehet az, amit valaki a faluból így kifundált, nehogy elszójjam magam. Okosabb vót benn ülni, csak hát nehéz. Engem es érdekelt, hogy mit mondnak az emberek, mán én es ojjan vagyok, mint a többiek, csak ők nem lássák rajtam ezt. Majdcsak kibírom valahogy, vasárnap estig.

Vasárnap reggel még idegesebb vótam, egész éjjel mintha bolhák csipkettek vóna. Szét es szettem rendesen az ágyamot, kerestem, van-e benne valami. Nem vót. Nem baj, legalább rendet csináltam, s ezzel es telt az idő. A reggeli harangszóra mán korgott a hasam. Elévettem két tojást s szalonnát, megsüttem, s egy jó karéj kenyérral megettem. Vót még egy kicsi tej az ablakpárkányon, csuporba öntöttem, belé raktam a kenyér héjját, amit a fogaim miatt nem tudok megrágni, s azt es bélapátoltam. A hasam rendbe, de mit csinálók egész áldott nap? Egész délelőtt jöttem-mentem az udvaron. Felocsoltam a fődet, esszesepertem óvatosan, nehogy észrevegyék, hogy porozok, ahejjett, hogy a templomba mennék, s még a kertbe es hátra merészkettem. Ezt a kicsi házat, miután anyám meghalt, a reám eső pénzből vették meg nekem. Amijjen kicsike a ház, ojjan kicsike a kert es. De most legalább van, ahol a virágokat elültessem. Kaptam magokat es, palántákat es, s most csókolhatnám, ha akarnám a kedveskéimet, csak épp nincs rea kedvem, ojjan ideges vagyok. A burjányt kisettem közülik, s megint éhes lettem. Ez jó, mer akkor délfelé lehet, kondult es a harang, délre harangoztak. Csak eltelik a nap valahogy! Ettem rendesen, el es mostam a tányért. Osztán a napon megmelegedett vízzel jól megmosakottam, künn a pitvarba. Bésüt a nap, a szomszédok se látnak, itt szoktam feredezni, amíg engedi az idő. Felöltöztem, s feldőltem az ágyra. Hát nem elaluttam? Mán szürkülődött, amire

felébrettem. Hamar esszekaptam magamot, s indultam, most mán egy cseppet se féltem. Nem foglalkozott velem a kutya se. Nagy emberre gyanakottak, ojjanra, aki tud okosat kigondolni. Engem békín hagyta. Leültem a parkba egy padra, s vártam. Amikor jól bésötétedett, mán mindenki, aki élt s mozogott, künn volt a központba. Kijött a polgármester, elkezte mondani, hogy ma ünnep van, igaz nem falunap, de majdnem. Minnyá kezdődik az iskola, s ezzel jó tanulást kíván ő es, és az egésznek a kitalálója – Dutka.

Lehet, gombócot nyeltek az emberek, de megszólalni nem tuttak, csak néztek pont ojjan bambán, mint én szoktam, amikor a recsegő megszólal a póznákon. Idejik se vót nagyon beszélgetni, mer elkezték a lövődözést. Na, vót sok bamba, nagy ember. Én a kicsikéket figyeltem, hogy élvezik. Hű, de melege lett a szívem tájékának, amikor láttam, ahogy tapsikolnak, s csillognak a szemeik. Úgy es van, a gyermekek, még ha csúfolnak es, de tiszta a lelkik, nem foglakoznak azzal, hogy ki fia, borja vagyok, csak örventek erősen.

A gazdákkal más a hejzet. Ma nem foglalkozok velik, még akkor se szóltam, amikor a hátam megett két pénzesember mondogatta egymásnak:

– Ez csakugyan lüke! Mennyibe kerülhetett ez a bolondság? Az egész mezőt felszántattam vóna az árából.

– Hát igen – mondta a másik –, én még a télire való fát es megvettem vóna belőle. Ez a lüke osztán fagyoskodhat, de mit bánom én!

Én inkább azt néztem, hogyan kiabálnak egymásnak. – Hű de szép! Ezt nézzétek! – hallottam innen es, onnan es. Szép es vót, a kínai barátom nem csapott bé. Vót benne piros, fehér és ződ, mer azt kértem, hogy csupa magyar színek legyenek benne. Reám akarta tukmálni az aranyszínűt es, de nekem nem kellett. A sárga a

rományoké. Akármilyen szép az égbe, de nem kell. Bár a csillagok és sárgák, s az a Csaba kiráífi ösvénye, de akkor sem kell. Legalább fél óráig repültek fel az égbe a csillagok. Még zene es vót hezza. Kítették az ablakba a zenemasinát, s ojjan szépen danoltak, hogy majdnem én es felrepültem a csudától.

Osztán vége lett. A zene es elhalkult. Reám se nézett senki, ment mindenki haza. Bolonggya vótam eddig a falunak, ezután még nagyobb bolonggya leszek. Nem baj, megérte! Menegetek én es hazafelé, s majdnem belébotlottam egy gyermekbe. Az annyával éppen hezzám jött.

– Dutka bácsi, köszönjük szépen. – Ennyit nyögött ki, de ojjan piros vót a képe, mint a rózsa. Az annya simogatta a buksi fejit, ő es hálálkodott, s nekem a tenyerem erősen kezdett izzadni. Elé es vettem a zsebkendőmöt, hogy megtöröjjem, amikor kezet fogtak velem.

Hazafelé, az úton végig, mind az vót a fejembe: – Dutka bácsi, Dutka bácsi...

Még akkor es halottam, amikor bémentem a házba, s leültem az ágyam szélire.

– Dutka bácsi, Dutka bácsi... – még mondogattam magamba, s ojjan öröömöm vót, hogy magamra néztem, hun fér el bennem ekkora boldogság? Hát sok hejje nincs, azt látom, de még es bennem van. Osztán anyám hangját hallottam megint: – Légy jó, kicsi fíjjam! – Osztán megint azt, hogy – Dutka bácsi.

Most mán nem veszem elé a fényképet a ládából, hogy meg-mongyam: igaza van, édesanyám. Érdemes jónak lenni, mer nagy ember lett belőlem.

– Én vagyok: Dutka bácsi!

Pest alatt, a bódétanyán nagy a csend, erősen nagy, sem Miska, sem Próbanéger, sem Baknyúl, sem Hosszúpuska nem kiabál. Mindenki hazament, csak azok maradtak, akiknek itt az otthonuk, vagy azok, akiket otthon nem várja a betakarítás, az őszi ünnepe, a tengeri aranya, a bor ígérete, a pityókaföld – a pityóka a székely ember kenyere... Akik maradtak, lekonyult ábrázattal láttak neki a mindennapi talicskázásnak, a hé geci, siess noszogatására. Maradt az árva Karcsi, aki Kiserdélyt varázsolt magának itt, Pest mellett. Most betakarít, mert beültetett minden darab földet: paradicsommal, paprikával, minden földi jóval. Az építkezésen, nyáron összeszedett üvegekbe most lecsó kerül télire, meg zöldbab, zakuszká...

Itt marad, messze, nagyon messze szülőfalujától. De itt vannak méhe, tyúkjai, nyulai, s még kecskét, juhot is szerez magának. Az alapot mindennek a méhek szorgosságára bízza. Majd kipergeti a méhkaptárók kincset, az aranyló mézet. Eladja, s lesz, amiből magot vegyen a sok baromfinak, amelyeket ő nevelt, s már tojnak is, de nem ám olyan fakult sárgájú tojásokat, nem bizony. Csak kukoricát kapnak az állatai, semmi táp, semmi más, csak finom magocska, amire repülnek reggel, este, s hálásan rakják a fészkekbe az egészséges tojásokat.

Őt nem várja otthon senki. Családján átok ül – mondják a falubeliek –, mindenkije meghalt, csak ő maradt meg a földön magának valamiért, amit csak Isten tudhat, de jól megtartotta magának, mert Karcsi eddig még nem jött reá, hogy mi végett maradt e világon. De megmutatja, lesz belőle valaki, s annak a valakinek lesz fia, unokája, családja, itt, ezen a földön. Idegenben.

Ősz van, hullnak már a levelek a fákról, s nincs olyan erő, nincs annyi pénz, hogy a többi székelyt, kárpátaljai embert Pesten tartsa. Várja őket az otthon, az ökörnýál csillogása a szélben...

Ökörnyál úszik a levegőben. A napsugár és a szél játszik vele, meg-megcsillan, majd tovaszáll, és aztán ismét előtted ragyog, mintha aranyfonalat csengetne alá az ősz nagyasszonya.

Minden évben így köszönt az ősz, ökörnyállal, hogy belegabalyodj, s emlékeztet, hogy ideje a betakarításnak. Ha ezt nem vennéd észre, akkor az utcákat végigjáró cigányok kiáltozásai csak ráébresztenének, hogy itt az ősz, és kell a kosár, a seprű:

– Kosarat vegyenek, seprűt vegyenek!

Beköszönnek a cigányok az udvarokba, kiabálásukra a gazdasszony előszedi megfáradt kosarait, s bizony, lyuk lyuk hátán, s csak egy-egy megrongyolódott papundekli darabka takarja őket. A cigányasszony bedugja a kapun a fejét, de a lába már az udvar közepén, s mutatja, kínálgatja portékáját. Kezdődik az alku: pénz, szalonna, használt ruha ráadásként, s a gazdasszony a homlokát törli, mire kint látja a vén cigányasszonyt, aki még a kapuból is visszabeszél, sorolva, mi mindent elfogadna ráadásként, vagy adna söprűt, csak álljon rá a kicsidasszony az alku folytatására. Azért jó vásárt csinált. Lesz kosár, csak a pityókatermés legyen jó, s kitartson az idő, míg letörik a törökbúzá!

Székelyeknél nagy nap a pityókaszedés. Hajnalban, naphasadtával mindenki lábon van már, kakasriadóval egyidőben. Egy nappal azelőtt már elkészült nagyjából az elemózsias kosár tartalma, megsült az almástészta, megfőtt a tojás, megvették a szalámit, kínálja magát a zakuszka, szalonna, finom, friss a házikenyer, s még pár kalács is kisült a kemencében.

A házigazda egy nappal hamarabb érkezett haza. Amikor meg-

csikordult a kapu kilincse, már szaladtak a gyermekek, a szeme sarkát kötényével törülgető feleség.

– Itthon minden rendben?

– Rendben, rendben, há miért ne lenne rendben? – válaszol a feleség, szeme sarkával a csomagokat lesi, amelyekre a gyermekek már rávetették magukat.

– Béfelé! Béfelé! Benn a konyhában majd kinyissuk a csomagot, nem szomszédszemnek hoztam, amit hoztam! – morgolódik a gazda, s szivarozva leül székére, várva az öleléseket, amit minden csomag kinyitásakor meg is kap. Térdreülőset, cuppanósat, édeset.

Vacsorára kész a puliszka, csirketokány. Esti mese helyett a gyermekek a messzi földről érkezett hírekkel alszanak el, csak aztán öleli magához a feleségét. Mennyire hiányzott ez az illat, milyen jó is a tiszta szoba, a tiszta ágy!

Hajnalban befogják a lovakat, szekérderékban a kosarak, gyermekek, egy-két pokróc, elemózsia, indulásra kész mindenki. A háziak, a kalákások.

A föld mellé beáll a szekér. A lovakat átfogják a pergetőbe, s kezdődik a munka. De előbb szétnéz a gazda, rácsudálkozik a földre, elmelegedik valami a szíve tájékán. Arra gondolt, hogy mire kiérnek a kalákások, hamar lekaszálja a burjányt, de az sehol. Vagyis van, de eldőlvé, szép sorban, megszáradva, kihúzva a legszélső sor szélére. Nincs buglyába rakva, de hát, Istenem, nem is az asszony dolga! Kapja a villát, s mire beáll a ló az első sor mellé a pergetővel, már halomban is a marháknak való száraz burjánhalom.

Nekilódulnak a lovak. Az első pergetés nyomában felszáll a por, megtelik a levegő a föld áldott illatával, serény kezek kapkodják a krumplit, férfiak viszik a tele kosarakat, és öntik tartalmukat a szekérderékba.

Délben, amikor megkondul a harang, kiegyenesednek az elfáradt derekak, s nekiindulnak az oldalnak, ahol egyetlen árva fa árnyékában várja őket a fenséges ebéd...

Estére a pityóka már a pincében, a földeken csak a kukoricaszárak hajlonganak, zizegnek a szélben. Ki nem hagyná a gazda a törökbúzatörést, bár tudja, hogy szorgos kezű felesége megszervezné nélküle is, leszednék, bevinnék, de hát a jóból csak nem maradhat ki! Szórakozni akar a munka mellett, otthon, a rokonokkal, barátokkal.

A pénz kell, menne is, tudja, hogy az építkezésen ilyenkor a legnagyobb a hajtás. Az elkezdett épületeket most fejezik be, még az esős idő és a fagyok érkezése előtt, de nem kell annyira, mint amennyit az év megkoronázása jelent: a tengeri szedése és fosztása.

Én Istenem, jó Istenem, ha már életet adtál, de jól tetted, hogy megkoronáztad ragyogó színekkel – az őszi pompájával, a hegyek avarillatával, a menyecskek nevetésével!

Döcög a szekér, derekában gyerekek sikonganak maszatos arccal, csillogó szemmel. Mire kiérnek a földre, az asszonyok már kidobálták a föld szélére a sárgára érett tököket, s a gyermekek, mint akik aranyat leltek, rohanják meg, hogy összehordják, gurigálják őket. Mosolyog a nap, az anyák szeme, hányaveti kedvében szél borzolja a báránnyelűket, le-lecsap s végigsöpör kukoricaleveleken citázva, hajlong az elszáradt törökbúzaszár, amint a menyecskekezek fuszulyka után kutakodva cirógatják. A megszáradt babbüvely nyakba akasztott zsákba kerül, aztán reccsen a törökbúza, s repül a kosárba, az emberek meg hordják s öntik a szekérderékba.

Csak már este lenne! S benn lenne a csűrben a termés!

A falu gondját-baját átbeszélték már a sorok közt haladók, s mire alvóra hajtáná fejét a nap, már gyerekei után zokog a magára maradt, megszáradt tengerikóró.

Döcög a szekér, halomban rajta a kukoricacső, tetején megfáradt gyerekek. Deszkákkal megemelt szekérderék szélén kacéran ki-kikacsintanak a sárga tökök. Hazaérve halomba kerülnek a csűr előtt, ismerkednek az udvarral, s odább gurulnak – ha megcsipke-di kerekded testüket valamelyik tyúk –, talán hogy a gyomrukban rejtőzködő finom magot óvják.

A csűr közepén ugyancsak halomban a törökbúza, de ember sehol. Vajon miért ez a nagy némaság? Kintről behallatszik a csorda kolompolása, a tehén méltóságteljesen áll a vályú elé inni, s rá sem hederít a kacérkodó tökökre, mikor istállójába vonul; duzzadt tőgye feszít, fejsre vár. Tán ezért ez a nagy csend a gazda udvarában. A kalákások otthon még elvégzik az esti munkát, s csak azután mossák le magukról a nap porát, fektetik puha, meleg ágyikóba a megfáradt gyerekeket. Asztalkendőbe rejtik a maradék süteményt. Fosztani mennek.

Koppán a dió a szelíd őszben, nagymama suszterfánkot – krumpliszeleteket – süt a platni tetején unokáinak, csak hogy már elcsendesedjenek. Nyikorog a kapu öreg kilincse, sorra érkeznek a fosztók, de nemcsak azok, akik kinn dolgoztak a mezőn, hanem a fiatalok is, akik napközben gyárakban dolgoztak, s most végre élhetik a megszokott falusi életet.

A megfáradt gyermekhad nagymama oltalma alatt már illatos tökmagról álmodik, apák, anyák, fiatalok, idősebbek kúsznak, másznak a törökbúzahalom tetejére. Konyhaszékeken oldalt sütemény, alatta egy szép, kerekhasú demizson.

Hajnalban kelt. Csomagja indulásra készen várta, reggel csak valami kis falnivaló került a tetejére. Gyermekait megcsókolta álmukban, s most az asszonynak is egy ölelés, egy csók, nem több, mielőtt elindulna az állomásra. Szomorú búcsú, mint fenn az ég.

– Esőre áll! Menj be, hideg van még – küldi asszonyát, de az marad a kapunak támaszkodva, míg látja emberét. A vonat sípja élesen belehasít a levegőbe, arra már az ég is elereszti könnyét, pár csepp, az ajtót behúzza maga után, és megered a fellegek csatornája. Amire a helyére ér, már úgy zuhog, hogy csak lépésben indul a sínek végtelenjén a vonat, a kanyarban még gyalogos is felülhetne, de nagy szerencse, biztosan azért rendezte így a fennvaló, hogy láthassa földjét, integethessen a még lábon álló özvegy kukoricaszárraknak. Intene is, de a levegőben megáll a keze. Egy esőcsepp, ott, az orra előtt, alig akar megválni egy megbarnult kukoricalevéltől. Hirtelen óriásivá duzzad, benne a csűr, a minapi vigadalom; öreganyja alakja hajladozik, ölében zsák, kezeügyében egy tepsi, hogy sohase fogyjon el a tányérból a sütemény:

– Tán csak nem lábsurlónak gyűjti a csuhét, Ágnis néni? – kérdezi egy fiatalabbacska leányzó.

– De bizony annak! – válaszolja az öregasszony. – Télen megszövöm, münk még eztet használjuk. Jó nekünk, jobb, mint a bóti.

– Jobb es, nálunk es ilyen van – kedveskedik a lány. – De tudja mit, segíték magának. Szőne nekem egy szép táskát? Erősen divatos lett manapság, osztán meg es taníthatna, hogy kell cifrázni a végeit. – S miután az öregasszony intett, hogy szívesen megcsinálja, a lány melléje telepedett, mohón rakta a zsákba a legszebb, legvékonyabb leveleket.

Táncoló esőcseppben a legények izmait látja megfeszülni, amint a padlásra adogatják kézről-kézre a tele kosarakat. Messziről hallja a hangokat, mindent megtud, mi történt a falujukban. Az asszonyok szája be nem áll egy fél percre sem. Előtte állnak, kéz a kézben, a szerelmes fiatalok – ma már senki sem érti őket, mert mi lett ebből a világból?! Összeveszett szomszédok, kiprédikált emberek

– valamiért a bűn útjára léptek. Hej, Élet! Élet! Mindennek vége szakad! Látja maga előtt az elhunytakat, a ravatalt, s azt is hallja, kit hogyan siratott el a családja. Hogy milyen hosszú volt a temetési menet, de szerencséjére: mire az elhunyt testét betakaró föld huppanását hallaná, felcsendül a nóta, a nevetés a fosztók ajkáról. Lát minden csövet, valószínűleg egész életében látni fogja ezt a fosztást, benne hosszú évek emlékével, az otthon illatával.

Érzi azt a kellemes fáradtságot, amikor oltogatta a hajnal az éjszaka csillagait, s szedelőzködtek a kalákások. Maga előtt áll egy kislány, esdeklőn néz az anyjára, az apjára nem mer még csak rápillantani se, de az asszony átöleli a lányát: – A legény haza, te es haza, velünk. Mán virrad, nem kell kísérgessétek egymást – s kifordulnak a kapun.

Az esőcsepp legurul az arcán. Valamikor épp így nézett az ő felesége az anyjára. Szerencsére engedte hazakísérni a leányt, idővel lett is nagy lakodalom, hosszú terített asztallal az udvaron. A nagy nap után nem is érzi, mikor telt el annyi év, mert minden, minden, minden itt szalad el előtte, itt, ebben a rakoncátlan cseppben, amit elsimít arcán, s csak az érzés marad, csak a futó emlék. Az örök. Sóhajt. A padlás tele kukoricacsővel, a pincében is halomban áll a krumpli, és ez így történik minden évben, és történik minden erdélyi faluban, míg a falvakban még él a szeretet.

Szeretete a földnek, a munkának.

Szeretete a dalnak, a hazának.

Szeretete az ősz játékának, a fényben játszó ökörnýál csillogásának.

*

Őszi hideget ásítottak a barakkmenti bokrok, macskajajjal keltek, feküdtek az emberek. Már csak az ital segített rajtuk, a jó tablettás bor.

Kaput tárt a múltó idő az ősznek, a hidegnek, hóbortos asszony-

ként csapkodott a szél, az eső; siető borzos felhők vándoroltak az égen. A munkások is siettek. Be kell fejezni az épülő társasházakat. Utasításra csapatokra oszlottak. A szerencsésebbek továbbra is a barakksorban húzták meg magukat, de sokan az új házak pincéjében aludtak, éltek mindennapjaikat, legtöbbször nedves, s néha bokáig érő vízben álló ágyakban hajtották nyugovóra fejüket.

Az esőcsepp lecsurgott a visszatérő székely gazda arcán. Belefolyt a messzeségbe, elnyelte a távolság. Az ajtón belépve hátrahőkölt az ázott ruhákból kipárló poshadt levegőből kiáramló lábszagtól, s maga után tárva hagyva az ajtót, mélyet lélegzett.

– Hát meggyűttem. Itt osztán semmi sem változott – huppant le egy székre, s várta a híreket, mi történt az alatt, amíg ő odahaza volt.

– Nem sok – vette át azonnal a szót Miska –, csak annyi, hogy folyton esik az eső, s mán ideje vót, hogy többen legyünk, mert erősen sürgetnek a munkával, Látod, itt most van hely épp elég, az afgán harcosok elköltöztek, de zelegórkodnak úgy istenigazából, hogy még akkor es vizesek, ha a nap süt.

– A pincébe laknak?

– Hol máshol? Úgy folyik rejik az eső, mintha nem es lenne tető a fejük felett. S osztán hallád-e, hogy az a szerencsétlen juhász hogy megjárta? – Választ nem várva folytatta: – A lüke, a szeszkazán, leesett a létráról a második emeletről. Azonnal bévitték a kórházba. Bétörött a feje, de nem eleggé, mert harmadnapra kanüllel a karjába kilógott a kórházból. Innia kellett neki, mert ott benn nem adtak neki valót, csak teát, aminek ő nagy ellensége. A marosi kőműves sem jöve vissza, elvitte a szíve. Kár. Kár. Most éppen ő kellett vóna, mert a csempéket rakják.

– Miska! Miska! Fogd bé! – mordult fel ismét Bakter –, az a sze-

rencsétlen szívbeteg ember négy gyermeket hagyott maga után, s mind iskolások! Inkább essze kéne dobni nihány forintot, vagy küldeni nekik ezekből a csomagokból, amit ide hordnak nekünk – mire mindenki csak lógatta a fejét, mert messze van az a Marosvásárhely, közülük senki se lakik arra, s bevállalni, hogy megszakítja útját bármelyik is mikulás előtt, amikor hazaindulnak, nem a hazasiető ember kenyere. Csak Bakter nézett az ég felé:

– Haggyad, barátom, nekem senkim sincs, aki otthon várna, elviszek mindent, amit addig itt essze gyűjtünk, nem kell félned, hogy a gyermekeid ajándék nélkül maradnak karácsonyra. Még annyi es jut, ha nem egyébből, az én napszámomból, hogy lesz liszt és cukor, ünnepi illata lesz itthagyt földi lakodnak. – Aztán szó szót követett, s kiderült, hogy a túlórákért már nem jár pénz, hétvégén sincs pihenő, s az is, hogy egyre hangosabban nógatják munkára, és az is, hogy Próbanégernek sincs kedve már mókázni, de még Hoszszúpuska sem „ügyeskedik”, mert új gépet tanul, kisebb-nagyobb sikerrel.

– Hát Miklóska, hol maradt? – kérdez valaki a félhomályból.

– Otthon. Nem gyün mán vissza soha. Szerelmes, mint az ágyú, vótak a nagyannyával nálunk fosztóba, s láttam, amit láttam. A leányzónak es tetszik, csak még az anyja vonakodik, de az es megtörik, mert a gyermek mán veszi a téglát, hogy kibővítsa a házukat. A leány es ügyeskedett, és Ágnis asszony mellett gyűjtögette a török-búza háncsukat, s beszédbe es elegyedtek az öregasszonnyal. Ágnis néni magyarázott, s közben csillagokat láttam a szemibe, s minden csillagban dédunoka hintázott a vénasszony örö mire.

Reggel kicsapódott az ajtó: – Gecik! Senki sincs kinn! Mire vártok? – s az emberek köszönés és szó nélkül vették kezükbe batyujukat, s követték a háborgó fiatalembert, akinek nem nagyon tetszett,

hogy pár csepp eső megáztatta márkás pólóját, s úgy beletaposott a gázba, hogy helyből felgyorsulva már kinn is voltak a bekötő utca végén, s végigságuldoztak az építkezésig, megelőzve minden előttük haladó kocsit. Megérkezve, félelemtől remegő lábakkal folytak ki az emberek az autóból, s a hitetlen Miska keresztet vetett. Életben maradtak! De hiába volt a nagy sietség! A kész lakásokba már beköltözött emberek között akadt olyan – ha nem épp egy elégedetlen, még aludni vágyó szomszéd tette –, aki felemelte a telefont, hívta az idegenrendészetet, hogy románok dolgoznak a közelben. Amit nem tudhattak, hogy hamarabb értesült az építésvezető, mint a rendőrség illetékese. Mire kiérkezett az egység elvégezni a szükséges ellenőrzéseket, a „papírgyáros papírjaival rendelkező emberek” ismét nyakukba vették lábukat, s szaladtak, amerre láttak. A szerencsésebbek szomszéd házaknál húzták meg magukat, csendben dolgozva, mert az ígéret szép szó, s ha már idő is jut rá, az előző napokban megbeszélte és felvállalt javítani-, festenivalót végeztek. Jól jön a pénz, mindegy ki adja, becsületes munkáért kapják, igaz, sokkal kevesebbet, mint amennyit a munkájuk ér, de hát mit lehet tenni, ez is több mint a semmi. Ilyen időket élünk.

Az ajtó csapódik. Gecik, gecik! Hosszúpuska vakológépe zakatol, az emberek félkábán rakják a téglát, tereprendezők ássák a földet, automatalocsolókat fektetnek, Ágnis néne otthon kenyeret süt. Munkások pakolnak és indulnak hétvégén haza. Hajnalra felfeszített szekrények kitárt ajtóit súgják: én nem tehetek róla. Az ellopott szerszámok, gépek messze járnak. „E’ mán nem gyün vissza!” – a hazamentekre célozva. Hallatszik innen is, onnan is, s a zúgolódás estére kannásba fül, amikor meghallják, hogy az ő fizetésük bánja, levonják bérükből az ellopott gépek értékét!

Dutka virágot árul a csikszeredai piacon, s ha este lefekszik, ma-

gára húzza a takarót, nem számolja a tetőn a csillagokat. Valahol Pest megyében egy árva székely épp mézet perget, udvarán tyúkok, a tojásokból jut a barakksor lakóinak is, kertjében piroslik a paradicsom, paprika. Már kiszedte a székelyek kenyerét, a krumplit, csak még a kukoricát töri le, a napraforgómag egy rossz ajtó lapján szárad a napon. Kocsit vesz. Jövőre már azzal megy haza, s végigvezet a falu főutcáján, hogy lássa mindenki: él, jól él, s minden ismerősnek visz ajándékot! Szalicilt, kakaót, s csokit a gyermekeknek.

„Gecik, kifelé! Gyorsan, gyorsan...” A macskák megremegnek, féltükben megbújnak a bokrok alatt. Kiürül az udvar. A barakksor felett szürke-fekete fellegek ontják könnyüket. Hideg szél borzolja az ágakat. Színpompás levelek vesznek örök búcsút szülőágaiktól. Ágrólszakadtak térnek haza este, megfáradva, állati sorba. Bolha, egér, tetű, hideg, felfakadó fekélyek! Burján doktor már nem láthatja. Nem gyógyít. Mentő szirénázott holttestével haza, csángóföldre. Az átok! Az eltitkolt baj! Az epilepszia, amit nem mondott, nem ismert be, mert otthon a faluban szégyen, s itt késő volt már a beismerés, utolsó pillanataiban értette meg, hogy nem boszorkány műve, és gyógyítható a betegsége. Felesége részegen várta. Gyermekei eltemetik, majd elbúcsúznak anyjuktól. Itália várja őket, és az idegen ország földjén maradnak – most már mindörökre. Masinával mentek, s a kicsi testvérrel, aki soha nem fogja látni a hazatérő csordát, soha nem táncol legényként a falu központjában, és soha nem tesz virágot szülei sírjára.

Hajnakra hó pilinkézik a fák között, pakk pakk hátán, indulnak a buszok, s a macskák, mintha éreznék, hogy itt már nem lesz meleg és eledel, költöznek a barakksor végébe, ahol már napok óta épülnek a hajléktalanok házai kartonból, deszkából, szemétre dobott paplanokból. A barakklakók mindent egy halomba hordanak, ami

használható. Rezsó, edény, pokróc, még mosógép is kerül oda, s mintha szellemvárosból jött szellemek hurcolnák szét, pillanatok alatt eltűnik minden. Nyomukban a csend, a nagy fa, a nagy fa alatt egy pad, hogy megpihenhessen mégis az ember, ha véletlen arra jár.

Forr a bor Kárpátalján, téli álomba merül a pityóka a székelj gazdák pincéiben, malac sivít este moslékot várva. Bakter egy marosvásárhelyi ház ajtaján kopog. Hátán a maga batyuja, kezében két nagyméretű, csíkos szatyorban a Kisjézus születésének ünnepére az öröm és a reménység üzenete.

– Essze ne merd törni, Bakter – integetett a buszból Miska, s az utolsó pillanatban a csomag tetejére tette a legnagyobb csokimikulást, amit a csokigyár megálmodott.

Dutka karácsonya

Cudar hideg leve eccerre. A szürke fellegek nehezen birkóznak meg sújjikkal, belé-belé ütköznek egy-egy magos fenyőbe, sértődötteen, mozdulatlanul állnak egyhelybe. Hogyne durcáskodnának, megszokták a magasságokat! Most ecceribe földhözragatt páráknak lássák magikot, s nincs ínyikre esszeakaszkodni a földi népséggel. A varjak es érezhetnek valamit, mer erősen alacsonyon repülnek, kárognak torkik szakattából, mint akik bírái akarnak lenni az égi és földi nemzetségek harcának, akik bizony nem örvendnek a mindent béborító szürke lepelnek. Ezt unta meg a fennvaló, s reggelre jól megrázta szakállát. Erre osztán hullani kezdett az égi áldás – fehér pillangók képibe –, méteres hóval takará bé az Erdélyi-medencét. Átláthatatlan függönyként hullott egész éjjel, megállás nélkül.

Megkönnyebbültek az égi dunnák, sóhajtoztak es hezza jó nagyokat. Egyetlen kívánságik vót, csak szállni fel, minél magosabbra.

– Brr...Mijjen hideg van! – lépett ki reggel az ajtón Dutka. Eszedörzsölte két kezit, s nagyra nyitotta szemit.

– No, kezdheted, Dutka! Esmént tél leve! Mán megint lapátolhatom a havat, reggeltől-estéig. Azér jó lenne elébb magamot kiszabadítani, ha nem, innen ki nem menyek soha. Szerencsére, hogy az este elévettem a lapátot, mán érződött a szaga a hónak, még a varjak es hírül atták.

– Aggyon Isten! Jó reggelt, szomszéd! – kiáltott oda Dutka a lapátoló embernek. Ha nem ismerte vóna, bizony nem tuggya, hogy ki az, aki ott mozog a félhomályba. Úgy felcihálta magát a szomszéd, hogy Dutka es csak emberes mozdulataiból gondolta, hogy nem asszony sürgösködik odakünn, a kapu előtt. A fejin lévő kucsma eltakarta majdnem még az egész képit es. Dutka sem nézett jobban ki, csak épp nem vetett pillantást a tükörbe. Sapkájára még egy sálat es reacsavart, hogy a nagy munkába le ne essen a fejről.

Lapátnyi széles ösvényt kotort a kapuig, osztán bément. Éhes vót, erősen korogott a gyomra. Miután jól béreggelizett, indult es. Erősen sok dolog vár ma rea! Minden télen ő takariccsa el az önkormányzat épülete elől s a park ösvényeiről a havat, ami nem es kevés. Egy néhány lejt az egyház es fizet neki, hogy a templom körül se botladozzanak a jónépek.

– Hát, ha így hull ma egész nap a hó, akkor lesz nemulass! – mondá magának, mégsem sietett, nem hajcsa a tatár, azér egy-két szóra megáll a szomszéddal beszélgetni.

– No, lássa-e szomszéd, csak nem evé meg a farkas a telet! Tegnap még aszt mondá, hogy karácsonykor es udvart seperünk. Most meg nem győzi kotorni a havat. Monttam én magának, mán a le-

vegőbe van a szaga a hónak, osztán a varjak es erősen alacsonyon szálltak.

– Igaza vót, Dutka – bólogatott a szomszéd, de láccott rajta, hogy nehezire esik elismerni, hogy a dilisnek lett igaza. – Osztán a hétvégén ne felejtse el, ha mán így alakult, s megjöve a hideg, levágjuk a disznyót. Gyűjjön át fogóembernek, segítssen vizet hordani!

– Gyüvök, mán hogyne gyünnék, örökké ott vagyok magiknál. Nem es ígékeztem el senkinek. Tuttam én, hogy így lesz. Leesik az első hó, s kapkodnak a fejkhez az emberek. Eccerre gondónak arra, le kellene vágni a disznyót, s arra, hogy minnyá itt vannak az ünnepek. Hű, jó nagy adag leesett az éccaka, csak éppen a Nemere ne kezgyen el fújni, mer akkor a Jóisten se szed ki münköt a hó alól. No, menyek es. Isten álgya, szomszéd!

– Magát es, Dutka! Mennyen csak, várja a hólapát! – S azzal jó messzire, csak úgy ujjbegyből elpeccintette a csikket, s nekikezdett ő es tolni maga előtt a havat. Jó vala megállni egy kicsit, mer ki bírja szusszal ezt a rengeteg téli takarót? Az asszony es csak néz kifelé az ablakon, de ki nem dugná az orrát. Legalább egy pohárka szívmelengetőt hozhatna! De ha nem mongya, akkor annak eszibe se jut, ha meg mongya, akkor duruzsol, hogy állandóan iszik.

Dutka es magára csavarta kabátját, fázóson, óvatosan lépegetett a nagy hóba, ment, várta őt es a lapát. Elég furcsán nézett ő es ki, ojjan vót, mint egy idétlen balettáncos. Ösvény nem vót még, így hát lábnyomokat keresett, s abba lépett belé. Ember még nem járhatott az úton, csak valamiféle szekér, s a lovak nyomai Dutkát megdolgoztatták jócskán. Az egész utcát jó félméteres hó borította. A kapuk előtt mindenütt szorgoskodott valaki. Dutka hol jobbra nézett, hol balra:

– Jó reggelt, jó reggelt! – köszönetetett körbe.

– Aggyonisten! Jó reggelt, Dutka. Meneget?

A választ meg sem várták, s dolgoztak tovább. – Jól bégubancolták magikot a szomszédok – vigyorgott magában –, de szerencsére én es felszettem magamra mindent, hogy meg ne fázzak. Még csak az kéne! Egy csupor meleg teát sem főzne nekem senki. Felvettem én magamra a hosszú, téli gatyát es. A kezemre a jó meleg kesztyűt húztam, a szomszédasszony kötött eccer nekem egy meleg gyapjú szvettert, az es rajtam van, felette a kicsi kabát es. S hogy a lábom meg ne fázzon – mer ugye onnan jó fel a hideg –, kapcát csavartam rea. Az a legeslegjobb. Mongyák, mán nem divatos, de nekem osztán modhassák, annál jobbat még nem találtak fel ezek az okosok.

Az egész áldott hét hóhányással telt el. Amennyit eltakarított ma, annál több lett másnapra, mintha a jó Isten es megelégelte vóna a sok szennyet. Mindent béterített fehérrel.

Szombaton korán reggel, még a kakas se kukorékol, de ő mán talpon vót. Nem es tudott vóna ágyba maradni, gyermekkora disznóvágásait sohasem felejtette el. Kinézett az ablakon, hát sokat nem látott, mer a hidegtől csipkés lett éjszaka az ablaküveg. Rea lehelt, kapargatta, s látta, hogy a szomszédba es ég a villany, s az asszonyok jőnek-mennek. Tutta, hogy készítik elé az edényeket, s mindent, ami ijjenkor szokás. Kilépett az ajtón: – Hát, ez se áll el tavaszig! – Ezzel indula a kicsikapu felé, ami eszekötötte a két szomszédot, hogy ne kejjen kimennyenek az útra, ha éppen a fűjásnyi lisztet kell kőcsönkérni. Előbb még utat lapátolt magának, s le se tette a kezihez nőtt szerszámot. A túloldalon es lesz ma vele dolga.

– Aggyon Isten, jó reggelt!

– Aggyon Isten, Dutka! Jó korán felkelt, szerencsére. Még nem takarítottuk el a havat a hátsó udvaron.

– Jól van no, menyek – tutta, hogy ez az ő munkája lesz. Közbe megjött a disznóölő, a fogók es sorakoztak. A pálinkát még nem vette elé a ház asszonya; „még mellé talál szürni János, vót mán ilyen”. S mán benne es vótak a beszélgetés kellős közepibe. Mindenki ismert egy-egy ojjan történetet, amikor a megszárt disznó futásnak erett. De ojjan es vót, amejjik a tűztől ijett meg hótába, s a lángoló szalma alól akart menekülni.

Szerencsére Jánosnak biztos a keze, ezér hítták minden évbe csak őt. Nem es vinnyogott sokat szegény pára, kimúlt hamar, s mán a szalma lángja es magasba tör. Érezni lehet a perzselt bőr finom illatát. Mintha valaki elérta vóna, ojjan bégyakorolt mozdulatokkal dolgoztak. Tutták, mikor s hova kell még egy villányi szalma, a hentes nézése elég vót, hogy tuggyák, hova kell önteni még egy csupor meleg vizet, amikor az vakarta s tisztította az állatot. Amikor mán harmatos vót a bőre, s úgy nézett ki, mint egy szűzleány, a gazda elkiáltotta magát:

– Pálinkát ide, asszony! – A mészáros éles késivel már hasicsca es ketté, minnyá látni a szalonnát, s ezt jó szokás szerint meg kell ünnepelni. Dutka ezidáig a gyermekek között állt a lapátra támaszkodva, s várta a részit. Eddig a tüzet bámulta, a pillangókat az égből, ahogy olvadnak menten, amint megérezik a meleget. Addig nem lesz sok dolga, amíg nem küldik este a kóstolóval. De addig es részt veszen mindenbe. Hol egy veder vízért küldik, hol üzennek vele, de állandóan ott lebzsel, s amikor megfő a hurkába való, mán nyújcsa es a kezit a finom falatokért. A disznó füliből s farkából es pontoson annyit kap, mint a körülötte futkározó gyermeksereg. Egész áldott nap lótfut, de a fülin nem elég vastag a sapka, mindent hall, amit a fehérnépek eszehordnak. A férfiaknak nincs hejjük ijjenkor a konyhába, de ő bójáratos oda es. A szájik mellett a kezik es

jár, délre már kész az agyas leves, jó savanyú, finom káposztalével főtt. Eszi es mindenki szívesen, de azért marad hejje a frissen sült húsnak, amit az asszonyok kiharcoltak már akkor, amikor szették fel az állat részeit, darabolták, sózták. Estére minden készen van. Most az eddig jáccadozó gyermekek kerülnek sorra. Kicsi csomagok sorakoznak az asztalon, bennük egy-egy darabka véres, májas hurka, egy kis kolbász, s mellé egy kóstolónyi hús. Ezt viszik a rokonoknak, közeli barátoknak. Ijgent nyomnak a Dutka kezibe es. Amit így elküldnek egymásnak, vissza es kapják. Így megkóstolják, ki mijjen finomságot készített az ünnepekre, s a hosszú télre.

Karácsony előtt erősen nagy a sürgés-forgás. Dutka ebből es érezi, hogy itt vannak nemsokára az ünnepek. S még abból es, hogy állandóan úton van, hol a bótba lehet látni, hol egyik portáról kilép s a másikba bemenyen. Diót, mogyorót, vanília cukrot csereberélnek az asszonyok, no meg recepteket. Estére hullafárattan ül le mindennap. Egyedül van, erősen egyedül. A fárattságot nem érzi, csak a hangulata sem ojjan rózsás. A féhomájba s az esti csendbe ijjenkor eléveszi ládikóját. Ünnepek előtt örökké.

Itt van ebbe a dobozba egész múltja, ez a doboz őrizi gyermekkorát, eddigi életit.

S a szeme sem állja meg, hogy ne hullasson könnyeket. Itt van a parittyája, evvel törte bé életibe az első ablakot, vót es nagy baj miatta, mer az üvegablak drága portéka vót még akkoriba. De van benne gesztenyeszekér s talicska, négy lábú asztal s csuhébaba, drótok, kövek, minden, ami értékes vót valamikor. S itt van annya fényképe. Őt es elnézi ijjenkor. Régi karácsonyeste jut eszibe. A fa tetejin az angyalka, igaz, valaki letörte egyik szárnyát, de úgy

állították, hogy ne lehessen azt látni. Osztán vót rajta festett szalmaszál, alma, dió, fenyőtohoz, s minden bronzfestékkal megfestve. A fény csak úgy csillogott gyermekkora ágán! A fény!

Szenteste előtt elcsendesedett minden. Neki es vót egy kicsi fája. Ott állt az eresz alatt, s várta, hogy megszépüljön egy kis időre. Dutka kiment, megnézte s bévitte a házba. A talpat mán jóelőre elékészítette, mán csak belé kell, hogy tegye.

Nem állta meg, hogy ne szóljon hezza:

– Ne haraguggy mán, kicsi fenyő, tudom, fájt, mikor kivágtak. Nekem es fájt vóna. Bocsáss meg az embereknek s nekem es. Megígérem neked, hogy ültetek hejjetted tavasszal friss hajtást, nem es egyet. A fenyvesbe sok fácskát láttam én sínylődni, mer nem kapott fényt eleget. Azokat mind kiásom, s világosabb hejyre viszem, csak te ne búsulj most nekem. Olyan szép leszél minnyá, mint egy királyleány.

Régi dobozok kerülnek le poroson egy polcról. Lefújja rólik a port s felnyissa. Vót bennük minden: csuhébuba, vattából készített báránka, színes papírangyalkák, ezeket rakja ki óvatosan, mind, sorba. Egy-két régi, bótba vett dísz es elékerül a doboz méjijéből. Egy piros fejű gomba, még élt az édesannya, amikor ezt eccer elhozta magával, ide, az idegen faluba, fiának. Óvatosan veszi kezibe, mint mindig. Elékerül a régi csomagból egy fényes gömb s egy csillog, a fa tetejire teszi, nagy áhítattal. Ezüst festékkal bévont dió következik, osztán a legvégin nagy, piros almákkal egyensúlyozza a fát.

Amikor készen lett, nem tudott nyugton maradni. – Méges elmenyek a templomba. – Így hát felöltözött s elindult.

– Boldog ünnepeket! – Szólongatták innen es, onnan es. Mindenki az Isten házába igyekezett, családok gyermekekkel együtt. Felvették a legszebb ruhájikot, szép kabátokot, prémeseket, ojjan

illatfelhőt hagytak magik megett, hogy Dutka csak kapkodott a friss levegő után.

– Boldog ünnepeket! – szólott vissza mindenkinek, s lassan bandukolt ő es egymagába.

– Még csak az elsőt kongatták, mán minek sietnék? De jó vóna most az eccer elébb ülni! Ott lesznek a gyermekek, verset mondanak, jó lenne látni a szemik csillogását. Osztán azt es szívesen megnézném, ahogy szorogassák az ajándécsomagokat. Még azt es szeretem, amikor a leánykák mongyák a verseket, és közbe pederik a szoknyácskáik szélit. Hjajj, sohase fogok én elébb ülni! Most es csupa bunda s kölni menyen bé elsőnek a templomajtón. Legalább a karzatot nyitnák ki, onnan jól lehet látni mindent. Ha szerencsém lesz, akkor fentről nézhetem a gyermekeket, a vóna a legjobb.

Telis-teli lett a templom, mire a harmadikot harangozták. A karzatot es ki kellett nyitni. Dutka nem volt rest, felosont, s az orgona mellé ült, majdnem középre, ahonnan szemből látni a szavaló gyermekeket s az óriási fenyőt. Osztán megszólaltak a csengők, és ugyanolyan csilingelő hangon énekeltek a gyermekek. A karácsonyi dalokat ő es dúdolta magába.

– Mi lenne, ha hangoson énekelnék? Elijeszteném a sok naccságot az első padokból – nevetett magába. S amikor a vidám kis dalt keztek énekelni, ezt, hogy:

Kisjézusnak nincs csizmája, rossz a ködmöne,

Azik-fázik, megveszi az Isten hidege.

Hogyba volna kiscsizmám, néki adnám,

Báránybőrös ködmönkémmel jól bétakarnám.

Dutka felpattant, s a dal ritmusára táncolni kezdett. Az asszo-

nyok rosszallóan nézték, de mit érdekelte őt, ojjan boldognak érezte magát, mintha ő es újjászületett vóna, de most igaziból, ojjan rendes embernek, mint a többiek.

Minden jónak, szépnek eccer vége lesz. Csalódást es érezett, amikor vége lett a szavalatoknak, a daloknak, s a pap es áldást osztott a népre. Még maratt vóna szívesen, akár reggelig es. De mán az emberek mind mentek ki az udvarra, ahol csoportokba verődve kívántak egymásnak áldott ünnepeket. Benn senki sem maratt, csak a harangozó, aki egyenként fújta el a gyertyákat.

Dutka utolsónak jött le a karzatról. Még egy pillantást vetett a nagy fenyőre. Megvárta, hogy az utolsó láng es kialuggyon. Mire kiért, mán csak néhányan lézengtek a templom körül.

A hó csak pilinkélt. Az ég es kiderült, s feje felett fényesen ragyogott a hold. A jeges úton nehezen halatt. Otthon senki sem várta. Asztala nem volt díszesen megterítve, de azér vót mit ennie. A szomszédok külttek át neki húslevest, töltött káposztát. Kalács es vót a kredencbe, mellette frissen sült kenyér, hús meg kolbász. Elégedett vót. A gyermekek dalát nem felejthette, magába azt dúdolta, nem látott semmit, még azt se, hogy az égen egy csillag fényesebb a többinél. S azt se, hogy ez a csillag melléje szegődött, mint egy égi kisinas. Átölelte vékony alakját, szinte féltően óvta, s megvilágította a hazafelé vezető utat.

Bément a lakásba, a karácsonyfára nézett. Lelkébe a „Csendes éj” dala muzsikált. Vacsorázott. Az egész este ojjan szép vót, hogy ma a legnagyobb nyugalomba hajcsa álomra a fejit. Le es fekütt. Ágyába esszegombolyodott, mint anya méhibe a kicsigyermek.

Nyomba el es alutt.

Ablakába ott ragyogott egész éjjel a szeretet csillaga, s őrködött álmai felett.

A barakksoron, megdermedt világban, a bokrok dércsipkét öltöttek magukra. Négy fagyoskodó ember állja körül a nyár szemetéből megrakott tüzet. Az ég pilinkélő pillangó képében, szellővel küldi kézcsókját a földre.

– Nem es hiszem el, hogy tizenhat évet itt, ebbe a gyehennába töltöttem, úgy elrepült, mintha szárnya lett volna az időnek!

– Szárnya es vót. Otthon mán nem ismerem meg a fiatalokat. Aki ölbe ülő vót, amikor elgyüttem, most házasodik, vagy férjhez megy. S itt? Mennyi minden es történt! S hol vannak most az itteni barátok? Mert akármit es csináltunk, ha essze es veszünk, ennyi idő alatt barátokká lettünk, és tűzbe mentünk vóna egymásért.

– Vagy sóba?

– Nem es vót igaz, nem sószsákba vót – utal az egyik eltűntnek vélt bajtársra – hanem új asszony ágyába!

– Ne! Ne! Gyula! Hát mi szél kergetett errefelé?

– Jöttem, áldott ünnepet kívánni és megnézni, mi van veletek. Mit égettek? Olyan bűdösség van, hogy már az utca széléről éreztem fojtó szagát.

– Küdték. Papírokat.

– Milyen papírok azok?

– A jó Isten sem tudja. Mü csak égezzük. Osztán beszélgetünk az időről. Jó neked, megfogtad az Isten lábát, a családdal, saját házba karácsonyozol.

– Hallgass, a főnök rokona.

– Dehogy rokonom, szóbeszéd. Tudom, miről beszéltek, de mi, amikor kijöttünk, megbeszéltük a főnökkel a részleteket. Akkor még „befogadó levél” kellett. Megadták, ígéretet tettek, hogy segítenek, és a szavukat betartották. Az már más tézta, hogy a sok pénz

kicsit belekavart az életükbe. Akkoriba Erdélyről aligha hallottak, csak az olcsó munkaerő volt a fontos. Mára minden megváltozott, velük is, velünk is, mindenkivel. Már nem azok vagyunk, mint kezdetkor voltunk. Ők megszerették Erdélyt, s mi csalódtunk, vagy inkább kiszorítottunk az otthon felmagasztalt anyaországból, leginkább a 2004-es szavazás után. A segítségükkel házat építettünk, ami nem volt egyszerű, az itteni segítség mellett otthonról is jött a pénz, és sikerült. Mondhatom, ma minden rendben, de higgyétek el, majd belegebedtünk, nem volt könnyű. Nemhiába jött az infarktus, kétszer is. Nektek sem lehet okotok panaszra, mert gondolatok csak bele, minden hétvégén hiánytalanul megkaptátok a fizetést, pedig hány meg hány olyan vállalkozó volt akkoriban, és van ma is, akik vagy fizettek, vagy nem. S a pénz eleinte bizony sokat jelentett, mert otthon negyedét sem kaptátok volna meg annak, amit itt kerestetek.

– Hát ez igaz vóna.

– Na, látod-e ember, jövőre majd rólam es ezt mondjátok, mert szépen gyarapodik a gazdaság, s ha az ember nem fél bémocskolni a kezét, akkor halad. Igaz, lassan, de halad. Nemrég néztem körül műfelénk, itt, Pest megyében, hogy mennyi a parlagon elnyúló föld. Vétek úgy hagyni, s láttam egy kisebb tanyát es. Elhatároztam, megveszem. Már tárgyaltam a gazdájával, örvend, hogy megszabadul tőle. Ott lesz az én otthonom, igazi paradicsomi élet.

– El es hisszük neked.

– De mi van a többiekkel? – kérdez rá Gyula a régi barátokra.

– A kárpátaljaiakról nem sokat tudunk, csak annyit, amennyi átszállingózik a jövő-menő emberektől. Sokan elmentek, öregek, fiatalok. Furcsa, de ők hazamentek, és onnan nem álltak odébb.

– Hogy érted?

– Ahogy mondom. Csak a székelők keresik a hegyeket továbbra és a nagyvilágba. Úgy-e, Gyula?

– Úgy, valahogy. Hosszúpuska Németországot járja, s vele a régi cimborák az építkezésről, vagy négyen.

– Csak nem? Hosszúpuska?

– Igen, csodálkoztunk mi is, de ő nem leli a helyét. Valamikor Kanadába akart kimenni, de mert az akkori asszonya azt mondta, hogy nem akar olyan messze meghalni, nem mentek el. Szerencséjére, mert az asszony elhagyta, s a mostanival csak jobban járt. Fogja erősen.

– De azért megbékült a világgal?

– Dehogyan békült meg. Most nem a magyarokat, nem a románokat, hanem a németeket szidja, s megtanult németül már minden csúnya szót, amivel igencsak kérkedik itthon.

Pattog a tűz, a papírhalmokra elszáradt fa kerül, lángja magasba csap, mindenki a régi időkre gondol, vagy ki tudja. Azt mondják, ha hirtelen csend támad, az angyalok költöznek a beszélgetők közé.

Táncol a láng, neki aztán mindegy, kit merre sodort a sors. Felfalja, ami lángjára való, vagy továbbáll, vagy hamuvá alakul.

Porból lettünk, porrá válunk...

– A feleségem – szólal meg Gyula – a számítógépen létrehozott egy közösséget. Mi lepődtünk meg a legjobban.

– Min, te?

– Tudjátok, hány felé élnek a mi falunkból a székelők? Csak a mi falunkból?! Sorolom: Németország, Anglia, Kanada, Amerika, Ausztrália, Svédország, Hollandia, s olyan ázsiai országokban, amelyekről életünkben nem hallottunk. Aztán rákerestünk, hol élnek ma magyarok. Higgyétek el, tán nincs is olyan ország, ahol ne lenne legalább néhány magyar család.

Nagymagyarország az egész világ!

– Ne búcsálódjatok! Mit tudtok Ágnis néniről, Dutkáról?

– Ágnis néni – mondja Gyula – a második dédunokáját ringassa, de már nem süt kenyeret. A menyé megtiltotta, mert a háta már olyan görbe, hogy beesne a kemencébe. De bírja még. Még bírja.

– S Dutka?

– Dutka? Sovány, mint a fuszujkakaró, tán még árnyéka sincs, de azért meglátogatta Miklóskát, hogy megnézzze a gyermekeket. Radinába ment egy kürtőskaláccsal és egy üveg köményes pálinkával. Épp virslit főzött a fiatal asszonyka:

– Kér-e, Dutka bácsi?

– Jaj, lelkecském – sopánkodott –, kérek én, de csak virslit, mustarátot ne aggyatok, mer’ eccer, amikor a megboldogult doktornéasszonynál dolgoztam, adott ijjen úri ételt s mustarátot es hezza. De attól az izétől egész áldott héten jártam a künti budit. Még a temetésem után se egyen senki ijjesmit, a toromon, mer’ én osztán meg nem eszem ebbe az életbe.

Magasra csapott a láng. A barakksor üresen tátong, az ajtókat már lelopták a kert végében élő hajléktalanok. Eltűntek az ágyak, az embereknek se hírük, se hamvuk, de a tűz mellett felcsendül még egy utolsó nagy hahota. Gyógyír a nevetés az emlékezők lelkének, mert mi is történne velük, székelkekkel, ha nem élnének meg még a jég hátán is? Mi történne tréfa, nevetés nélkül? Kell a nóta, kell a tánc, kell a mese, a jókedv, hit, ha életben akar maradni egy maroknyi nemzet, bárhol is él a világon. A világ Nagymagyarországán...

Ünnepre szólítanak a nagyharangok Pesten, Erdélyben, Kárpát-alján és sokfelé a világon. Értünk, magyarokért, a nagyvilág Dutkáiért. A honfoglalókért, az őrzőkért, a jövőért.

Isten segítsen bennünket!

Tartalom

Előszó	5
Székely vígság Pest közelben.....	7
Erdélyből Pestre... ..	8
Próbanéger szerencséiben	28
Afgán harcos népmeséje	34
Józsi bá' s az ő selyempizsamában szőtt álmai	40
Tavaszi Erdélyben!	46
Rózsika néni.	49
A bakter tavasza.	55
Janó hazament	64
Nyári Erdélyben.	69
Cimborák.	80
Ismét cselédsorban	92
Dutka boldogsága	108
Ősz Erdélyben.	123
Dutka karácsonya	133

A HÉT KRAJCÁR KÖNYVEI

1993

Móricz Zsigmond: Hét krajcár, elbeszélések, reprint

Tamási Lajos: Hazatérés, válogatott versek

Benke László: A kibalt játszótér, válogatott versek

Varga Domokos: Kutyafulűek, novellák –

Varga Domokos György: És így tovább..., szociográfia (Apja és Fia munkája egy kötetben)

1994

Szabó Pál: Tiszta búza, válogatott novellák

Kuczka Péter: Út a folyóhoz, válogatott versek

1995

Benke László: Gyalogos riportok

Gergely Mihály: Mi, gyalogrendűek, korkép betven jegyzetben

Molnár Zoltán: Veszélyek és meggondolások, válogatott novellák

1996

Vérrel virágzó 1956, negyven magyar költő versei, szerkesztette: Benke László

Dékány Kálmán: Árnyékgyár, regény

Szeberényi Lehel: Levelem küldöm inkák országából, útirajz

Komoróczy Emőke: Arccal a földön a huszadik század, tanulmányok

1997

Varga Domokos: Tisztelt család -om -od -ja, pedagógiai esszé

Dékány Kálmán: A szerelem tornácán, elbeszélések

Dékány Kálmán: Diákvér, Az úrilány lovagja, két kisregény

Somogyi Imre: Kert-Magyarország felé, szociográfia

Karácsony Sándor: A cinikus Mikszáth, esszé

Ünnepeink – műsorokra, köszöntőkre készülő könyve, szerkesztette: Varga Domokos

1998

Kuczka Péter: Határvidék, tanulmányok

Harc és játszma: a Nagy Lajos Társaság antológiája, szerkesztette: Szerdahelyi István

Szabadság és halál 1848-49. Szem- és fültanúk híradásai,

szerkesztette: Varga Domokos

Piros és fekete, válogatott versek a reformkortól napjainkig, szerkesztette: Benke László

Gergely Mihály: Bruegel varázslatai, esszé, színes és fekete-fehér képek

Világvégi palota, versek, szerkesztette: Erdélyi Erzsébet és Nobel Iván

Varga Domokos: Ritkaszerű magyar népmesék

Molnár Géza: Hózápor Budán, válogatott novellák

Kuczka Péter: Az utolsó kenet, válogatott novellák

Bárány Tamás: Kis magyar irodalomtörténet, válogatott paródiák

Dékány Kálmán: Toronykiáltás, Edzésben, két kisregény

Derzsi Sándor emlékkönyv, szerkesztette: Derzsi Ottó és Varga Domokos

Tóth Endre: Gyermekkorom krónikája, emlékezések

1999

Anyanyelv, világnyelv – Bábel, szerkesztette: Gergely Mihály

Varga Domokos: Ritkaszerű magyar népmesék, 2. kiadás

Dékány Kálmán: A szív vására, novellák és színmű

Katkó István: Tabló babérlevelekből, portrék

Kopré József: Móricz Zsigmond „mindenese” voltam, emlékirat

Varga Domokos: Nem születettünk szülőnek, pedagógiai esszé

Kuczka Péter: Seregek Ura, versek

Kuczka Péter: A torony, vers

Dékány Kálmán: Nőkön innen és túl, regény

Magvető A magyar irodalom élő könyve, szerkesztette: Móricz Zsigmond

2000

Varga Domokos: Édesanyám sok szép szava, regény

Bárány Tamás: Zsibvásár, versek prózában, félpercesek

Kadosa Árpád: Károly-laktanyától a Don-kanyarig, emlékirat

Ünnepeink – műsorokra, köszöntőkre készülők könyve,

2. átdolgozott kiadás, szerkesztette: Varga Domokos

Ákody Zsuzsanna: Földanyácska gyermekei, regény

Dezséry András: Szabadítsatok meg az emlékeimtől, emlékirat

Hendi Péter: Rekviem egy jogászáért, novellák, színművek

Kádár Ferenc: Levette kezét rólunk a Teremtő, versek

Benke László: Sértők és sérültek, regény

2001

Varga Domokos: Íróiskola – Tollforgatás mesterfokon, esszék

Varga Domokos: Tisztelt család -om -od -ja, novellafüzér

Gergely Mihály: Ébredj, emberiség! röpirat hetven kiáltásban

Gergely Mihály: Vége a MŰVÉSZETnek?

Avagy: miért csiszolták a kőbaltákat? – esszék

Csontos Gábor: A boldogság korlátai, elbeszélések

Siklós László: Részeg halak, regény

Benke László: Halálig szomjazom, versek – Szélvízvölgye, mese felnőtteknek

Szalay Károly: Fancsaliságok, publicisztika

Molnár Géza: Trombi, a kiselefánt, mese

Nagy Mihály Tibor: Szomjazó madár, versek

Ünnepeink – műsorokra, köszöntőkre készülők könyve,

szerkesztette: Varga Domokos, 3. kiadás

2002

Varga Domokos válogatott művei:

Víg játék – végjáték, búcsúkötet;

Kutyafülűek, novellák;

Ritkaszép magyar népmesék

Európa születése, esszé;

Herman Ottó, regény;

Fiúkfalva, regény

Bárány Tamás: *Államcsíny Paránában*, satírikus regény

Györfly László: *Pásztázó, magányerőből*, publicisztika

Bistey András: *A képviselő vidékre megy*, novellák

Illés Lajos: *Az Új Írás hőskora, Irodalmi történetek, emlékezések*

2003

Benke László: *És hirtelen leszáll az este*,

Öregek menedéke, szociográfia

Bokor Levente: *Aranylázálom*, válogatott versek

Szalay Károly: *Fintorgások*, publicisztika

Molnár Géza: *Lángoktól ölelve*, regény

Bárány Tamás: *Rákóczi zászlai*, regény

Gergely Mihály: *A Kozmosz 15. törvénye*, fantasztikus regény

Csongor Rózsa: *A fekete bárászkendő*, novellák

Szöke Kálmán: *Szavak a némasághoz*, válogatott versek

Csák Gyula: *Egy május fejfájára*, válogatott novellák és kisregény

Varga Domokos: *Ritkaszép magyar népmesék*, 4. kiadás

Varga Domokos: *Nem születettünk szülőknek*, pedagógiai esszék

Varga Domokos: *Víg játék – végjáték*, búcsúkötet

2004

Varga Domokos: Kamaszkrónika – vallomások és tűnődések

Varga Domokos: Ritkaszerű magyar népmesék, 5. kiadás

Szuly Gyula: A Krisztinaváros lovagjai, regény

Nagy István: Aki lemaradt a hajóról, válogatott novellák

Gergely Mihály: Az artista balladája, a szerző válogatása életművéből

Szalay Károly: Arcok törött tükrökben, regényes portrék

Illés Lajos: Irodalmunkkal Európában, tanulmányok, emlékezések

Marafkó László: Kukkoló, kisregény

Sulyok Katalin–Siklós László: Macska-életbalálharc, regény

Tóth Endre: A világ végén, válogatott versek

2005

Benke László: Veszteség, válogatott versek

Ünnepeink – műsorokra, köszöntőkre készülő könyve,

3. átdolgozott kiadás, szerkesztette: Varga Domokos

Csanádi Imre: Hajnali káprázat, szerkesztette: Alföldy Jenő

Tamási Lajos: Keserves fákhya, válogatott versek, szerkesztette: Benke László

Molnár Géza: Csúcsok és szakadékok, önéletrajzi regény

Varga Domokos: Kamaszkrónika, vallomások és tűnődések

Varga Domokos: Édesanyám sok szép szava, Kis magyar századelő, regény, 2. kiadás

G. Komoróczy Emőke: A szellemi nevelés fórumai, Kassák Lajos,

Tamási Lajos, Kárpáti Kamil körei, tanulmányok

Borbély László: A lándzsa Longinusa, Az utca napos oldalán, két kisregény

Csontos Gábor: A Hortobágy szélén, Nádudvari beszélgetések

2006

Vargha Gyula: A végtelen felé, válogatott versek és fordítások,
szerkesztette Mészöly Dezső

Koncsek József: A tájjal maradtam, versek
Iszlai Zoltán: A leányzó fekvése, novellák
Ferdinandy György: Chica – trópusi lány – szociográfia
Alföldy Jenő: Templomépítők, tanulmányok, kritikák
Gombár Endre: Hangyaháború, ifjúsági regény
Vérrel virágzó 1956 – ötven magyar költő versei – második, bővített kiadás,
 szerkesztette: Benke László

2007

Gergely Mihály: Hatalomvágy–halálveszély, naplórészletek, versek
Baán Tibor: Papírmózi, válogatott versek
Gáll István: A napimádó, regény
Marafkó László: Litera-túra, cikkek, tárcák, interjúk
Benke József: Az ó- és középkor egyetemei, művelődéstörténet

2008

Kiss Dénes: Hódoltság, versek
Koncsek József: Formáért sóvárgó, versek
Baán Tibor: Fékezett habzás – jegyzetek és kommentárok
Borbély László: Üzenet a ringből, novellák
Illés Lajos: Az író magántörténelme, emlékezések, krétarajzok
Verzár Éva: Mire megvirrad – mai székely balladák
Varga Domokos: Ritkaszerű magyar népmesék, 7. kiadás
Benke László: Otthonkereső, regény

2009

Móricz Zsigmond: Szegény emberek, válogatott novellák, szerkesztette: Benke László
Varga Domokos: Kutyafulűek, novellafüzér
Baán Tibor: Konstelláció – Kollázsok és haikuk –

Zsila Ágnes: Sötétségre ébredve, regény

Ákody Zsuzsa: Zazi – Történet egy szerelemről – regény

2010

G. Komoróczy Emőke: A „tűrt” és „tiltott” batárán

Az elmúlt fél század háttérbe szorított alkotóiról, tanulmányok

Baán Tibor: Nagylátósög – kritikák –

Egy homo politicus itthon, Európában és Amerikában –

Kovács Imre élete és munkássága – szerkesztette: Molnár M. Eszter

Gittai István: Sóbajobelszk, versek

Jasper Gyula: A mindenség batárán, versek

Saáry Éva: Olajtoronyok az Egyenlítő alatt, emlékezések

Prohászka László: Mikor a fűrészgépek a madarak nyelvét kívágták, versek

Gazda József: A megpecsételt vég – Kilencven év Erdély földjén – interjúk

Kesselyák Péter: Túl a Kinai Nagy Falon, emlékirat

2011

Gazda József: A harmadik ág – Magyarok a szétszóratottságban,

I. kötet: Az idők árján, II. kötet: Fél száz ország, szociográfia

Baán Tibor: Visszajátszás, versek

Benke László: Az Élet szerelme, versek

2012

Baán Tibor: Gyűjtemény, versek

Tertinszky Edit: Rádiós emlékek – olvasmányélmények

Gódné Endre: Tájékozás a tájban, Szellemi-lelki révkalauz

2013

Székely Dezső: Amíg szól a harang, válogatott versek

Kálmán Mária: *Dramák*

Bozók Ferenc: *Kortársalgó – Beszélgetések XXI. századi magyar költőkkel*

Borbély László: *Feszület a ring felett – novellafüzér*

Varga Domokos: *Édesanyám sok szép szava – Kis magyar századelő – válogatott művek*

Benke László: *Hová lett aranytrombitád? – válogatott versek*

2014

Somogyi Imre: *Kertmagyarország felé*

Pomogáts Béla: *Varázskörben, tanulmányok és előadások*

Baán Tibor: *Szénszüret, versek*

Probászka László: *Tejútra néző ablak, versek*

Varga Domokos: *Ritkaszerű magyar népmesék, válogatás Varga Domokos életművéből*

Kálmán Mária: *Zsarát, válogatott versek*

Benke László: *A szerelem erőterében, versek*

Gazda József: *Vézényelt történelem, sorsregény*

2015

Varga Domokos: *Tisztelt családom, válogatott művek*

Gombár Endre: *Végítélet előtt, regény*

Pócze Zoltán: *Déjà vu, regény*

Varga Domokos György: *Tévé a tanyán, elbeszélő költemény*

A kötetek megrendelhetők a 06-20-574-05-45-ös telefonszámon,

a Hét Krajcár Kiadó címén, levélben és személyesen:

Benke László, Magyar Írószövetség 1062 Budapest, Bajza u. 18.,

e-mailen: betkrajcar@t-online.hu

honlapunkon: www.betkrajcar.hu

